

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
STARPTAUTISKĀS EKONOMIKAS UN BIZNESA KATEDRA

Maģistra studiju programma *Starptautiskās attiecības (ekonomika)*

**IENĀKUMU NEVIENLĪDZĪBA, TĀS IETEKME UZ VALSTS
EKONOMISKO IZAUGSMI UN MAZINĀŠANAS IESPĒJAS LATVIJĀ
UN ITĀLIJĀ**

INCOME INEQUALITY, ITS IMPACT ON THE COUNTRY'S ECONOMIC
GROWTH AND MITIGATING OPTIONS IN LATVIA AND ITALY

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Dace Šikova**

Studenta apliecības Nr.: ds12027

Darba vadītājs: Dr. oec. prof. Baiba Šavriņa

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma ir „Ienākumu nevienlīdzība, tās ietekme uz valsts ekonomisko izaugsmi un mazināšanas iespējas Latvijā un Itālijā”.

Plaši izplatīts ir uzskats, ka ienākumu nevienlīdzība ir galvenais valsts ekonomisko izaugsmi bremzējošais faktors, savukārt mazāk dzirdēts ir pretējs apgalvojums – bez nevienlīdzības izaugsme nav iespējama. Latvijā no visām Eiropas Savienības dalībvalstīm ienākumu nevienlīdzības rādītāji pastāvīgi ir visaugstākie.

Tādēļ maģistra darbā ir analizēts, vai tiešām un cik lielā mērā ienākumu nevienlīdzība negatīvi vai pozitīvi ietekmē valsts ekonomiku, vai ar to ir nepieciešams cīnīties, un, balstoties uz Itālijas pieredzi, tiek noteiktas ienākumu nevienlīdzības mazināšanas iespējas Latvijā.

Atslēgvārdi: Ienākumu nevienlīdzība, ekonomiskā izaugsme, Džini koeficients, ienākumu kvintiļu attiecības indekss, ienākuma nodokļu progresivitāte, optimālais nevienlīdzības līmenis, Itālija.

ABSTRACT

The topic of Master thesis is “Income inequality, its impact on the country's economic growth and mitigating options in Latvia and Italy”.

There is a widely common belief that income inequality is the main hampering factor to the economic growth of countries. Less widespread is a contrary statement that inequality is essential for the growth. Latvia among the European Union states has constantly the highest income inequality indicators.

Therefore in the Master thesis the role of income inequality, its negative and positive impacts on the economic growth of a country, the necessity to fight the inequality are analyzed, and, taking into account the experience of Italy, the mitigating options of income inequality level in Latvia are determined.

Keywords: Income inequality, economic growth, Gini coefficient, quintile share ratio, income tax progressivity, optimal rate of inequality, Italy.

SATURS

Tekstā lietoto apzīmējumu un saīsinājumu saraksts.....	6
Ievads.....	7
1. Ienākumu nevienlīdzība, tās ekonomiskā nozīme un mazināšanas iespējas	9
1.1. Ienākumu nevienlīdzības būtība un tās mērīšana	9
1.2. Ienākumu nevienlīdzības cēloņi, sekas un nozīme valsts ekonomikā	14
1.3. Ienākumu nevienlīdzības regulēšana	20
1.3.1. Valsts loma ienākumu nevienlīdzības regulēšanā	20
1.3.2. Optimālais nevienlīdzības līmenis	27
2. Ienākumu nevienlīdzība un ekonomiskā izaugsme Latvijā un Itālijā.....	31
2.1. Latvijas un Itālijas ekonomikas apskats un ekonomiskās izaugsmes rādītāju analīze .	31
2.2. Ienākumu nevienlīdzības tendences Eiropas valstīs	34
2.3. Ienākumu nevienlīdzības rādītāju salīdzinājums Latvijā un Itālijā	39
2.4. Latvijas un Itālijas ienākuma nodokļu sistēmu salīdzinājums.....	54
3. Ienākumu nevienlīdzības mazināšanas iespēju analīze Latvijā	59
3.1. Latvijai noderīgas Itālijas pieredzes pārņemšanas iespējas	59
3.2. Optimālais nevienlīdzības līmenis Latvijā.....	62
3.3. Latvijā iepriekš īstenoto un plānoto ienākumu nevienlīdzības mazināšanas pasākumu analīze	66
3.4. Nākotnē īstenojamās ienākumu nevienlīdzības mazināšanas iespējas	70
Secinājumi un priekšlikumi	75
Izmantoto informācijas avotu saraksts	77
Pielikumi.....	84
<i>1.pielikums</i> Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintiļu grupās (EUR, mēnesī) Latvijā 2004.-2012.gadā	85
<i>2.pielikums</i> Džini koeficients pasaulē un Eiropā 2004.-2013.gadā.....	86
<i>3.pielikums</i> Džini koeficienta Itālijas reģionos salīdzinājums 2000. un 2010.gadā.....	88

<i>4.pielikums</i> Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintiļu grupās (EUR, mēnesī) Itālijā 2010.gadā.....	89
<i>5.pielikums</i> Džini koeficients Itālijas reģionos 2010.gadā	90
<i>6.pielikums</i> IKP (PPP) ES un EBTA dalībvalstīs 2004.-2012.gadā.....	91
<i>7.pielikums</i> S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indekss ES un EBTA valstīs 2002.-2013.gadā	92
<i>8.pielikums</i> Latvijas ekonomiskās attīstības pamatrādītāji 2008.-2014.gadā	93
<i>9.pielikums</i> Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri pakļauti nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai 2004.-2012.gadā	94
<i>10.pielikums</i> Rīcībā esošie ienākumi Latvijā 2004.-2012.gadā.....	95
<i>11.pielikums</i> Itālijas reģionu karte.....	97

TEKSTĀ LIETOTO APZĪMĒJUMU UN SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

- CGIL** – Itālijas Darba devēju konfederācija
- CIA** – Centrālā izlūkošanas pārvalde
- CSP** – Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde
- EBTA** – Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācija
- EM** – Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
- FM** – Latvijas Republikas Finanšu ministrija
- IIN** – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis Latvijā
- IRPEF** – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis Itālijā
- Istat** – Itālijas Nacionālais statistikas institūts
- LIAA** – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
- LM** – Latvijas Republikas Labklājības ministrija
- MEF** – Itālijas Republikas Ekonomikas un finanšu ministrija
- OECD** - Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
- ORI** – Optimālais nevienlīdzības līmenis
- SILC** – ES statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem
- UIN** - Uzņēmumu ienākuma nodoklis Latvijā
- UNCTAD** – ANO Tirdzniecības un attīstības konference

IEVADS

Pasaulē arvien vairāk iezīmējas tendence, ka krasi palielinās iedzīvotāju ienākumu atšķirības, jeb bagātie kļūst bagātāki, bet nabagie – nabadzīgāki. Dažādi pētījumi liecina, ka šobrīd plaisa starp pasaules bagātajiem un nabagajiem ir lielākā pēdējo simt gadu laikā. Pārmērīgi augsta ienākumu nevienlīdzība valstīm var radīt graužošanas ekonomiskās sekas, tādēļ pēdējā laikā ienākumu nevienlīdzība ir kļuvusi par vienu no aktuālākajām problēmām, kas nodarbina neskaitāmu ekonomistu prātus visā pasaulē.

Daudzās valstīs, tostarp Latvijā un Itālijā, jau gadiem ilgi valda ļoti izteikta ienākumu nevienlīdzība. Kaut arī šī problēma ir apzināta, pēdējos gados abas minētās valstis, it īpaši Latvija, ierindojas starp nevienlīdzīgākajām Eiropas Savienības dalībvalstu vidū. Tādēļ ir nepieciešams veikt jaunus pētījumus un, balstoties uz citu valstu gan pozitīvo, gan negatīvo pieredzi, meklēt jaunus risinājumus ienākumu nevienlīdzības mazināšanai.

Darba mērķis ir noteikt ienākumu nevienlīdzības mazināšanas iespējas Latvijā.

Lai sasniegtu mērķi, ir izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- Veikt zinātniskās literatūras un pētījumu analīzi;
- Apkopot un salīdzināt pētnieku viedokļus par ienākumu nevienlīdzību;
- Salīdzināt Latvijas un Itālijas ekonomisko vidi un ienākuma nodokļu sistēmas;
- Noskaidrot kopējās ienākumu nevienlīdzības tendences Eiropas Savienībā, tai skaitā Latvijā un Itālijā;
- Izanalizēt Latvijas un Itālijas ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes rādītājus, kā arī rast to kopsakarības;
- Izvērtēt Itālijas un Latvijas līdzšinējo pozitīvo un negatīvo pieredzi ienākumu nevienlīdzības mazināšanā;
- Izstrādāt priekšlikumus turpmākai efektīvai ienākumu nevienlīdzības mazināšanai Latvijā.

Darba gaitā tiks rastas atbildes uz šādiem pētnieciskajiem jautājumiem:

1. Kādu pieredzi Latvijas valsts pārvalde var iegūt no Itālijas valsts pārvaldes turpmākai ienākumu nevienlīdzības regulēšanai?
2. Kā ir iespējams noteikt un sasniegt vēlamo nevienlīdzības līmeni Latvijā?

Darbā tiek pielietotas tādas pētnieciskās metodes kā zinātniskās literatūras kvantitatīvā analīze un sintēze, loģiskā un salīdzinošā analīze, monogrāfiskā metode, sekundāro statistikas datu analīze un loģiski-konstruktīvā metode. Pamatojoties uz veiktajiem teorētiskajiem

pētījumiem un empīrisko analīzi, autore piedāvā jēdzienu attīstības apkopojumu un savu skatījumu uz minēto jēdzienu izpratni.

Darbā veiktā analīze un pētījums pamatojas uz statistikas datiem, Latvijas un ārvalstu zinātnieku veiktiem pētījumiem, publikācijām zinātnisko rakstu krājumos un periodikā, kā arī internetā pieejamiem materiāliem.

Pētījuma periods ir 2004.-2012.gads, ņemot vērā Latvijas dalību ES.

Pētījumā analizētie dati iegūti no Eurostat, CSP un Istat datu bāzēm.

Darbs sastāv no trim daļām. Pirmajā – teorētiskajā - daļā apkopoti un savstarpēji salīdzināti iepriekš veikto pētījumu autoru viedokļi, lai radītu izpratni par to, kas ir ienākumu nevienlīdzība, kā to var mērīt, kas to ietekmē un kā tā ietekmē ekonomiskos procesus valstī, kā arī kā valstij iespējams ienākumu nevienlīdzību regulēt.

Otrajā daļā, balstoties uz teorētiskajā daļā iegūto informāciju un sagatavojot informatīvo bāzi pētījumam, ir analizēti ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes rādītāji Latvijā un Itālijā ES valstu kontekstā, kā arī salīdzināti galvenie aspekti abu valstu ienākumu nodokļu sistēmās.

Trešajā – pētījuma – daļā tiek analizēti līdz šim piedāvātie un meklēti jauni risinājumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai Latvijā, kā arī meklēts vēlāmais jeb optimālais nevienlīdzības līmenis Latvijā.

Darba noslēgumā ir apkopoti autores veiktie secinājumi un izvirzītie priekšlikumi.

1. IENĀKUMU NEVIENLĪDZĪBA, TĀS EKONOMISKĀ NOZĪME UN MAZINĀŠANAS IESPĒJAS

1.1. Ienākumu nevienlīdzības būtība un tās mērīšana

Ienākumu nevienlīdzības izpausme ir nevienlīdzīgs resursu sadalījums sabiedrībā. Ienākumu nevienlīdzība attiecas uz lielo atšķirību ienākumos starp visas pasaules dažādo nāciju personām. Ienākumu nevienlīdzībai var izdalīt divus aspektus: pirmkārt, ienākumu nevienlīdzība valsts ietvaros, mērot nevienlīdzību starp bagātajiem un nabagajiem konkrētajā valstī, un otrkārt, ienākumu nevienlīdzība starp valstīm.¹

Amerikāniete Dr.sc.pol. Eimija Glenna (*Amy S. Glenn*) atzīst, ka ekonomistu vidū ir izveidojušies divi normatīvie standarti par to, kā būtu jābūt sadalītiem ienākumiem valstīs. Pirmais no tiem var tikt apzīmēts ar jēdzienu „Produktivitāte”. Tas nozīmē to, ka katrs saņem attiecīgi, cik viņš ir saražojis jeb nopelnījis un ieguldījis sabiedrības labā. Savukārt otra standarta apzīmējums ir „Vienlīdzība”, kas balstās uz principu, ka visi saņem vienādi.²

Bieži vien, runājot par ienākumu nevienlīdzības fenomenu, tiek lietoti arī citi termini un apzīmējumi, kā sociāli ekonomiskā stratifikācija, ekonomiskā nevienlīdzība, plaisa starp bagātajiem un nabagajiem, bagātības un ienākumu atšķirības³, taču šajā pētījumā tiks lietots termins „ienākumu nevienlīdzība” vai „nevienlīdzība”.

Ienākumu nevienlīdzības mērīšanai tiek izmantoti vairāki rādītāji, no kuriem pazīstamākie un visplašāk pielietotie ir Džini (*Gini*) koeficients jeb Džini indekss, kā arī S80/S20 kvintiļu attiecības indekss. Pilnīgas precizitātes dēļ nevienlīdzības pētīšana pieprasītu pilnīgu ienākumu sadalījuma salīdzināšanu, bet praksē visi sadalījumi ir līdzīgi, tādēļ to var skatīt kopsavilkumā, kas balstās uz indeksiem.⁴

Džini koeficients ir statistiskās dispersijas mērīšanas veids, ko visbiežāk izmanto, lai mērītu ienākumu nevienādo sadalījumu. Šo koeficientu 1912.gadā pirmais ieviesa itāļu statistiķis un sociologs Korado Džini (*Corrado Gini*). Džini koeficients tiek definēts kā attiecība ar vērtībām starp 0 un 1 vai arī procentuāli no 0 līdz 100%. Zems Džini koeficients norāda uz līdzvērtīgāku ienākumu vai īpašumu sadalījumu, kamēr augsts Džini koeficients

---

¹ United Nations Development Programme: Income inequality 64.lpp.

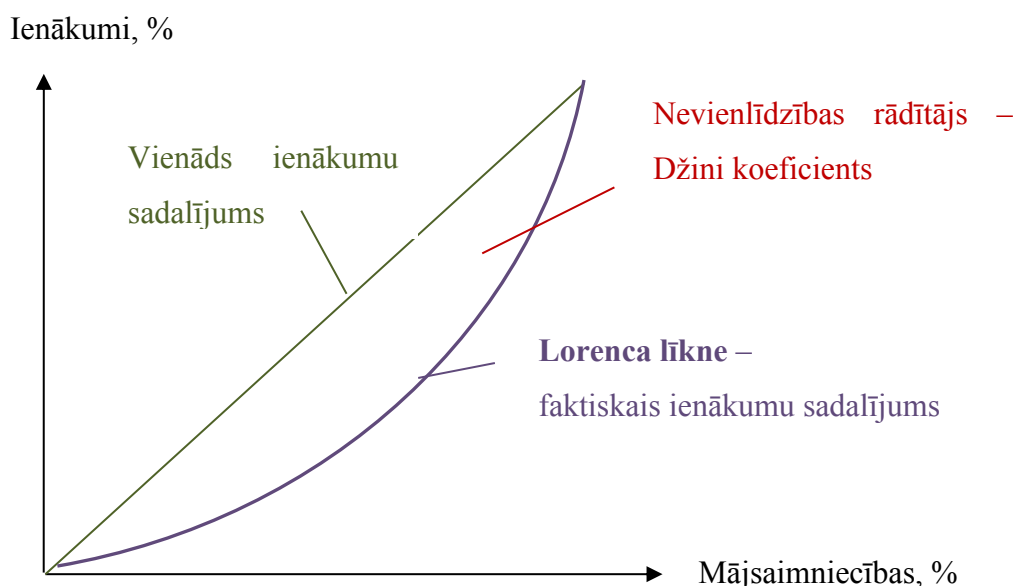
² Glenn A. S. „Micro Issues – Income”

³ Rugaber C S., Boak J. „Wealth gap: A guide to what it is, why it matters”

⁴ The poverty site: Gini coefficient

norāda uz nevienādu sadalījumu. 0 atbilst perfektam sadalījumam, jeb visiem iedzīvotājiem ir vienādi ienākumi, un 1 atbilst perfektai nevienlīdzībai, kad visas valsts ienākumi ir koncentrēti vienas personas rokās, bet citiem ienākumu nav. ¹ Pilnīga nevienlīdzība, kā arī pilnīga vienlīdzība attiecībā uz valstīm kopumā gan praktiski nekad nav sastopamas.

Grafiski Džini indekss parasti tiek attēlots uz Lorenca līknes, kas parāda faktisko ienākumu sadalījumu – jo tā ir izliektāka, jo nevienlīdzīgāk sadalīti ienākumi. Izraēliešu statistiķis Šlomo Jitzaki (*Shlomo Yitzhaki*) uzskata, ka vislabāk Džini koeficientu paskaidrot kā laukumu starp Lorenca līkni un 45° taisni, kas izdalīta ar indeksa maksimālo vērtību. ² Tas uzskatāmi attēlots 1.1. attēlā.

1.1.att. Lorenca Līkne un Džini koeficients ³

Neapšaubāmi Lorenca līkne figurē neskaitāmos pētījumos par ienākumu nevienlīdzību. Lorenca līknei daudzos pētījumos ir veltīts arī ne mazums kritikas no vairāku autoru puses. Piemēram, Eimija Glenna min piecas Lorenca līknes nepilnības: ⁴

- 1) Lorenca līkne parasti sniedz informāciju tikai par naudas ienākumu sadalījumu;
- 2) Parādot ienākumu atšķirības, tajā netiek ņemts vērā vecums;
- 3) Parādot ienākumu atšķirības, tajā netiek ņemtas vērā atšķirības ģimeņu, mājsaimniecību lielumos;

¹ The poverty site: Gini coefficient

² Yitzhaki S. „More than a Dozen Alternative Ways of Spelling Gini” 15.lpp.

³ Autores veidots grafiks

⁴ Glenn A. S. „Micro Issues – Income”

- 4) Lorenca liknē parasti tiek izmantoti un attēloti dati par pirmsnodokļu ieņēmumiem;
- 5) Lorenca liknē netiek vērtēti un atainoti neregistrētie ieņēmumi no ēnu ekonomikas.

Savukārt S80/S20 kvintīļu attiecības indekss ir attiecība starp ekvivalento rīcībā esošo ienākumu summu, ko saņem 20% valsts iedzīvotāju ar augstākajiem ienākumiem (augstākā kvintile) pret ienākumu summu, ko saņem 20% valsts iedzīvotāju ar zemākajiem ienākumiem (zemākā kvintile).

Ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir mājsaimniecības rīcībā esošais ienākums, kas tiek aprēķināts uz ekvivalento patērētāju. To iegūst, dalot mājsaimniecības ienākumu ar ekvivalento mājsaimniecības lielumu, kuru veido, izmantojot modificēto OECD skalu – pirmajam pieaugušajam tiek pielīdzināts svars 1,0, katram nākamajam mājsaimniecības loceklim vecumā no 14 gadiem un vecākam – 0,5, bet katram bērnam jaunākam par 14 gadiem – 0,3.¹

Kaut arī Džini koeficients ir ērti saprotams un visbiežāk tiek izmantots nevienlīdzības mērīšanā, tam ir savi mīnusi. Tā kā Džini koeficients ir relatīvs rādītājs, tā interpretācijā var būt vairāki ierobežojumi un pretrunas.

Piemēram, Džons Mellors (*John W. Mellor*) apgalvo, ka attīstības valstīs pieaugošās ienākumu nevienlīdzības dēļ Džini koeficients var pieaugt, bet absolūtais nabadzības līmenis tikmēr var samazināties.² Tas tā ir tādēļ, ka Džini koeficients mēra relatīvo nevis absolūto ienākumu, bagātību.

Šim apgalvojumam piekrīt arī ķīniešu ekonomists Kvoks Čuens (*Kwok Chuen*), kurš pētījis ienākumu sadali un Džini koeficientu Honkongā, papildinot, ka ienākumu nevienlīdzības līmenis var mainīties, pateicoties strukturālām izmaiņām sabiedrībā, kā, piemēram, iedzīvotāju un sociālo procesu izmaiņas (augsts dzimstības vai mirstības pieaugums, iedzīvotāju novecošanās, šķiršanos rādītāju pieaugums, migrācija utt.) vai ienākumu mobilitāte.³

1998.gadā Klauss Deiningers (*Klaus Deininger*) un Lins Skvairs (*Lyn Squire*) savos pētījumos ir izveidojuši plašu datu apkopojumu par nevienlīdzību, kas tikuši izmantoti arī daudzos turpmākos pētījumos. Vairāki pētnieki, kas izmantojuši šos datus, piemēram,

---

¹ LM Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi sociālās drošības sistēmas pilnveidošanai”

² Mellor J. W. „Dramatic Poverty Reduction in the Third World: Prospects and Needed Action.” 18.–20. lpp.

³ Chuen K. Income Distribution of Hong Kong and the Gini Coefficient

Entonijš Atkinsons (*Anthony B. Atkinson*) un Andrea Brandolini (*Andrea Brandolini*), Abižits Banerži (*Abhijit V. Banerjee*) un Estere Duflo (*Esther Duflo*), Kristina Forbsa (*Kristin J. Forbes*), Deivids Dollars (*David Dollar*) un Ārts Krājs (*Aart Kraay*), Džeimss Gelbraits (*James K. Galbraith*) un Hjunsbuss Kums (*Hyunsub Kum*), apgalvo, ka Džini koeficienti šajā datu apkopojumā nav pilnībā ticami.¹

Itāļu pētnieki Lorenco Džovanni Bellu (*Lorenzo Giovanni Bellù*) un Paolo Liberati (*Paolo Liberati*) uzskata, ka Džini koeficients ir vienkāršs, taču tieši šī vienkāršība var izraisīt pārpratumus un maldus dažādu populāciju salīdzināšanā. Pētnieki to pamato ar to, ka divās atšķirīgās valstīs ar dažādu labklājības līmeni, dzīves kvalitāti, ekonomiskajām iespējām, absolūto ienākumu var būt vienādi Džini koeficienti, tomēr ļoti atšķirīga valstu turība, bagātība. Tieši valstu bagātības vai attiecīgi nabadzības līmeņa dēļ attīstītajās valstīs pamatvajadzības būs nodrošinātas visiem iedzīvotājiem, bet mazattīstības valstīs ar tādu pašu Džini koeficientu kā kādā no attīstītajām valstīm pamatvajadzības pienācīgi spēs apmierināt tikai daļa no valsts iedzīvotājiem.

Tas pats attiecas arī uz ienākumu sadalījumu – divās atšķirīgās valstīs pat ar vienādu iedzīvotāju skaitu un kopējo ienākumu, bet ar atšķirīgu ienākumu sadalījumu pa iedzīvotāju grupām, var būt vienāds Džini koeficients.² Šādā gadījumā nevienlīdzības līmeni labāk spēs atspoguļot S80/S20 kvintiļu attiecības indekss, jo ievērojami atšķirsies mājsaimniecību ienākumu grupu ieņēmumi abās valstīs, līdz ar to S80/S20 vienai valstij būs krietni augstāks nekā otrai, nevienlīdzības līmenis - augstāks vai arī attiecīgi zemāks -, kaut arī pilnīgi vienāds Džini koeficients abām valstīm maldīgi liecinās par vienādu ienākumu nevienlīdzības līmeni.

Itāļu pētnieki min arī tādu aspektu, ka valstij var būt ļoti zems Džini koeficients, toties tai pat laikā, mērot tikai bagātību un turīguma līmeni, Džini koeficients būtu ļoti augsts. Bagātības faktors uz ienākumiem balstītā Džini koeficienta noteikšanā netiek vērtēts. Mērot ienākumu nevienlīdzību, Džini koeficients ignorē mājsaimniecības ienākumu izmantošanas diferenciālo efektivitāti. Tādējādi Džini koeficients var radīt nevienlīdzības iespaidu, kaut arī salīdzināmie cilvēki atrodas dažādās dzīves stadijās.³

Pamatojoties uz minētajiem argumentiem, Dž. Bellu un P. Liberati uzskata, ka divu dažādu valstu salīdzināšana pēc to Džini koeficientiem dažkārt nav iespējama vai arī var būt neprecīza.

---

¹ Hatipoglu O. „An Empirical Analysis of the Relationship Between Inequality and Innovation in a Schumpeterian Framework” 24.lpp.

² Bellù L. G., Liberati P., „Inequality analysis – the Gini index” 20.-21.lpp.

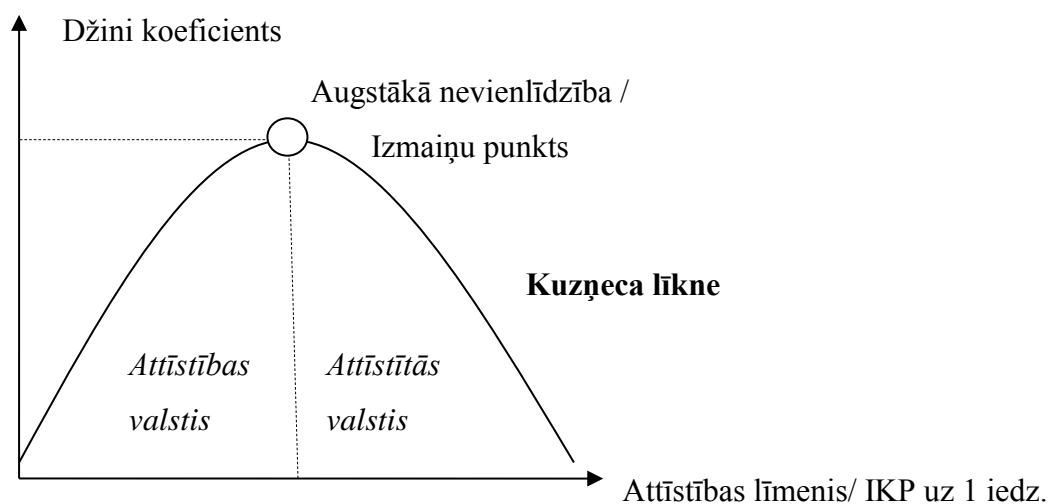
³ Turpat 21.lpp.

Lai gan Dž.Bellu un P.Liberati iesaka valstis savstarpēji pēc Džini koeficienta nesalīdzināt, datu pieejamības dēļ autores turpmākajā pētījumā Latvijas, Itālijas un citu ES valstu salīdzināšanā ir izmantots tieši Džini koeficients.

Eksistē arī vairāki citi rādītāji ienākumu nevienlīdzības mērīšanai, piemēram, deciļu koeficients (P90/P10), Šuca (*Schutz*) indekss, Brešjani-Turroni (*Bresciani –Turroni*) indekss, Kuzņeca (*Kuznetz*) indekss, Kakvani (*Kakwani*) indekss, Teila (*Theil*) entropijas indekss, Daltona (*Dalton*) indekss, Atkinsona (*Atkinson*) indekss, variācijas koeficients, logaritmu standarta deviācija ¹ u.c., taču šajā pētījumā autore šos indeksus un ar tiem saistīto kalkulāciju sīkāk neapskata.

Nobela prēmijas ekonomikā laureāts Saimons Kuzņecs (*Simon Kuznets*) bija viens no pirmajiem, kas analizēja attiecības starp ienākumu sadali un IKP. Viņš jau 1955.gadā izvirzīja hipotēzi, ka sākumā ienākumu nevienlīdzība pieaug reizē ar ekonomisko izaugsmi, līdz noteiktā valsts attīstības līmenī (lai piedzīvotu ekonomisko izaugsmi, valstīm no agrārām jāklūst par industriālām) sasniedz izmaiņu punktu, pēc kura nevienlīdzība samazinās, bet izaugsme turpina pieaugt.² S.Kuzņecs 1963.gadā to attēloja ar apgriezto U-veida nevienlīdzības līkni ³, kas līdz pat mūsdienām plaši tikusi izmantota un analizēta neskaitāmu autoru pētījumos par ienākumu nevienlīdzību.

Kuzņeca U-veida nevienlīdzības līkne grafiski attēlota 1.2.attēlā.

1.2.att. Kuzņeca U-veida nevienlīdzības līkne⁴

¹ Kang H.P. „Comparison of Income Inequality Measures” 35.-42.lpp.

² Kuznets S. „Economic Growth And Income Inequality” 12.-17.lpp.

³ Spithoven A.H.G.M. „Distribution of income and the structure of economy and the society” 141.lpp.

⁴ Autores veidots grafiks, balstoties uz Kuznets S. „Economic Growth And Income Inequality” un Spithoven A.H.G.M. „Distribution of income and the structure of economy and the society”

1.2.attēlā var redzēt, ka, pēc S.Kuzņeca domām, sasniedzot noteiktu nevienlīdzības un izaugsmes punktu, palielinās valstu attīstības līmenis un samazinās nevienlīdzība.

Tomēr ir virkne zinātnieku, kas Kuzņeca līkni kritizē, jo tā ir pārāk teorētiska un dzīvē tai nav simetriskas parabolas formas.

Starp kritiķiem ir, piemēram, Darons Acemoglu (*Daron Acemoglu*) un Džeimss A. Robinsons (*James A. Robinson*), kuri ir pētījuši Kuzņeca līkni politiskās ekonomikas kontekstā un uzskata, ka Kuzņeca līkne nespēj raksturot visus attīstības ceļus. Tādēļ viņi piedāvā divus gadījumus, kad attīstība neizveidojas Kuzņeca līknes veidā. Pirmais gadījums ir tad, kad nevienlīdzība sākotnēji ir ļoti zema, līdz ar to visi ekonomiskie subjekti spēj investēt, attīstība var izveidoties bez paaugstinātas sociālās spriedzes un politiskajām reformām. Šajā gadījumā valsts varētu piedzīvot strauju ekonomisko attīstību bez pieaugošanas nevienlīdzības un politiskām reformām, līdz ar to Kuzņeca līkne neizveidotos tik ļoti augšupejoša. Bet otrajā gadījumā tiek pausts autoru viedoklis, ka tad, kad pilsoniskā sabiedrība ir ļoti nemobilizēta, pat pieaugošanas nevienlīdzības izplatība var būt nepietiekams iemesls politiskām reformām.¹

1.2.Ienākumu nevienlīdzības cēloņi, sekas un nozīme valsts ekonomikā

Dažādās sabiedrībās ir vairāki iemesli ekonomiskajai vai ienākumu nevienlīdzībai.

Piemēram, ekonomisti, kas pētījuši ienākumu nevienlīdzību OECD valstīs, uzskata, ka nevienlīdzības pieaugumu ir izraisījis atšķirīgais algu apmērs, jeb tieši algu nevienlīdzības pieaugums, kā arī pasivitātes (bezdarba) laiks.²

Ekonomiskās nevienlīdzības pētnieks, franču autors Tomā Piketī (*Thomas Piketty*) uzskata, ka brīvā tirgus kapitālismā ekonomisko atšķirību, līdz ar to arī nevienlīdzības, palielināšanās ir neizbēgama.³

Apkopojot vairāku autoru izvirzītos ekonomiskos un sociālos faktoros, kas, viņuprāt, ietekmē ekonomisko un ienākumu nevienlīdzību, var minēt:⁴

- Globalizācija;
- Darba tirgus;

---

¹ Acemoglu D., Robinson J. A. „The political economy of the kuznets curve” 199.-200.lpp.

² Hoeller, P. et al. „Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible?: Part 1. Mapping Income Inequality Across the OECD” 5.lpp.

³ Piketty T. „Capital in the Twenty-First Century” 571.lpp.

⁴ OECD: An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries: Main Findings 24.-29.lpp.

- Tehnoloģiskās izmaiņas, progress, datorizācija un automatizācija;
- Politiskās reformas;
- Progresīva vai regresīva taksācija;
- Etniskā un dzimumu diskriminācija;
- Plutokrātija;
- Neoliberālisms u.c.

Amerikāņu ekonomists, Nobela prēmijas laureāts Džozefs Stiglits (*Joseph E. Stiglitz*) apgalvo, ka to, cik veiksmīga ir ekonomika valstī, ir iespējams novērtēt tikai tad, ja tiek izvērtēts, kāds ir iedzīvotāju dzīves līmenis ilgstošā laika periodā.¹

Var teikt, ka Stiglica apgalvojumam par dzīves līmeni piekrīt arī A.Spithovens, jo viņš uzskata, ka ekonomiskā attīstība un izaugsme ir atkarīga no sabiedrības attīstības un otrādi.²

Ekspertu viedokļi dalās par to, vai ienākumu nevienlīdzība ir drīzāk pozitīvi vai negatīvi vērtējama un to, vai tā ir vēlama vai nevēlama valsts ekonomiskajai attīstībai.

Nevienlīdzības ietekme uz izaugsmi jau 20.gs. sešdesmitajos gados tika analizētas sākotnējos Viljama Luisa (*William Arthur Lewis*), Nikolasa Kaldora (*Nicholas Kaldor*) un Mihala Kalecka (*Michał Kalecki*) darbos, kuri aizstāvēja uzskatu par pozitīvās ietekmes pastāvēšanu. Savukārt tādi autori kā, piemēram, Alberto Alesina (*Alberto Alesina*) un Danijs Rodriks (*Dani Rodrik*), Torstens Pērsons (*Torsten Persson*) un Gvido Tabellīni (*Guido Tabellini*), Roberto Peroti (*Roberto Perotti*), kā arī Klauss Deiningers (*Klaus Deininger*) un Lins Skvairs (*Lyn Squire*) savos darbos uzsver ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes negatīvas attiecības.³ Toties spāņu un angļu pētnieki Hesus Lopess (*Ana Jesus Lopez Menendez*) un Frenks Kauels (*Frank A. Cowell*), kuri apskatījuši iepriekš minēto autoru viedokļus, ir vieni no tiem, kas savā pētījumā izmantojuši un analizējuši Kuzņeca līkni. Viņi to atzinuši par nepilnīgu, savā pētījumā dodot priekšroku iepriekš pieminētajam, bet sīkāk neanalizētajam Teila indeksam. Attiecībā uz ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes savstarpējām attiecībām, savos matemātiskajos aprēķinos izmantojot Pasaules Bankas Pasaules ienākumu nevienlīdzības datu bāzes datus, autori nonākuši pie secinājuma, ka ienākumu nevienlīdzības līmenis būtiski neietekmē ekonomisko izaugsmi.⁴

---

¹ Stiglitz J. E. „The Price Of Inequality: How Today’s Divided Society Endangers Our Future”, 16.lpp.

² Spithoven A.H.G.M. „Distribution of income and the structure of economy and the society” 135.lpp.

³ Lopez A.J., Cowell F.A. „Inequality and Economic Growth. Vicious or Virtuous Circles?” 23.lpp.

⁴ Turpat 30.lpp.

Daudz ir dzirdēts uzskats, ka ienākumu nevienlīdzība ir kaitīga, arī UNCTAD speciālisti to izvirza kā galveno šķērslī ekonomiskajai izaugsmei,¹ un šādam viedoklim piekrīt arī Austrālijā darbojošais amerikāņu pētnieks Salvatore Babones (*Salvatore Babones*).²

Virkne speciālistu, kas pētījuši ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes savstarpējās attiecības, piedāvā dažādus kanālus, pa kuriem nevienlīdzība spēj ietekmēt izaugsmi.

Viens no būtiskākajiem iemesliem, kāpēc cilvēkus uztrauc nevienlīdzība, ir taisnīgums, un daudzi cilvēki uzskata, ka atsevišķu citu indivīdu ienākumi ir groteski netaisnīgi.³ Džozefs Stiglits uzskata, ka augstāka nevienlīdzība vairo neapmierinātību un netaisnības izjūtu cilvēkos, kas savukārt mazina ticību valstij, tiesu sistēmai, demokrātijai un faktiski vājina demokrātiju kā politisku sistēmu.⁴

Eimija Glenna, turpinot sacīto par ekonomistu vidū izvirzītajiem ienākumu sadales standartiem, atzīst, ka „Vienlīdzības” standarta gadījumā, kas sasaucas ar taisnīgumu, problēma ir tāda, ka tiek noraidīta motivācija, iniciatīva un tieksmās pēc augstākas atlīdzības. No vienlīdzības cieš produktivitāte un ekonomiskā izaugsme.⁵

Toties Dž. Stiglits, raugoties no ekonomiskajiem aspektiem, parāda, ka pārmērīgi pieaugošas nevienlīdzības ietekmē valsts ekonomiskā izaugsme ir lēnāka, IKP ir zemāks, nestabilitāte ir lielāka un tirgus ir apdraudēts.⁶

Ienākumu nevienlīdzībai bieži vien ir tādas vai citādas blaknes. Viena no tām un nevēlamākā no ienākumu nevienlīdzības sekām ir nabadzība.⁷ Nabadzība un nevienlīdzība ir savstarpēji cieši saistīti jēdzieni, tomēr tie attiecas uz dažādiem konceptiem.⁸

Nabadzība ir ekonomiska rakstura īpašība, kura raksturo atsevišķa indivīda vai sociālas grupas trūkumu pēc primārās nepieciešamības precēm un pakalpojumiem. Nabadzība bieži vien ir saistīta ar naudas trūkumu. Nabadzība ir relatīvs jēdziens un ir atkarīgs no vispārējā dzīves līmeņa konkrētā sabiedrībā. Piemēram, Eiropā, saskaņā ar Eiropas Komisijas noteikto,

---

¹ UNCTAD: Trade and Development Report, 2013, „Adjusting to the changing Dynamics of the world economy” 14.-15.lpp.

² Babones S. „Ienākumu nevienlīdzība grauj ekonomisko izaugsmi”

³ OECD: Growing Unequal? : Income Distribution And Poverty In OECD Countries– Summary in English, 3.lpp.

⁴ Stiglitz J. E. „The Price Of Inequality: How Today’s Divided Society Endangers Our Future”, 16.lpp.

⁵ Glenn A. S. „Micro Issues – Income”

⁶ Stiglitz J. E. „The Price Of Inequality: How Today’s Divided Society Endangers Our Future”, 16.lpp.

⁷ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.”, 29.lpp.

⁸ Smith N. „Economic inequality and poverty: where do we go from here?” 128.lpp.

par nabadzīgām tiek uzskatītas personas, ja to ienākumi un resursi (ekonomiskie, sociālie un kultūras) ir tik ierobežoti, ka viņu dzīves līmenis ir zemāks par sabiedrībā pieņemto un tiem tiek liegtas vai ir ierobežotas pamattiesības. Tādējādi nabadzība galvenokārt ietver materiālo resursu trūkumu, kā rezultātā cilvēks nevar nodrošināt dzīvei nepieciešamās pamatvajadzības (pārtika, mājoklis, veselība, izglītība, kultūra u.c.).¹

Arī Pasaules Bankas ekspertes Tatjana Subotina (*Tatyana P. Soubbotina*) un Ketrīna Šerama (*Katherine A. Sheram*) norāda uz dažādiem – gan pozitīviem, gan negatīviem – sociāli ekonomiskajiem faktoriem, kas ir saistīti ar un izriet no ienākumu nevienlīdzības.² Viņu piedāvātajā apkopojumā kā pozitīvie ienākumu nevienlīdzības veicinātie rezultāti ir minēti galvenokārt darbaspēka motivācija un iniciatīva, kas liek tiekties uz attīstību, līdz ar to arī tālāk izriet tehniskais progress, inovācijas, uzņēmējdarbība, pievilcīga ārvalstu investīciju vide un valsts starptautiskā konkurētspēja. To apliecina sociālistisko valstu pieredze – īpaši minimālas algu diferenciācijas rezultātā šajās valstīs bija mazāk motivēts darbaspēks ar zemu iniciatīvas pakāpi, tika piedāvāts maz kvalitatīvu preču un pakalpojumu, tehniskais progress bija nepietiekams, līdz ar to bija lēna, vāja un nepietiekama ekonomiskā izaugsme un palielinājās nabadzība.

Tomēr pārmērīga ienākumu nevienlīdzība arī nav vēlama, tādēļ par tās negatīvajām sekām var uzskatīt zemāku dzīves kvalitāti un Dž. Stiglica pieminēto iedzīvotāju neapmierinātību, kas var novest pie sabiedrības sašķelšanās un politiskās nestabilitātes. Politiskā nestabilitāte atgrūž potenciālos investorus, līdz ar to investīciju trūkums nelabvēlīgi ietekmē kopējo valsts ekonomiskās attīstības potenciālu. Ekonomikas izaugsme var tikt apdraudēta tādēļ, ka liela sabiedrības nabadzīgā slāņa dēļ var būt nepietiekams vai stagnējošs pieprasījums pēc produktiem un pakalpojumiem Augsta nevienlīdzība ierobežo arī valsts iespējas izmantot svarīgus tirgus instrumentus, kā cenu izmaiņas un soda naudas, kas nopietni iespaidotu valsts nabadzīgākos iedzīvotājus. Tāpat pie negatīvajiem aspektiem T. Subotina un K. Šerama pieskaita ekonomisko darījumu gaitas palēnināšanos, kas izriet no uzņēmēju neuzticēšanās un saistību neizpildes, tātad novērojams arī augstāks biznesa risks un biznesa izmaksas, kas bremzē ekonomikas izaugsmi.

Arī Latvijas pētnieki Līga Rasnača un Mareks Niklass ir noskaidrojuši, ka, ja cilvēki ienākumu un citu labumu sadali darba tirgū uztver kā pārāk nevienlīdzīgu un netaisnīgu, tas, pirmkārt, kaitē darba tirgum, atturot iedzīvotājus no legālas nodarbinātības (tā vietā izvēloties

---

¹ European Commission: Poverty and social exclusion

² Soubbotina T. P., Sheram K.A. „Beyond Economic Growth. Meeting the Challenges of Global Development.”, 29.-30.lpp.

ēnu ekonomikas segmentu vai pat citu valstu darba tirgus). Cilvēkiem zūd vēlme iekļauties darba tirgū, kurš tiek uzlūkots par netaisnīgu, tādā veidā atstumtība no darba tirgus sekmē arī marginalizāciju un rada problēmas gan tiem, kuru iztika atkarīga no sociālās drošības sistēmas (bezdarba, slimības, invaliditātes, vecuma un citu sociālo risku gadījumā), gan arī pašiem no darba tirgus aizgājušajiem, saskaroties ar iepriekš minētajiem riskiem.¹

Līdz ar to arī spāņu pētnieki Gustavo Marrero (*Gustavo A. Marrero*) un Huans Rodrigezs (*Juan G. Rodriguez*) secina, ka kopumā nevienlīdzība ietekmē izaugsmi pozitīvi vai negatīvi atkarībā no dominējošajiem kanāliem.²

Savukārt citādās domās ir Pasaules Bankas ekonomists Fransisko Ferreira (*Francisco H. G. Ferreira*), kurš korelāciju starp ekonomisko izaugsmi un izmaiņām nevienlīdzībā, pētot noteiktas valstis no 1980. līdz 2000.gadam, neatrod.³

Nedaudz no cita skatupunkta ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes attiecības atspoguļo turku pētnieks Ozans Hatipoglu (*Ozan Hatipoğlu*), ekonomisko izaugsmi uzsverot nevis kā IKP pieaugumu, bet gan kā tehnisko progresu un inovācijas.⁴ Viņš attiecībās starp ienākumu nevienlīdzību un inovatīvām aktivitātēm saredz apgrieztās U-veida līknes esamību, kuru radīja ekonomikas klasiķis S.Kuzņecs. Līdz ar to varētu teikt, ka O.Hatipoglu pievienojas vairāku citu zinātnieku uzskatiem, kas savos pētījumos nonākuši pie līdzīgiem secinājumiem, piemēram, Kevinam Mērfijam (*Kevin M. Murphy*), Andrejam Šleiferam (*Andrei Shleifer*) un Robertam Višnijam (*Robert W. Vishny*), Žanam – Marī Balānam (*Jean- Marie Baland*) un Debražam Rejam (*Debraj Ray*), Džesam Benhabibam (*Jess Benhabib*), Reto Foellmi (*Reto Foellmi*) un Jozefam Cvaimilleram (*Josef Zweimüller*) u.c.⁵

Tai pat laikā O.Hatipoglu īsti nepiekrīt K.Forbsas, A.Banerži un E.Duflo, kā arī Roberta Barro (*Robert J. Barro*) pētījumu secinājumiem, uzskatot tos par pretrunīgiem. K.Forbsa norāda, ka attiecība starp nevienlīdzību un secīgu izaugsmi vismaz īstermiņā ir pozitīva.⁶ R.Barro konstatē negatīvu saikni starp nevienlīdzību un izaugsmi jaunattīstības valstīs, bet

---

¹ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.”, 19.lpp.

² Marrero G. A., Rodríguez J. G. „Inequality of opportunity and growth”, 107.lpp.

³ Ferreira F. H. G. „Distributions in Motion Economic Growth, Inequality, and Poverty Dynamics” 8.lpp.

⁴ Hatipoglu O. „An Empirical Analysis of the Relationship Between Inequality and Innovation in a Schumpeterian Framework”, 2.lpp.

⁵ Turpat, 2., 24.lpp.

⁶ Turpat

attīstītajās valstīs starp nevienlīdzību un izaugsmi ir pozitīva attiecība.¹ Toties A. Baneržī un E. Duflo apgalvo, ka jebkuras izmaiņas nevienlīdzībā var radīt turpmākās izaugsmes kritumu.²

UNCTAD speciālistu skatījumā nevienlīdzības galvenā problēma ir tāda, ka augsta ienākumu nevienlīdzība ļauj darba devējiem gūt lielāku peļņu, pazeminot darbinieku algas, bet tai pat laikā paaugstinot produktivitāti. Pie zema nevienlīdzības līmeņa un relatīvi vienmērīga algu līmeņa visā valsts ekonomikā lielāko peļņu gūst tie uzņēmumi, kuriem ir labākie un kvalitatīvākie produkti un pakalpojumi. Savukārt, kad algas uzņēmumu un sektoru vidū ir krasi atšķirīgas, visvairāk pelnošie ir tie uzņēmumi, kas spēj noturēt darbinieku algas iespējami zemā līmenī. Tādējādi uzņēmumi, kas veiksmīgi atrod un spēj pielietot savā darbībā sava veida zemo algu formulas, spēj izkonkurēt uzņēmumus, kas savā darbībā koncentrējas uz produktu un pakalpojumu inovācijām. Rezultātā rodas sacensība par algu pazemināšanu.³

Holandiešu ekonomikas profesors Antons Spithovens (*Antonius Henricus Gerardus Maria (Antoon) Spithoven*) uzskata, ka augstāks produktivitātes līmenis var izveidoties gan lielu, gan mazu ienākuma diferenciāļu jeb atšķirību rezultātā. Tas viss ir atkarīgs no ražošanā iesaistīto tehnoloģiju attīstības līmeņa. Lieta tāda, ka dažādām ienākumu grupām ir atšķirīgi patēriņa modeļi un atšķirīgas prioritātes viņu pieprasījumā pēc precēm un pakalpojumiem. Patērētājiem, līdzīgi kā Maslova vajadzību piramīdā, prioritārās vajadzības, kas jāapmierina, pirmkārt, ir pārtika un mājoklis, tad seko apģērbs, mājsaimniecības preces un tikai tad dažādi citi pakalpojumi. Līdz ar to ne tikai vidējā ienākuma uz vienu iedzīvotāju pieaugums, bet arī tā sadalījums starp dažādu slāņu ienākumu saņēmējiem spēlē nozīmīgu lomu ekonomikas izaugsmē. To var ļoti labi novērot, kad tirgū ienāk jauni produkti. Lielākā daļa jauno produktu sākotnēji ir dārgi un tos var atļauties iegādāties tikai pircēji ar lielāku pirktspēju. Tomēr jāņem vērā aspekts, ka jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, it īpaši internets, nodrošina patēriņa preces, kā arī sistēmas ar iespēju uzlabot to ražīguma potenciālu. Investīcijas jaunās iespējās ir nepieciešamas, tāpat arī plaša pieeja internetam un ar to saistītiem pakalpojumiem. Jau sākotnēji un arī turpmāk, lai produktu ražošana būtu rentabla,

---

¹ Barro R. „Inequality and Growth in a Panel of Countries” 1.lpp.

² Hatipoglu O. „An Empirical Analysis of the Relationship Between Inequality and Innovation in a Schumpeterian Framework” 24.lpp.

³ UNCTAD: Trade and Development Report, 2013, „Adjusting to the changing Dynamics of the world economy” 14.-15.lpp.

ir nepieciešams augsts pieprasījums. Ja vien ienākumi un līdz ar tiem arī pieprasījums nepieaug, šādiem jaunajiem produktiem ir maz iespēju tikt absorbētiem tirgū.¹

Ir daudzi pētnieki, kas uzskata, ka augsta ienākumu nevienlīdzība mazina ekonomisko izaugsmi, jo tā kavē godīgu konkurenci. Piemēram, Viljams Bomols (*William J. Baumol*), Karls Šramms (*Carl J. Schramm*), Roberts Laitans (*Robert E. Litan*) pauž domu, ka mazo uzņēmumu vadītāji, atbildot uz iedzīvotāju (patērētāju) vajadzībām, aizpilda robus piedāvājumā ar nosacījumu, ka monopoli tos nespēj aizpildīt.²

Džozefs Šumpēters (*Joseph A. Schumpeter*) apgalvo, ka monopoli izmanto piedāvājuma puses ekonomiku, lai palielinātu cenas un nebūtu vajadzības kļūt efektīvākiem ražošanā. Inovācijas un radošums tiek kavēti, jo ienākumu nevienlīdzība liedz kapitāla pieejamību uzņēmējiem, kas veicina ekonomisko izaugsmi, inovāciju attīstību un nodarbinātību. Lielie uzņēmumi attīstās un palielinās arvien vairāk, bet maziem uzņēmumiem, "radošā iznīcināšana" kļūst neizbēgama sociālo vērtību samazināšanās rezultātā. Dž.Šumpēters arī uzskata, ka valstij ir ļoti būtiski saprast, ko tā var darīt, lai veicinātu uzņēmējdarbību un mazinātu milzīgo kompāniju varu un ietekmi, un attiecīgi rīkoties. Milzīgās kompānijas viņš raksturo kā „pārāk lielas, lai tām neizdotos”. Viņaprāt, bez pastāvošas iespējas neizdoties kapitālismu nomaina sociālisms.³

1.3. Ienākumu nevienlīdzības regulēšana

1.3.1. Valsts loma ienākumu nevienlīdzības regulēšanā

Valsts var ietekmēt mājāsaimniecību ienākumus ar redistribūcijas palīdzību, tādējādi samazinot lielākās ienākumu atšķirības un palīdzot nabadzīgākajiem iedzīvotājiem. Redistribūcija jeb ienākumu pārdale nozīmē, ka daļa ienākumu tiek sadalīta starp ekonomiskajiem subjektiem, no atsevišķiem subjektiem ienākumus pārnesot uz citiem, nepieprasot par tiem samaksu, un pamatā tiek realizēta neatgriežamu pabalstu veidā. Pārdale visbiežāk tiek īstenota, izmantojot nodokļus, nodevas, subsīdijas, garantijas un dotētos

---

¹ Spithoven A.H.G.M. „Distribution of income and the structure of economy and the society” 151.lpp.

² Baumol W. J., Litan R. E., Schramm, C. J. „Good capitalism, bad capitalism and economics of growth and prosperity” 80.-81.lpp.

³ Schumpeter, J. A. „Capitalism, Socialism, and Democracy” 81-86.lpp.

sociālos pabalstus. Tas uzskatāms par pamatu ne tikai ienākumu, bet arī ekonomiskajai stabilitātei, uzskata rumāņu pētniece Klaudija Florina Radu (*Claudia Florina Radu*).¹

Taču redistribūcijas kritiķi parasti uzsver, ka redistribūcijas cena ir pārāk augsta.² Piemēram, Dž.Stiglics uzskata, ka tās veiksmīgai īstenošanai ir pārāk daudz šķēršļu un bremsējošu faktoru, un nabadzīgo un vidusslāņa iedzīvotāju ieguvumi tiek vairāk nekā kompensēti ar augšējo slāņu jeb sabiedrības bagātākās daļas zaudējumiem.³

Kā jau minēts, nevienlīdzības izpausme ir nevienlīdzīgs resursu sadalījums sabiedrībā. Turpinot K.F.Radu sacīto, nodokļu sistēma un sociālās drošības sistēma ir valsts mehānismi resursu pārdalei, kas savukārt lielā mērā balstās konkrētās sabiedrības taisnīguma normās.⁴

Roberts Andersens (*Robert Andersen*) un Mērs Jaišš (*Meir Yaish*) uzskata, ka valstīs ar kreisi (jeb sociāli) orientētu likumdošanas varu nevienlīdzības līmenis ir zemāks.⁵

Ir vairāki faktori, kas ierobežo ekonomisko jeb ienākumu nevienlīdzību, un tos var iedalīt divās grupās – valsts īstenoti un tirgus virzīti faktori. Katras pieejas efektivitāte un relatīvie ieguvumi gan ir diskutabli.

Tipiskas valdības īstenojamās iniciatīvas ar mērķi mazināt ienākumu nevienlīdzību var būt:⁶

- Publiskā izglītība;
- Progresīvo nodokļu ieviešana vai regulēšana;
- Minimālās algas paaugstināšana;
- Produktu nacionalizācija vai subsidēšana;
- Arodbiedrību atbalstoša likumdošana.

Šādi pasākumi var samazināt nevienlīdzību, bet praktiski tie dažkārt ir radījuši vēl lielāku ekonomisko nevienlīdzību. Tā tas bija, piemēram, Padomju Savienībā, kur šis valsts labumu sadali kontrolēja privilēģētās klases. Vēl viens piemērs ir ASV, kur, kā apgalvo vairāki politologi, piemēram, Ezme Depreza (*Esme Deprez*), valsts politika, kuru kontrolē

---

¹ Radu C. F. „Ways of Income Redistribution in Society”, 228.lpp.

² Zarli M. „La redistribuzione dei redditi rallenta la crescita economica?”

³ Stiglitz J. E. „The Price Of Inequality: How Today’s Divided Society Endangers Our Future”, 16.lpp.

⁴ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.”, 25.lpp.

⁵ Andersen R., Yaish M. „Public Opinion on Income Inequality in 20 Democracies: The Enduring Impact of Social Class and Economic Inequality” 12.lpp.

⁶ Dahlbya B., Ferede E. „Income inequality, redistribution and economic growth” 31.lpp.

bagātniekiem piederošas organizācijas, kopš 1970.gada ir nepārtraukti mazinājusi ekonomisko vienlīdzību.¹

Toties tirgus vara, kas spēj samazināt ekonomisko nevienlīdzību bez valsts iejaukšanās, sevī ietver tieksmi tērēt – pieaugot bagātībai, turīgumam un ienākumiem, jāpieaug arī cilvēka tēriņiem. Galējā piemērā, ja vienam cilvēkam piederētu viss, viņam nekavējoties būtu jānoalgo cilvēki, lai tie pārvaldītu visus viņa īpašumus, tādējādi samazinot bagātības koncentrāciju.

Arī Dzintara Brūvera pētījumā minēts, ka, lai ietekmētu ienākumu nevienlīdzību, kas saistīta ar izmaiņām ekonomikas struktūrā, valsts var izmantot vairākus kanālus:

- fiskālā politika, kura veicina infrastruktūras izveidi, lai nodrošinātu pieeju tirgum, resursiem un uzlabotu privātā sektora produktivitāti, kā arī investīcijas iedzīvotāju prasmju uzlabošanā;
- darbaspēka resursu kustība un efektīva izmantošana, mazinot bezdarba līmeni;
- piemērotu industriālo un lauksaimniecības politiku izvēle un tādu instrumentu pielietošana kā subsīdijas, zemes pārdale, nodokļu atlaides;
- pasākumi, lai mazinātu ievainojamību pret dažāda veida šokiem.

Tajā pašā laikā valstij jānodrošina:

- atbilstošas reformas, kas ir saskaņotas ar pasaules ekonomikas globalizāciju;
- stabilitāte starptautiskajos naudas un patēriņa tirgos;
- bagātāko valstu atbalsts nabadzīgākajām valstīm finanšu, pieredzes apmaiņas veidā un nodrošinot pieeju tirgum;
- izaugsmes rezultātā iegūtais papildus ienākums jāpārdala uz visiem valsts iedzīvotājiem.²

Valsts var ietekmēt ienākumu nevienlīdzību ar fiskālās politikas jeb nodokļu palīdzību, veicot dažādas izmaiņas nodokļu klāstā un apjomā.

Viens no variantiem pasaules praksē ir darbaspēka nodokļu samazinājumu kompensēt ar patēriņa un īpašuma nodokļu ieņēmumu pieaugumu, jo atbilstoši teorijai un empīriskiem pētījumiem to negatīvā ietekme uz izaugsmi ir būtiski mazāka.³

---

¹ Deprez E. E. „Income Inequality”

² Brūvers Dz. „Ekonomikas struktūras izmaiņu, ekonomiskās izaugsmes un finanšu sektora attīstības ietekme uz ienākumu nevienlīdzību ES dalībvalstīs” 22.lpp.

³ FM Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai” 19.lpp.

OECD ekonomikas eksperti Isabelle Žumā (*Isabelle Joumard*), Mauro Pizu (*Mauro Pisu*) un Debra Bloša (*Debra Bloch*) ir apzinājuši, kā dažādas uz ekonomiskās izaugsmes palielināšanu vērstas valsts īstenotas nodokļu politikas reformas var ietekmēt ienākumu nevienlīdzības līmeni valstī.¹

Pie tādām reformām, kas, viņuprāt, varētu samazināt ienākumu nevienlīdzību, eksperti pieskaita tādu nodokļu izdevumu jeb nodokļa atvieglojumu pastāvēšanas dēļ valsts nesaņemto ieņēmumu, kas dod labumu galvenokārt grupām ar augstiem ienākumiem (piemēram, nodokļu atvieglojumi attiecībā uz hipotēkas procentiem) atkārtotu izvērtēšanu.

Nodokļu izdevumu samazināšana varētu būt izdevīga gan ilgtermiņā IKP uz vienu iedzīvotāju, ļaujot samazināt minimālās nodokļu likmes un veicināt taisnīgāku ienākumu sadali. Nodokļu izdevumu samazināšana arī varētu vienkāršot nodokļu sistēmu, un līdz ar to mazināt nodokļu atbilstības nodrošināšanas un iekasēšanas izmaksas.

Pie ienākumu nevienlīdzību mazinošām reformām I.Žumā, M.Pizu un D.Bloša iekļauj arī ierobežojumu mazināšanu kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokli.

Būtu jāpārskata nodokļu atvieglojumi konkrētiem noguldījumu instrumentiem, piemēram, samazināta nodokļa uzlikšana kapitāla pieaugumam, kas izriet no pamata vai papildus dzīvesvietas pārdošanas, jo tie bieži vien rada resursu sadali, bet nepalielina kopējos ietaupījumus un izaugsmi, un no tiem labumu gūst, galvenokārt, iedzīvotāju grupas ar augstiem ienākumiem. Īpaši nodokļu atvieglojumi augsto jeb *top* - ienākumu saņēmējiem var radīt nepamatotas privilēģijas un tādus kā sava veida nodokļu nemaksāšanas instrumentus. Jo īpaši, autoruprāt, ir nepamatoti nodokļu atvieglojumi tādiem ienākumu veidiem kā akciju opcijām un procentiem. Šādus nodokļu paaugstināšana varētu ļaut samazināt marginālās darba ienākuma nodokļa likmes.

Kā izaugsmi veicinošas nodokļu politikas reformas, kas var palielināt ienākumu nevienlīdzību, I.Žumā, M.Pizu un D.Bloša min nodokļu klāsta pamainīšanu no iedzīvotāju un uzņēmumu ienākuma nodokļiem attiecībā uz nekustamā īpašuma un patēriņa nodokļiem.

Autoru empīriskajos pētījumos iegūtie rezultāti liecina, ka nekustamo īpašumu nodokļi ir vieni no vismazāk tirgu kropļojošiem nodokļiem, kam seko patēriņa nodokļi. Iedzīvotāju un uzņēmumu ienākuma nodokļi, kā arī sociālās apdrošināšanas iemaksas, ir visvairāk tirgu kropļojošie, jo tie var radīt nelabvēlīgu ietekmi uz darba izmantošanu, produktivitāti un

---

¹ Joumard,I., M.Pisu, D.Bloch (2012), “Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part3: Income Redistribution via Taxes and Transfers across OECD Countries”, 38.lpp.

kapitāla uzkrāšanu. Nodokļu klāstu atbrīvojot no šādiem nodokļiem, būtu iespējams tādējādi paaugstināt iedzīvotāju dzīves līmeni.

I.Žumā, M.Pizu un D.Bloša izdala arī tādas izaugsmi veicinošas nodokļu politikas reformas, kuru ietekme uz ienākumu nevienlīdzību ir neviennozīmīga. Pie tādām var pieskaitīt pāreju no ienākuma nodokļiem uz bagātības vai mantojuma nodokļiem. Iedzīvotāju ienākuma nodokļi, bagātības un mantojuma nodokļi visi parasti ir progresīvi. Tādējādi šādas pārejas ietekme būtu atkarīga no katra nodokļa relatīvās progresivitātes, bet tā var būt arī neitrāla. Ietekmei uz ekonomisko izaugsmi tomēr būtu jābūt vairāk pozitīvai, jo šādi īpašuma nodokļi ir vieni no vismazāk konkurenci ierobežojošiem un tirgu kropļojošiem nodokļiem.

Ar neviennozīmīgu efektu I.Žumā, M.Pizu un D.Bloša pieskaita arī pāreju no sociālās apdrošināšanas iemaksām (vai fiksētiem darbaspēka ienākuma nodokļiem) uz patēriņa nodokļiem. Samazinot nodokļu slogu darbaspēkam, varētu paaugstināties gan darbaspēka piedāvājums, gan pieprasījums, tādējādi veicinot ekonomikas izaugsmi. Patēriņa nodokļu pieaugums skars ne tikai algotos darbiniekus, bet arī pabalstu un kapitāla ienākumu saņēmējus. Ja pabalstu indeksācija ir nepilnīga, pabalsta saņēmēji var ciest no reālo ienākumu samazināšanās un patēriņa nodokļu pieaugums var radīt nevēlamu efektu. Arī algas varētu vismaz daļēji atspoguļot patēriņa nodokļu pieaugumu, tādējādi ietekmējot nodarbinātību.

1.2.tabulā ir apkopota informācija par to, kā dažādi nodokļu politikas pasākumi jeb nodokļu reformas var ietekmēt valsts ekonomisko izaugsmi (IKP izmaiņas) un rīcībā esošo ienākumu vienlīdzību.

1.2. tabula

Nodokļu reformu ietekme uz ekonomisko izaugsmi un rīcībā esošo ienākumu vienlīdzību¹

Nodokļu politika	Ienākumu vienlīdzība	IKP uz vienu iedzīvotāju	Piezīmes
Kopējo nodokļu ieņēmumu palielināšana	+(kopumā)	-	- Nodokļu ietekme uz ienākumu sadali ir atkarīga no nodokļu līmeņa, nodokļu klāsta un nodokļu ieņēmumu izmantošanas, bet, ja nodokļu sistēmas ir kopumā progresīvas, vienlīdzība tiek uzlabota.

¹ Joumard,I., M.Pisu and D.Bloch (2012), “Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part3: Income Redistribution via Taxes and Transfers across OECD Countries”, 38.lpp.

			- Nodokļi mazina stimulu strādāt, uzkrāt un ieguldīt, un tādējādi kavē izaugsmi. Bet daži nodokļi ir ar mazāk negatīvu ietekmi nekā citi.
Nodokļu klāsta mainīšana, vienlaikus saglabājot konstantus kopējos nodokļu ieņēmumus:			
Pāreja no IIN uz patēriņa nodokļiem	-	+	- IIN tiecas būt progresīvs, kamēr patēriņa nodoklis ir regresīvs. - IIN mazina stimulus strādāt un taupīt. Pāreja no tiešajiem uz netiešajiem nodokļiem palielinātu IKP uz vienu iedzīvotāju.
Nodokļu izdevumu un robežlikmju samazināšana	+ (lielākoties) - (strādājošo nodokļu atvieglojumu dēļ)	+	- Lielākā daļa nodokļu izdevumu dod labumu iedzīvotāju grupām ar augstiem ienākumiem (strādājošo nodokļu atvieglojumi un citi nodokļu izdevumi, kas vērsti uz iedzīvotāju grupām ar zemiem ienākumiem, ir izņēmums). Nodokļu izdevumu samazināšana varētu sašaurināt rīcībā esošo ienākumu sadali. - Robežlikmju samazināšana uzlabo stimulu strādāt, uzkrāt un ieguldīt, un tādējādi paaugstina IKP uz vienu iedzīvotāju.
Nodokļu progresivitātes palielināšana (ieņēmumu ziņā neitrāla):			
IIN: - <i>Augstāko likmju palielināšana</i> - <i>Papildus ar neapliekami ienākumi</i>	+ + +	~ - +	Strādājošo nodokļu atlaides sašaurina ienākumu sadali un paaugstina stimulu strādāt. Taču lielākas augstākās likmes var samazināt darba laiku un darba ražīgumu, mazinot motivāciju mācīties, ieguldīt un ieviest jauninājumus. Ietekme uz IKP uz vienu iedzīvotāju ir tādējādi neviennozīmīgi vērtējama.

1.2. tabula parāda, ka dažādi nodokļu pasākumi var ietekmēt ienākumu nevienlīdzību un IKP gan pozitīvi, gan negatīvi, respektīvi, paaugstināt vai samazināt to līmeni.

Progresīvās ienākuma nodokļu likmes atbilst ekonomikas klasiķa Ādama Smita (*Adam Smith*) maksātspējas principam, kas balstīts uz vienlīdzīgas ziedošanas (upurēšanas, zaudēšanas) koncepciju. Smita teorija aizstāv viedokli, ka progresīvas nodokļu likmes

nodrošina maksātspēju interešu aizstāvību.¹ Valstis, kurās ir progresīvā nodokļa sistēma, atbalsta un aizsargā mazturīgos slāņus, un balstās uz taisnīguma principiem. Progresīvās likmes arī tiek izmantotas, lai zināmā mērā ierobežotu lielražošanas attīstību un lielkapitāla rašanos valstī, ja tas nav vēlams.

Visbiežākais arguments, kas tiek minēts par sliktu progresīvajiem nodokļiem ir tāds, ka progresīvās likmes var bremsēt progresu un attīstību, jo situācijā, kad intensīvāka darba rezultātā ir gūti lielāki ienākumi, valsts ar paaugstinātu likmi nodokļu veidā iekasē lielāku daļu no gūtajiem ienākumiem.²

Kas attiecas uz IIN un tā progresivitātes ietekmi uz ienākumu vienlīdzīgu sadali valstī, amerikāņu ekonomikas zinātnieki Denvils Dankans (*Denvil Duncan*) un Klāra Sabirianova-Pītera (*Klara Sabirianova Peter*) savā pētījumā³ ir noskaidrojuši, ka IIN progresivitāte samazina novēroto nevienlīdzību pirms nodokļu un pēc nodokļu ienākumos. Turklāt viņi secinājuši, ka šī negatīvā ietekme uz novēroto ienākumu nevienlīdzību ir izteikti spēcīgāka valstīs ar attīstītākām demokrātiskajām institūcijām.

Tajā pašā laikā, D.Dankans un K.Sabirianova - Pītera saredz arī daudz mazāku negatīvu IIN progresivitātes ietekmi attiecībā uz patieso nevienlīdzību, uz ko attiecas Džini koeficients.

Turpinot savu pētījumu, viņi apgalvo, ka, lai gan novērotā ienākumu nevienlīdzība varētu palielināties pēc vienota jeb proporcionāla nodokļa ieviešanas, faktiskā ienākumu nevienlīdzība var palikt nemainīga vai pat uzlaboties tajās valstīs, kas cieš no augsta līmeņa ēnu ekonomikas un nodokļu nemaksāšanas.⁴

Līdz ar to viņi parāda, ka ne vienmēr visām valstīm vispiemērotākā ir fiskālā politika ar progresīvo ienākuma nodokli, atzīstot, ka attīstītajās valstīs proporcionālais ienākuma nodoklis var nebūt sevišķi efektīvs, savukārt attīstības valstīs labāk pieturas tieši pie proporcionālā ienākuma nodokļa.

---

¹ Canons/Principles of Taxation By Adam Smith

² Koske I., Fournier J., Wanner I. „Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 2. The Distribution of Labour Income” 27.lpp.

³ Duncan, D., Sabirianova - Peter, K., „Tax Progressivity and Income Inequality”, 29.-30. lpp

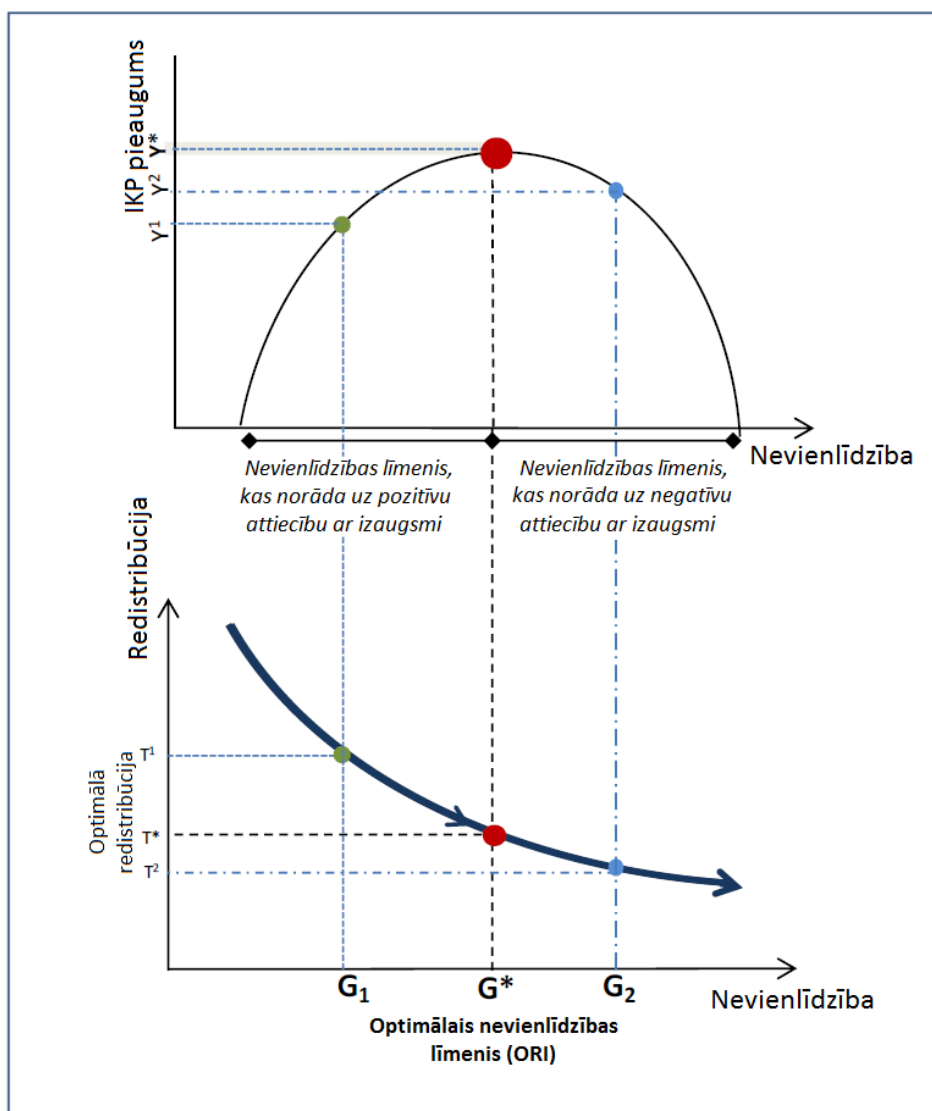
⁴ Turpat, 34.-35. lpp.

1.3.2. Optimālais nevienlīdzības līmenis

Indiešu ekonomists un filozofs, Nobela prēmijas ekonomikā laureāts Amartja Kumars Sens (*Amartya Sen*) uzskata, ka valstu ekonomikā ienākumiem ir tendence koncentrēties vienuviet un līdz ar to veidoties augstākiem nevienlīdzības līmeņiem.¹

Šajā sakarā ir nepieciešama pastāvīga redistribūcija jeb ienākumu pārdale, lai saglabātu vai samazinātu nevienlīdzības līmeni ekonomikā.

Meksikāņu pētnieks Horhe Alberto Čārlzs – Kolls (*Jorge Alberto Charles-Coll*) piedāvā trīs iespējamus scenārijus, kas grafiski ir skatāmi 1.3.attēlā:

1.3.att. Optimālais nevienlīdzības līmenis un attiecība starp redistribūciju, nevienlīdzību un izaugsmi¹

¹ Charles - Coll J. A. „The optimal rate of inequality: A framework for the relationship between income inequality and economic growth” 8.-9.lpp.

1.3.attēlā grafiski ir redzams:

Ekonomika ar augstu nevienlīdzības un zemu redistribūcijas līmeni, kas negatīvi ietekmē izaugsmes līmeni (1.3.attēla augšdaļā „y2”).

Ekonomika ar zemu nevienlīdzības un augstu taksācijas un redistribūcijas līmeni, kas negatīvi ietekmē izaugsmes līmeni (1.3.attēla augšdaļā „y1”).

Ekonomika ar tādu nevienlīdzības un redistribūcijas līmeni, kurā abi negatīvie efekti (augstas nevienlīdzības negatīvā ietekme un augstas redistribūcijas negatīvā ietekme) ir samazināti līdz minimumam un ekonomiskajai izaugsmei ir neierobežots potenciāls palielināties. H.A.Čārlzs-Kolls to ir nodēvējis par optimālo nevienlīdzības līmeni (ORI). Atrodies šajā līmenī, valstī ir maksimālais ekonomiskās izaugsmes līmenis, salīdzinot ar jebkuru citu nevienlīdzības līmeni (1.3.attēla augšdaļā „y*”).

Kad ir sasniegts ORI, jebkādas izmaiņas redistribūcijas vai nevienlīdzības līmenī, neatkarīgi no tā, vai tās ir pozitīvas vai negatīvas, izraisa ekonomiskās izaugsmes līmeņa samazināšanos. Tomēr nevienlīdzības samazināšana rezultēsies pozitīvā nevienlīdzības un izaugsmes attiecībā, jo tas nozīmēs, ka, lai palielinātu izaugsmes līmeni līdz maksimumam, t.i., atgrieztos pie ORI, būs nepieciešama augstāka nevienlīdzība un zemāka redistribūcija vai taksācija, atkarībā no tā, kas ietekmē izaugsmi.

Līdz ar to, ja valstī ir ORI un nevienlīdzības līmenis pieaugs, attiecība starp nevienlīdzību un izaugsmi kļūs negatīva, kas nozīmē, ka, lai palielinātu izaugsmes līmeni, būs nepieciešama nevienlīdzības līmeņa samazināšana un redistribūcijas palielināšana. Tādējādi, kad valsts sasniedz ORI, korelācija starp nevienlīdzību un izaugsmi kļūst nenozīmīga. Jebkurā virzienā novirzoties no ORI, palielināsies nevienlīdzības ietekme uz izaugsmi un tās pieaugumu.

Valsts mērķim būtu jābūt identificēt un sasniegt nevienlīdzības līmeni, kas ir empīriski nesaistīts ar izaugsmi. Kad ORI ir sasniegts, pie tā vajadzētu pieturēties. Izņēmuma gadījums varētu būt valstis, kurās redistributīvā sistēma ir neattīstīta un ORI saglabāšanai nepieciešamajai taksācijai un redistribūcijai ir jābūt ļoti augstai. Tādā gadījumā augsta taksācijas līmeņa ietekme, atrodoties ORI, būtu drīzāk negatīva nekā pozitīva. Taču šādu situāciju H.A.Čārlzs-Kolls uzskata par dzīvē praktiski neiespējamu, jo pie tādiem apstākļiem valsts diez vai vispār spētu sasniegt ORI.²

---

¹ Charles - Coll J. A. „The optimal rate of inequality: A framework for the relationship between income inequality and economic growth” 10.lpp.

² Turpat 9.-10.lpp.

H.A.Čārlza – Kolla pētījuma pamatā doma ir tāda, ka dažāds nevienlīdzības līmenis atšķirīgi ietekmēs ekonomiskās izaugsmes līmeni jebkāda ienākumu līmeņa gadījumā. Viņš uzskata, ka jebkura valsts, kas var sasniegt ORI, neatkarīgi no tās ienākuma līmeņa vai bagātības salīdzinājumā ar citām valstīm, palielinās savu ekonomisko izaugsmi un augsts nevienlīdzības vai taksācijas līmenis to neierobežos. Šajā ziņā nevienlīdzība ir uzskatāms rādītājs, jo tās vērtība var tikt objektīvi aprēķināta un noteikta Džini koeficienta vērtību skalā no 0 līdz 1. Turklāt atšķirībā no IKP uz 1 iedzīvotāju tā nav relatīva.

H.A.Čārlzs - Kolls arī izvirza domu, ka daudzajos iepriekšējos pētījumos skatītais jautājums, uz ko centušies rast atbildi citi pētnieki – vai nevienlīdzība palīdz vai kaitē izaugsmei? – varētu būt formulēts neprecīzi, jo ietekme ir neviennozīmīga.¹

H.A.Čārlza – Kolla piedāvātajā ORI modelī izaugsmei nepiemīt automātiskas pārdales jeb redistribūcijas efekts. Nevienlīdzība ir mazināma tikai ar redistributīviem pasākumiem, kādus piedāvā A.K.Sens. H.A.Čārlzs - Kolls uzskata par loģisku pieņēmumu, ka, jo lielāka ir izaugsme, jo lielāki būs nodokļu ieņēmumi, kas var palielināt redistribūcijas līmeni, tomēr tam ir nepieciešama aktīva redistribūcijas politikas īstenošana.²

Šis modelis diemžēl arī nepaskaidro, cik lielā mērā ekonomikas izaugsme pieaug dažādos nevienlīdzības līmeņos. Viņaprāt, tam ir nepieciešami konvencionāli izaugsmes modeļi. Taču šis modelis dod lielisku ieskatu un labi pierāda faktu, ka noteikti nevienlīdzības līmeņi iedarbojas negatīvi uz ekonomisko izaugsmi, samazinot tās tempu, bet eksistē arī tāds līmenis, kas stimulē ekonomisko izaugsmi, maksimizējot tās pieauguma tempus.

H.A.Čārlza – Kolla piedāvātais pētījums par ORI tiks izmantots arī turpmākajā autores pētījumā attiecībā uz Latviju.

Apkopojot līdz šim pateikto, šajā nodaļā tika apskatīta ienākumu nevienlīdzības būtība un tās mērīšana. Secināts, ka ienākumu nevienlīdzības izpausme ir nevienlīdzīgs resursu sadalījums sabiedrībā.

Ienākumu nevienlīdzības mērīšanai tiek izmantoti vairāki rādītāji, no kuriem pazīstamākie un visplašāk pielietotie ir Džini koeficients, kā arī S80/S20 kvintiļu attiecības indekss, tomēr ir jāņem vērā dažādi ierobežojumi šo rādītāju interpretācijā. Grafiski Džini

---

¹ Charles - Coll J. A. „The optimal rate of inequality: A framework for the relationship between income inequality and economic growth” 17.lpp.

² Turpat 10.-11.lpp

indekss parasti tiek attēlots uz Lorenca līknes, kas pēc sava izliekuma parāda faktisko ienākumu sadalījumu vienlīdzīgumu.

Viens no pirmajiem, kas analizēja attiecības starp ienākumu sadali un IKP, bija Saimons Kuzņecs, kurš savu pētījumu rezultātus attēloja ar apgriezto U-veida nevienlīdzības līkni. Līdz pat mūsdienām tā plaši tikusi izmantota un analizēta neskaitāmu autoru pētījumos par ienākumu nevienlīdzību.

Faktori, kas ietekmē ienākumu nevienlīdzību ir globalizācija, darba tirgus, tehnoloģiskais progress, politiskās reformas, progresīva vai regresīva taksācija u.c.

Viena no nevēlamajām nevienlīdzības blaknēm ir nabadzība.

Valsts var iregulēt ienākumu nevienlīdzību un ietekmēt mājsaimniecību ienākumus ar redistribūcijas palīdzību, tādējādi samazinot lielākās ienākumu atšķirības un palīdzot nabadzīgākajiem iedzīvotājiem.

Ienākumu vienlīdzību parasti veicina fiskālā politika ar progresīvo ienākuma nodokli, tomēr attīstības valstīs proporcionālais ienākuma nodoklis mēdz būt efektīvāks.

Ienākumu nevienlīdzība var gan bremzēt, gan veicināt valsts ekonomisko izaugsmi. Bet maksimālais ekonomiskās izaugsmes līmenis valstīm ir iespējams tad, kad valstis sasniegušas optimālo nevienlīdzības līmeni. Tas katrai valstij atšķiras, un valsts mērķim būtu jābūt identificēt un sasniegt šo optimālo nevienlīdzības līmeni.

2. IENĀKUMU NEVIENLĪDZĪBA UN EKONOMISKĀ IZAUGSME

LATVIJĀ UN ITĀLIJĀ

2.1. Latvijas un Itālijas ekonomikas apskats un ekonomiskās izaugsmes rādītāju analīze

Lai varētu analizēt ienākumu nevienlīdzību un tās ietekmi uz ekonomisko izaugsmi, svarīgi ir vispirms iepazīties ar valstu ekonomisko stāvokli un tā izmaiņām noteiktā laika posmā. Tā kā pētījumā tiek salīdzinātas divas valstis – Latvija un Itālija -, vispārīgs un detalizēts ekonomikas apraksts par Latviju pētījumā netiek veikts, bet par Itāliju autore sniedz arī vispārīgu ieskatu tās ekonomiskajā sistēmā.

Līdz II Pasaules karam Itālija bija agrāra valsts. No 1958. līdz 1963. gadam Itālijā piedzīvoja strauju rūpniecības uzplaukumu, ko bieži mēdz dēvēt par ekonomikas brīnumu. Tomēr 1973. gadā, uzsākoties naftas krīzei, Itālijas ekonomika piedzīvoja strauju lejupslīdi, jo tās rūpniecība nevarēja attīstīties bez naftas un citu dabas resursu un izejvielu importa.

1957. gadā Itālija iestājās Eiropas Ekonomiskajā asociācijā (tagadējā Eiropas Savienībā). Neilgā laikā Itālija kļuva par vienu no pasaules līderēm sadzīves elektronikas, biroja tehnikas, automobiļu, lauksaimniecības iekārtu, vieglās rūpniecības preču ražošanā. Itālija šodien ir Eiropas nozīmīgākā tekstilpreču un gatavo apģērbu ražotāja. Galvenās Itālijas rūpniecības nozares patlaban ir mašīnbūve, ķīmiskā rūpniecība, farmācija, pārtikas rūpniecība un tekstilrūpniecība.

Lauksaimniecības efektivitāte Itālijā ir daudz zemāka nekā citās Rietumeiropas valstīs, kaut arī lauksaimniecībai ir ļoti sena vēsture un tradīcijas. Lauksaimniecības attīstību galvenokārt kavē ūdens trūkums, kā arī nepietiekamais transporta ceļu tīkls. Īpaši tas vērojams Itālijas Centrālajā un Dienvidu daļā, kā arī tai piederošajās salās.

Itālijā pārsvarā darbojas mazi un vidēji ģimenes uzņēmumi, mazāk veiksmīga šajā valstī ir multinacionālo kompāniju darbība. Itālijā pastāv arī ievērojama ēnu ekonomika, kas pēc dažu speciālistu vērtējuma ir pat 17% no IKP. Tas īpaši vērojams lauksaimniecības, celtniecības un pakalpojumu sektoros.

Ziemeļitālija ir viens no bagātākajiem un attīstītākajiem ne vien Itālijas, bet arī visas Eiropas reģioniem. Tur atrodas daudzi rūpniecības uzņēmumi, ir blīvs autoceļu un dzelzceļu tīkls. Ziemeļitālija ir arī visblīvāk apdzīvota. Itālijas industrija ir koncentrēta galvenokārt četros reģionos: Lombardijā (reģiona galvaspilsēta - Milāna), Veneto (reģiona galvaspilsēta -

Venēcija), Emīlijā - Romanjā (reģiona galvaspilsēta - Boloņa) un Pjemontē (reģiona galvaspilsēta - Turīna). Šie reģioni rada apmēram 66% no kopējā Itālijas eksporta.

Kaut arī vēsturiski Itālijas Dienvidi bija attīstītāki par Ziemeļiem ciešo tirdzniecības saišu ar Bizantiju dēļ, Dienviditālija šobrīd ir ievērojami nabadzīgāka. Viens no nabadzības iemesliem ir lielu rūpniecības uzņēmumu trūkums. Arī dabas resursu te ir mazāk, nav daudz plašu un auglīgu, lauksaimniecībai piemērotu līdzenumu. Tādēļ neskaitāmi daudzi cilvēki no mazāk attīstītajiem Dienvidu reģioniem dodas darba meklējumos uz valsts Ziemeļiem.

Nevienmērīgā reģionu attīstība būtiski ietekmē Itālijas kopējo darba tirgu. Lai gan 2012.gadā vidējais bezdarba līmenis bija 10,7%, taču dažviet Dienviditālijā bezdarba līmenis pārsniedz pat 20%.

Šobrīd Itālija ir trešā lielākā ekonomika eirozonā, taču tās pašreizējo izaugsmi kavē īpaši augstais valsts parāds. Kopš 2007.gada tas ir vienmērīgi pieaudzis, 2012.gadā pat sasniedzot 126% no IKP. 2011.gadā Itālijas valdība pieņēma 3 taupības pasākumu paketes, kas samazinātu valsts budžeta deficītu, kā arī palīdzētu samazināt aizņēmumu izmaksas. Taupības pasākumu vidū bija tādi pasākumi kā pievienotās vērtības nodokļa palielināšana, pensiju reforma un valsts administratīvo izdevumu samazināšana.¹

Itālija ir arī valsts, kuru bieži raksturo politiskā nestabilitāte. Gan 2013., gan 2014.gadā nomainījās Itālijas valdība. 2013.gadā tika uzsāktas vairākas reformu iniciatīvas, lai palielinātu ilgtermiņa ekonomisko izaugsmi un, uzsākot reformas, Itālijas valdība paredzēja, ka 2013.gadā IKP pieaugums būšot – 0,5%. Kā galvenais IKP pieauguma veicinātājs tika pozicionēts eksports.

Arī Itāliju ļoti smagi skāra ekonomiskā recesija. Kopumā globālās ekonomiskās krīzes iespaidā Itālijas ekonomika 2009.gadā saruka par 5,5%, pēc tam bija vērojams neliels uzlabojums, taču 2012.gadā ekonomiskā izaugsme un darba tirgus apstākļi pasliktinājās: IKP samazinājās par 2,3% un bezdarbs sasniedza 11% (tostarp jauniešu bezdarbs bija trīsreiz lielāks - 35%). Šobrīd Itālijas IKP uz vienu iedzīvotāju ir 29600 USD jeb ~21646 EUR.²

Savukārt Latvijas ekonomika kopš iestāšanās ES ir piedzīvojusi gan strauju augšupeju un izaugsmi, gan arī krasu lejupslīdi.

No 2005.gada līdz 2007.gadam apjomīga ārējā kapitāla ieplūde stimulēja būtisku privātā patēriņa un investīciju pieaugumu Latvijā. IKP vidējie gada pieauguma tempi bija 10,3%, kas bija vieni no straujākajiem ES.

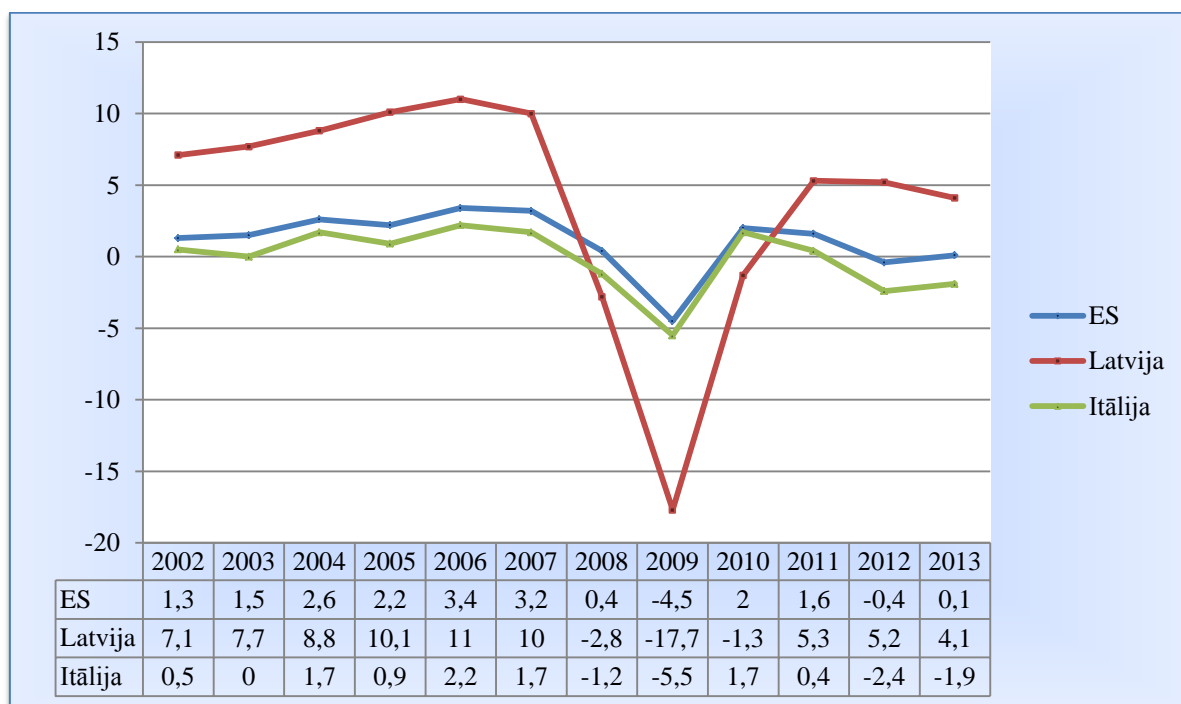
¹ LIAA: Eksporta tirgi: Itālija - ekonomika

² CIA The World Factbook - Italy

2008.gadā un 2009.gadā, globālās finanšu krīzes ietekmē apstājoties ārējā kapitāla ieplūdei, iestājās recesija. Ekonomiskās krīzes laikā IKP samazinājās par ceturtdaļu, ārējais parāds gandrīz dubultojās, nodarbināto skaits samazinājās par 16%, strādājošo reālā darba samaksa samazinājās par 12 procentiem.

Kopš 2009.gada beigām ekonomiskā lejupslīde Latvijā ir apturēta, un ir atsākusies izaugsme. 2011.gadā un 2012.gadā IKP pieauga par vairāk nekā 5%. Par spīti saspringtajai ekonomiskajai situācijai ārējā vidē Latvijas tautsaimniecības izaugsme turpinājās arī 2013.gadā. Pretstatā iepriekšējiem gadiem 2013.gadā lielāks devums izaugsmē bija iekšzemes pieprasījumam. 2013.gada trīs ceturkšņos IKP par 4,2% pārsniedza 2012.gada atbilstošā perioda līmeni, kopējais 2013.gada IKP pieaugums bija 4,1%. Arī 2014.gadā IKP tiek prognozēts 4% apmērā. Lai arī pēdējos gados Latvijas ekonomikā atkal ir vērojama straujākā izaugsme ES, tomēr IKP vēl ir par gandrīz 10% mazāks nekā bija pirms krīzes – 2007.gada beigās.¹ Šobrīd jaunākie pieejamie dati par Latvijas IKP (uz vienu iedzīvotāju) ir 19100 USD jeb ~13968 EUR.²

Grafiski minētie rādītāji salīdzinājumā ar ES kopējiem un Itālijas IKP procentuālo izmaiņu rādītājiem ir uzskatāmi atspoguļoti 2.1.attēlā.

2.1 att. IKP procentuālās izmaiņas ES dalībvalstīs, Latvijā un Itālijā 2002.-2013.gadā³

¹ EM Tautsaimniecības ziņojums 9.lpp.

² CIA The World Factbook - Latvia

³ Autores veidots grafiks pēc Eurostat datiem

Kā redzams 2.1 attēlā, Latvijas rādītāji skaitliski ievērojami atšķiras no Itālijas un ES vidējiem rādītājiem, tomēr IKP procentuālo izmaiņu tendences ir vienādas gan pirmskrīzes, gan krīzes, gan arī pēckrīzes periodā gan abās valstīs, gan ES kopumā. Savukārt Itālijas un ES vidējie rādītāji ir ļoti līdzīgi, kaut arī Itālijai tie visu laiku ir nedaudz zemāki nekā vidēji ES. Minētajā laika posmā gan izaugsme, gan arī IKP samazinājums krīzes laikā Itālijā un vidēji ES ir bijuši salīdzinoši vienmērīgi un ne tik strauji kā Latvijai. Pirmskrīzes periodā Latvijas IKP pieauguma rādītāji ir krietni augstāki nekā ES un Itālijā, kur tie ir diezgan piesardzīgi. Līdz ar to arī krīze un ekonomiskā lejupslīde Latviju ir skārusi krietni smagāk. Tomēr atgūties no krīzes un palielināt ekonomikas augšupeju Latvijai ir izdevies ar ievērojami atšķirīgākiem un augstākiem rādītājiem nekā ES. Arī pirmskrīzes ekonomiskās izaugsmes līmenis nevienā no apskatītajām valstīm vēl nav atgūts, jo 2013.gadā Itālijas IKP samazinājās par 1,9%, salīdzinot ar 1,7% pieaugumu 2007.gadā. Tikmēr Eiropā vidēji 2013.gadā IKP pieauga par 0,1%, kamēr 2007.gada tika uzrādīts 3,2% pieaugums.

Latvijas ekonomiskās attīstības pamatrādītāju apkopojums, kā IKP, nodarbinātības un bezdarba līmenis, patēriņa cenas, eksporta un importa saldo u.c. par laika posmu no 2008. līdz 2014.gadam (prognozētie dati) ir apskatāms 8.pielikumā.

Eiropas valstu, tai skaitā Latvijas un Itālijas 2004.-2012.gada IKP dati (pēc pirktspējas paritātes) ir skatāmi 6.pielikumā.

2.2.Ienākumu nevienlīdzības tendences Eiropas valstīs

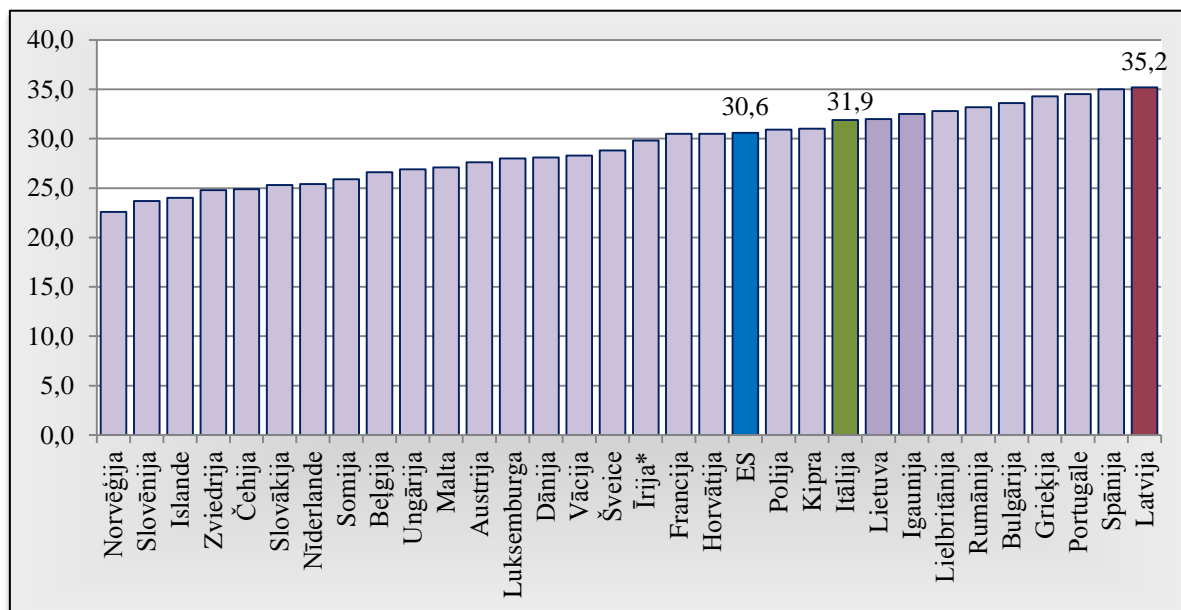
Tā kā abas pētāmās valstis – Latvija un Itālija – ietilpst Eiropas Savienībā, ir vērtīgi salīdzināt to ienākumu nevienlīdzības rādītājus gan savstarpēji, gan salīdzinājumā ar pārējām Eiropas valstīm laika periodā no 2004.gada, kad Latvija kļuva par ES dalībvalsti. Lai noskaidrotu, kādas ir ienākumu nevienlīdzības tendences Eiropas valstīs, ienākumu nevienlīdzības analizēšanai izmantoti divi rādītāji – Džini koeficients un S80/S20 ienākumu kvintīļu attiecības indekss. Jāpiebilst, ka par 2013.gadu ienākumu nevienlīdzības dati pētījuma veikšanas laikā vēl nebija pieejami, tādēļ kā jaunākie rādītāji, izņemot atsevišķas valstis, tiek minēti tieši 2012.gada rādītāji.

ES valstīs vidēji Džini koeficienta rādītāji laika periodā no 2004.gada līdz 2012.gadam ir uzrādījuši diezgan stabilu vērtību – 30% līdz 31% robežās.¹ 2012.gadā Džini koeficients Eiropas Savienības dalībvalstīs bija 30,6%.

---

¹ Avots: Eurostat – SILC dati

Grafiski Džini koeficienta rādītāju salīdzinājums Eiropas, t.i., ES un EBTA, valstīs 2012.gadā ir aplūkojams 2.2.attēlā.

2.2.att. Džini koeficients (%) ES un EBTA dalībvalstīs 2012.gadā¹

Kā redzams 2.1.attēlā, zemāki Džini koeficienta rādītāji par ES vidējo 2012.gadā bija tādām ES dalībvalstīm kā Beļģijai, Čehijai, Dānijai, Vācijai, Francijai, Luksemburgai, Ungārijai, Maltai, Nīderlandei, Austrijai, Slovēnijai, Slovākijai, Somijai, Zviedrijai, kā arī jaunajai ES dalībvalstij Horvātijai.

Savukārt augstāki Džini koeficienta rādītāji par ES vidējo 2012.gadā bija tādām ES dalībvalstīm kā Bulgārijai, Igaunijai, Grieķijai, Spānijai, Itālijai, Kiprai, Latvijai, Lietuvai, Polijai, Portugālei, Rumānijai un Lielbritānijai.

Tuvu ES vidējam rādītājam Džini koeficients 2012.gadā bija Francijai, Horvātijai, Kiprai un Polijai.

2012.gada dati par Īriju nav pieejami, taču 2011.gadā šis valsts Džini koeficients bija zemāks par vidējo ES rādītāju, līdz ar to 2012.gadā arī visticamāk, ka šis rādītājs bija zemāks vai arī ap ES vidējo līmeni.

2012.gadā Džini koeficienta vērtība visaugstākā starp Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīm bija tieši Latvijā (35,2%), atainojot nevienlīdzīgu ienākumu sadali starp dažādām iedzīvotāju grupām. Arī abās pārējās Baltijas valstīs - Igaunijā un Lietuvā – rādītāji bija augsti un samērā līdzīgi, tomēr Džini koeficients bija mazāks nekā Latvijā - attiecīgi 32% Lietuvā un 32,5% Igaunijā.

¹ Autores veidots grafiks pēc Eurostat – SILC datiem

Arī līdz 2012.gadam Baltijas valstu Džini koeficienta rādītāji bija augsti. Lietuvā 2008.gadā Džini koeficients bija 34% un ekonomikas lejupslīdes periodā palielinājās līdz 37% 2010.gadā, sasniedzot visaugstāko vērtību starp ES valstīm, savukārt nākamo gadu laikā tā vērtība saruka par 5 procentpunktiem līdz 32% 2012.gadā. Igaunijā Džini koeficients palielinājās no 30,9% 2008.gadā līdz 32,5% 2012.gadā. Visās trijās Baltijas valstīs kopš iestāšanās ES 2004.gadā Džini koeficients ir bijis virs ES vidējā rādītāja, kurš, kā jau minēts, 2012.gadā bija 30,6%. Vienīgi Igaunijā 2008.gadā Džini koeficients sakrita ar ES vidējo rādītāju – 30,9%. Toties 2004.gadā tas bija ne vien augstākais starp Baltijas valstīm (37,4%), bet arī otrais augstākais starp ES valstīm. 2005.gadā Igaunijas Džini koeficients samazinājās līdz 34,1%, turpretim Latvijā tas pieauga no 36,2% līdz 38,9%. Tieši 2005.gada Džini koeficients Latvijā bija visaugstākais nevienlīdzības rādītājs, kāds bijis Eiropā no 2004. līdz 2012.gadam. Viszemākais Džini koeficients Latvijā bija 2010.gadā – 35,1%.

Itālijā 2012.gadā Džini koeficients bija nemainīgs, salīdzinot ar iepriekšējo gadu – 31,9%. Visaugstākais tas bija 2004.gadā (33,2%), bet viszemākais – 2008.gadā (31%).

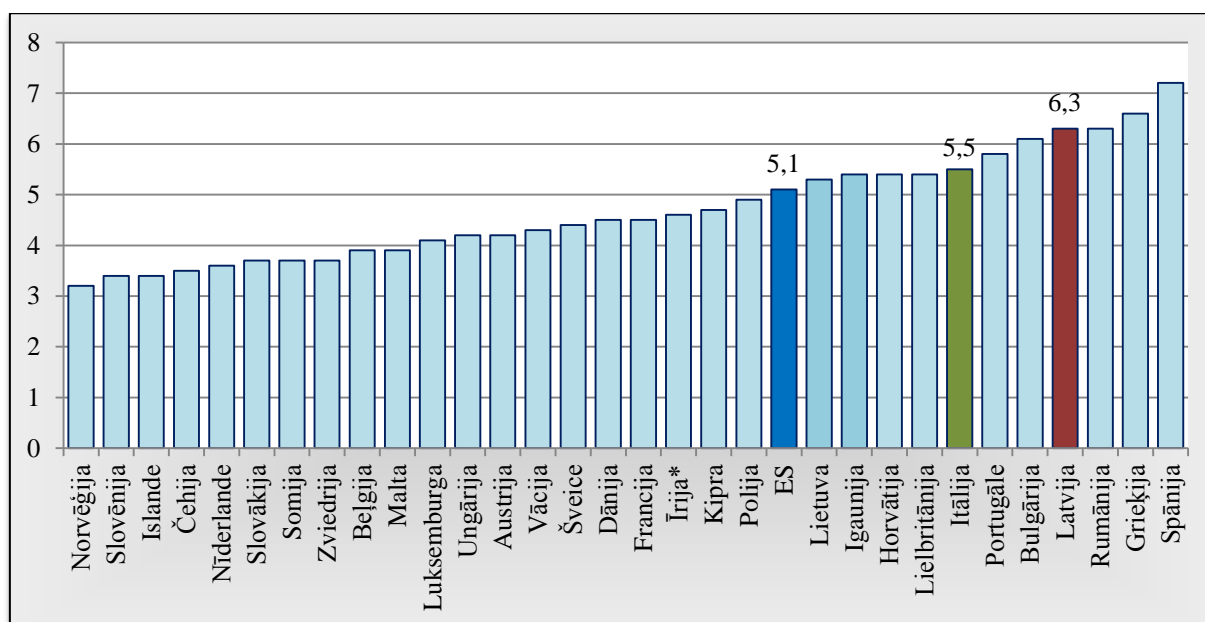
Zemākais Džini koeficients 2012.gadā starp ES valstīm bija Slovēnijā – 23,7%. Kopš 2005.gada šis valsts Džini koeficients stabili ir viens no viszemākajiem Eiropā. Viszemākais tas bija 2009.gadā – 22,7% -, bet visaugstākais rādītājs ir 23,8% 2005., 2010. un 2011.gadā.

Eiropas valstīs ārpus ES, kā EBTA valstīs Islandē, Norvēģijā un Šveicē, nevienlīdzības rādītāji jeb Džini koeficients minētajā laika periodā ir bijuši salīdzinoši zemi vai arī tuvi ES vidējiem rādītājiem. Islandē visaugstākais Džini koeficients bija 2009.gadā (29,6%), bet viszemākais tas bija 2011.gadā (23,6%). 2012. un 2013.gadā Džini koeficients bija 24%, kas ir trešais zemākais rādītājs Eiropā. Norvēģijā 2012.gadā Džini koeficients bija zemākais Eiropā – 22,6%, kas ir arī zemākais rādītājs Eiropas valstīs laika posmā no 2004. līdz 2012.gadam. Savukārt visaugstākais Džini koeficients Norvēģijā reģistrēts 2006.gadā – 29,2%. Bet Šveices Džini koeficienta dati ir pieejami tikai par laika posmu, sākot no 2007.gada, un tie liecina, ka viszemākais Džini koeficients reģistrēts 2012.gadā – 28,8% -, bet visaugstākais – 2008.gadā – 31,1%. Šveices ienākumu nevienlīdzības rādītāji ir diezgan tuvi ES valstu vidējiem rādītājiem.

Ilustratīva, kā arī pilna datu informācija par Džini koeficienta jeb Džini indeksa līmeni pasaulē un Eiropā ir apskatāms 2.pielikumā.

Arī S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa vidējie rādītāji ES valstīs laika periodā no 2004.gada līdz 2012.gadam ir uzrādījuši diezgan stabilu vērtību – ap 5 punktiem.

Grafiski S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa rādītāju salīdzinājums Eiropas, t.i., ES un EBTA, valstīs 2012.gadā ir aplūkojams 2.3.attēlā.

2.3.att. S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indekss ES un EBTA dalībvalstīs 2012.gadā¹

2.3.attēls grafiski parāda līdzīgas ienākumu nevienlīdzības tendences kā Džini koeficients, tomēr nevienlīdzības ziņā valstis ir izkārtotas nedaudz citādā secībā.

Spiežot pēc S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa rādītājiem, 2012.gadā ES vidējais rādītājs bija 5,1 punkti.

Kā redzams 2.3.attēlā, virs ES vidējā rādītāji ir bijuši Lietuvā, Igaunijā, Horvātijā, Lielbritānijā, Itālijā, Portugālē, Bulgārijā, Rumānijā, Latvijā, Grieķijā un Spānijā.

Zemāks nekā ES vidējais rādītājs S80/S20 indekss 2012.gadā bija Slovēnijai, Čehijai, Nīderlandei, Slovākijai, Somijai, Zviedrijai, Beļģijai, Maltai, Luksemburgai, Ungārijai, Austrijai, Vācijai, Dānijai, Francijai, Kiprai un Polijai. Arī Īrija ir ierindota pie valstīm ar zemākiem nevienlīdzības rādītājiem nekā vidēji ES, taču grafikā ņemti vērā ir 2011.gada dati.

Salīdzinājumā ar Džini koeficienta atspoguļotajiem nevienlīdzības rādītājiem var teikt, ka arī S80/S20 indekss valstis ierindo līdzīgi, atšķirīgass pozīcijas ir Polijai, Kiprai un Horvātijai, jo pēc Džini koeficienta rādītājiem Polijas un Kipras rādītāji ir pavisam nedaudz virs ES vidējā līmeņa, savukārt pēc S80/S20 indeksa – nedaudz zem ES vidējā līmeņa. Horvātijai ir otrādi – pēc Džini koeficienta rādītājiem tie ir minimāli zem ES vidējā līmeņa, toties S80/S20 rādītāji šai valstij ir virs ES vidējā līmeņa.

Visaugstākais S80/S20 indekss 2012.gadā bija Spānijai – 7,2 punkti -, un tas ievērojami atšķirās no pārējām ES valstīm. Arī šis rādītājs nedaudz atšķiras no Džini koeficienta, jo Džini kā visnevienlīdzīgāko ES valsti pozicionē Latviju, tomēr šī atšķirība ir minimāla, jo pēc Džini

¹ Autores veidots grafiks pēc Eurostat – SILC datiem

koeficienta Spānija ierindojas 2.vietā uzreiz aiz Latvijas, un atšķirība ir tikai 2 procentpunkti. Toties pēc S80/S20 indeksa rādītājiem vēl augstāka nevienlīdzība nekā Latvijā ir arī Grieķijā (6,6 punkti) un tāda pati kā Latvijā nevienlīdzība valda arī Rumānijā (6,3 punkti).

Savstarpēji salīdzinot Baltijas valstis, arī ar S80/S20 indeksa rādītājiem iezīmējas līdzīga tendence kā ar Džini koeficientu – Latvija ar 6,3 punktiem ir visnevienlīdzīgākā, kamēr Igaunijā un Lietuvā šie rādītāji ir ļoti līdzīgi – 5,4 punkti Igaunijā un 5,3 punkti Lietuvā. Salīdzinot ar rādītājiem laika posmā no 2004.gada līdz 2012.gadam, 2005.gadā Latvijas S80/S20 indekss ir bijis visaugstākais starp visām ES valstīm visā minētajā laika periodā (7,8 punkti). Šajā ziņā Džini koeficienta un S80/S20 indeksa rādītāji pilnībā sakrīt. Viszemākais S80/S20 indekss Latvijā bija tieši jau minētie 6,3 punkti 2012.gadā. Taču, spriežot pēc Džini koeficienta, viszemākais ienākumu nevienlīdzības līmenis Latvijā bija 2010.gadā.

Tāpat kā pēc Džini koeficienta, arī pēc S80/S20 indeksa rādītājiem viszemākā nevienlīdzība starp ES valstīm ir Slovēnijā, šai valstij 2012.gadā S80/S20 indeksa rādītājs ir tikai 3,4 punkti. Vēl zemāks rādītājs Slovēnijai bija 2009.gadā – 3,2 punkti - , bet augstāks – 3,5 punkti 2011.gadā.

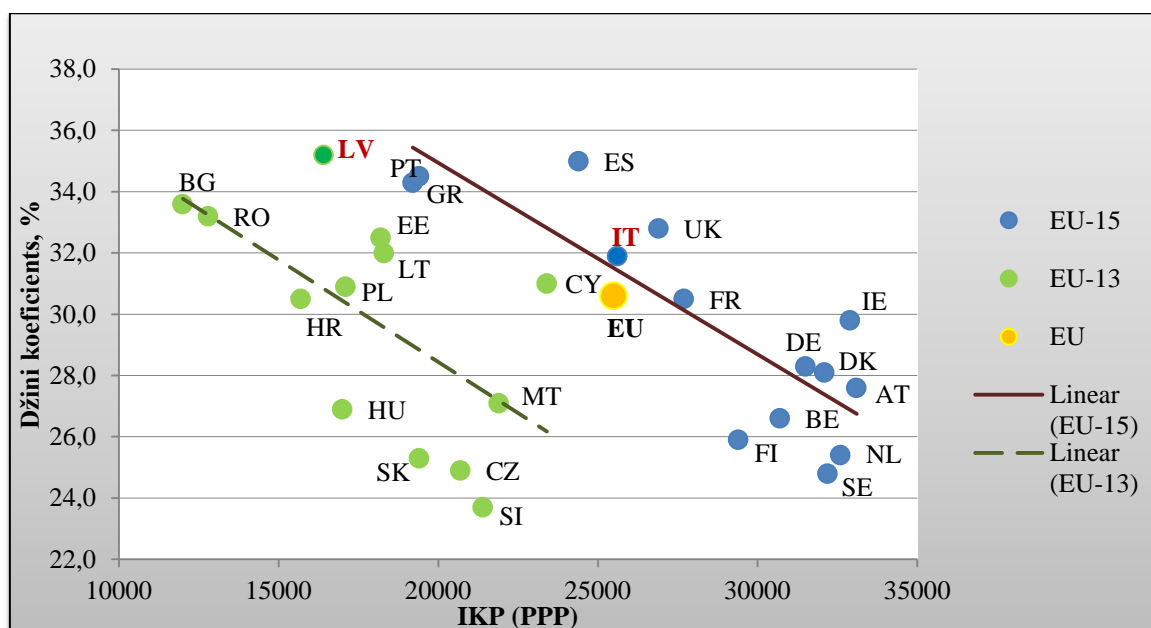
EBTA valstīs S80/S20 indeksa rādītāji 2012.gadā ir krietni zem vidējiem ES ienākumu nevienlīdzības rādītājiem. Norvēģija, spriežot gan pēc Džini koeficienta, gan pēc S80/S20 indeksa, ir vienlīdzīgākā valsts Eiropā, jo 2012.gadā viszemākais S80/S20 indekss starp Eiropas valstīm arī bija tieši Norvēģijai – 3,2 punkti. Tāpat kā Džini koeficients, šai valstij 2012.gada S80/S20 indekss ir viszemākais, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem.

Spriežot gan pēc Džini koeficienta, gan S80/S20 indeksa rādītājiem, var teikt, ka tās valstis, kas visvairāk ietekmē ES vidējos rādītājus, ir Eiropas lielās valstis un tās, kuras pamatā veidojušas ES. Relatīvi augsti vai tuvi vidējiem ienākumu nevienlīdzības rādītāji ir tādām valstīm kā, piemēram, Spānija, Lielbritānija, Grieķija, Itālija, Vācija, Francija, Polija. Savukārt Latvijas ietekme uz ES vidējiem rādītājiem ir drīzāk nenozīmīga, jo, kaut arī Latvijas ienākumu nevienlīdzības rādītāji ir vieni no visaugstākajiem, Latvijā ir salīdzinoši ļoti mazs iedzīvotāju skaits, līdz ar to mazāka loma kopējos vidējos rādītājos.

Par citām Eiropas valstīm, kas neietilpst ES, piemēram, Lihtenšteinu, Andoru, Balkānu valstīm u.c., ienākumu nevienlīdzības rādītāji šī pētījuma apskatā nav iekļauti.

Pilns ES un EBTA valstu Džini koeficienta un S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa rādītāju saraksts atrodams 2. un 7. pielikumā.

2.4.attēlā grafiski ir parādīta Džini koeficienta un IKP (pirktpējas paritātes) attiecība ES dalībvalstīs 2012.gadā.

2.4.att. Džini koeficienta un IKP attiecība ES dalībvalstīs 2012.gadā¹

Kā redzams 2.4.attēlā, atsevišķi ir apskatītas 15 vecās (EU-15) un 13 jaunās (EU-13) ES dalībvalstis. ES vidējie rādītāji ir tuvāk EU-15 valstīm un to mediānai. Vislabākie Džini koeficienta un IKP attiecības rādītāji starp EU-15 valstīm ir Austrijai, Nīderlandei un Zviedrijai, kurām ir viszemākais Džini koeficients un visaugstākais IKP pēc pirktspējas paritātes. Savukārt vissliktākajā pozīcijā atrodas Portugāle un Grieķija, kurām ir augsts Džini koeficients, bet zems IKP. Salīdzinoši tuvu EU-15 valstu mediānai no EU-13 valstīm atrodas Latvija un Kipra. Kipras pozīcijas šajā grafikā ir tuvas ES vidējam un tās ir uzskatāmas par labām, bet Latvijai tās ir vēl sliktākas nekā Portugālei un Grieķijai, jo Latvijas IKP ir zemāks, bet Džini koeficients – augstāks. Starp EU-13 valstīm salīdzinoši vislabākā Džini koeficienta un IKP attiecība ir Slovēnijai, Čehijai un Maltai, bet vissliktākā – Latvijai, Bulgārijai un Rumānijai, kurām ir augsts Džini koeficients, bet zems IKP līmenis.

Jāatzīmē, ka Luksemburga un EBTA valstis grafikā nav iekļautas, lai varētu izveidot uzskatāmāku grafiku, jo Luksemburgas un EBTA valstu rādītāji ievērojami atšķiras no pārējām ES valstīm. Pilns ES un EBTA valstu Džini koeficienta un IKP rādītāju saraksts atrodams 2. un 6. pielikumā.

2.3. Ienākumu nevienlīdzības rādītāju salīdzinājums Latvijā un Itālijā

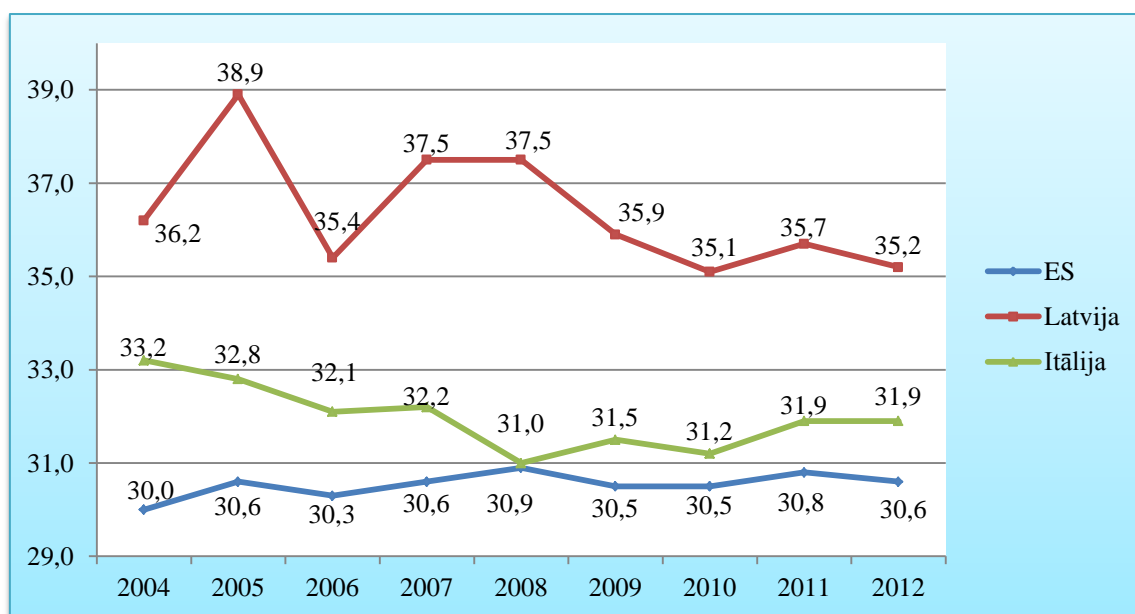
Neskatoties uz Džini koeficienta samazināšanos no 37,5% 2008.gadā līdz 35,2% 2012.gadā, Latvijā joprojām ir visaugstākā Džini koeficienta vērtība Eiropas Savienībā.

¹ Autores veidots grafiks pēc Eiropas Komisijas un Eurostat – SILC datiem

Arī Itālijā Džini koeficients laika posmā no 2004. līdz 2012.gadam ir bijis gana augsts un 2012.gadā tas ir virs Eiropas vidējā līmeņa.

2.2.nodaļā Latvijas un Itālijas ienākumu nevienlīdzības rādītāji ir apskatīti vispārīgi, līdz ar to šajā nodaļā ir apskatītas Latvijas un Itālijas Džini koeficienta un S80/S20 ienākumu kvintīļu attiecības indeksa vērtību izmaiņas salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem pa gadiem laika posmā no 2004. Līdz 2012.gadam.

2.5.attēlā ir salīdzinātas Džini koeficienta izmaiņas Latvijā un Itālijā salīdzinājumā ar ES dalībvalstu vidējiem rādītājiem laika posmā no 2004. līdz 2012.gadam.

2.5.att. Džini koeficients Latvijā, Itālijā un ES 2004.-2012.gadā¹

2.5.attēlā redzams, ka minētajā laika posmā gan Itālijas, gan Latvijas Džini indekss visus gadus ir bijis virs ES vidējā līmeņa, līdz ar to abas valstis var ierindot satrp nevienlīdzīgākajām ienākumu ziņā Eiropā.

Kaut arī skaitliski Latvijas rādītāji atšķiras no ES vidējiem, var redzēt, ka izmaiņu tendences ir līdzīgas, taču Latvijas rādītāji ir ļoti jutīgi attiecībā pret Eiropas kopējām tendencēm – kad Džini koeficients ES paaugstinās, tas ir ievērojami augstāks arī Latvijā, kad pazeminās – Latvijā tas ir daudz zemāks nekā iepriekš.

Taču Itālijas rādītāju izmaiņas nav tik saskanīgas ar ES vidējām, jo, piemēram, 2008.gadā, kad ES vidēji Džini koeficients palielinājās no 30,6% uz 30,9%, Itālijā tas samazinājās no 32,2% uz 31%, sasniedzot savu minimumu šajā apskatītajā laika periodā. Latvijā tai pat laikā Džini koeficients bija nemainīgs – 37,5%.

¹ Autores veidots grafiks pēc Eurostat datiem

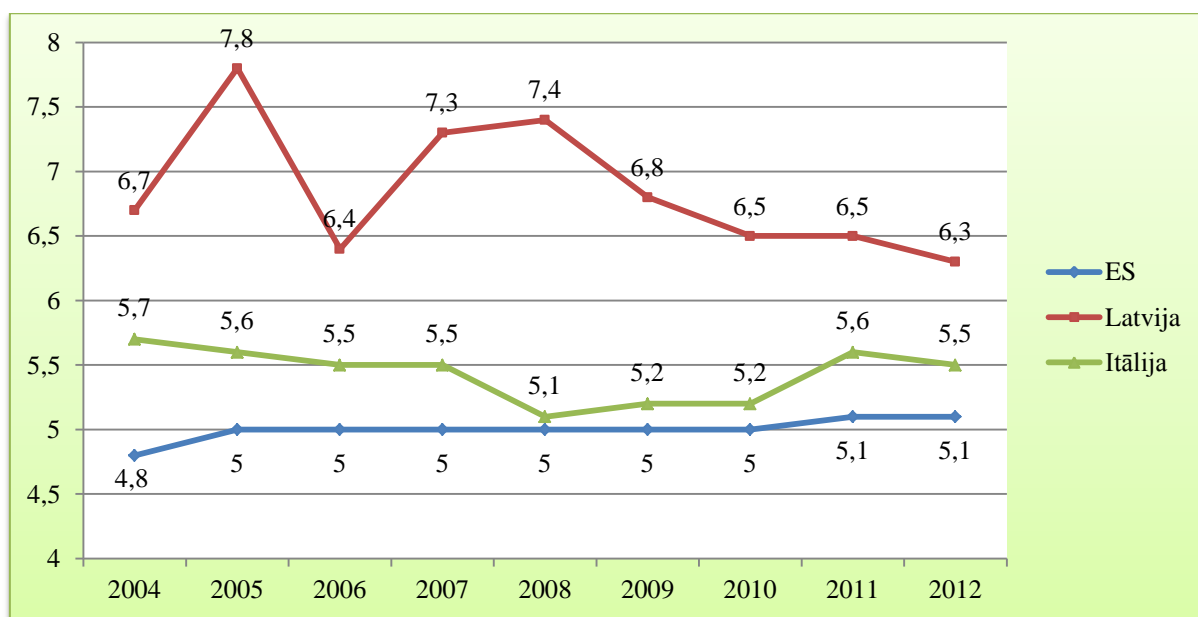
2004.gadā, kad Latvija iestājās ES, Džini koeficients bija 36,2%. Kā jau minēts, augstākais Džini koeficients Latvijā bija 2005.gadā – 38,9%. Tam sekoja krasa Džini koeficienta samazināšanās – 35,4% 2006.gadā -, bet 2007.gadā Džini koeficients atkal pieauga līdz 37,5%, un 2008.gadā tas saglabājās vienādi augsts – kā jau minēts, tas bija 37,5%. Sākot no 2009.gada, kad Eiropu, tai skaitā Latviju, skāra strauja ekonomiskā lejupslīde, Džini koeficients pakāpeniski samazinājās – 35,9% 2009.gadā. 35,1% 2010.gadā, neliels pieaugums līdz 35,7% 2011.gadā un visbeidzot 35,2% 2012.gadā.

2004. jeb ES paplašināšanās gadā Itālijas Džini koeficients bija reģistrēts 33,2% vērtībā, kas, kā jau minēts, bija augstākais Itālijas ienākumu nevienlīdzības rādītājs apskatītajā laika posmā. Atšķirībā no Latvijas un samērā līdzīgi kā ES, ļoti straujš Džini koeficienta pieaugums vai samazinājums netika reģistrēts. Tas pakāpeniski samazinājās līdz 32,8% 2005.gadā, 32,1% 2006.gadā. 2007.gadā tas bija līdzīgs kā iepriekšējā gadā – 32,2%, bet 2008.gadā Džini koeficients samazinājās līdz apskatītā perioda minimumam - 31%. Sākot no 2009.gada Džini koeficients Itālijā pakāpeniski pieauga līdz 31,5% 2009.gadā, nedaudz pietuvinājās 2008.gada rādītājam 31,2% 2010.gadā, un 2011. un 2012.gadā tas bija vienādi augsts – 31,9%.

Vistuvākais ES vidējam līmenim Itālijas Džini koeficients bija 2008.gadā, kad ES vidējais līmenis bija visaugstākis, bet Itālijas – viszemākais minētajā laika periodā. Nākamajā gadā Itālijas Džini koeficients pieauga, turpretim ES vidējais Džini koeficients samazinājās, tādējādi Itālijas ienākumu nevienlīdzības līmenis atkal attālinājās no ES vidējā līmeņa, un arī turpmākā atšķirība pieauga vairāk.

Turpretim Latvijas Džini koeficients nevienu gadu nav bijis tuvs ES vidējam līmenim, jo katru gadu Latvija ir ierindojusies starp visnevienlīdzīgākajām Eiropas valstīm un varētu apgalvot, ka arī Latvijas dēļ Džini koeficienta ES vidējais līmenis ir augstāks, nekā tas varētu būt, jo Eiropas valstis, kurās Džini koeficients ir zemāks nekā vidēji ES, piemēram, 2012.gadā skaitliski ir vairāk nekā tās valstis, kurās Džini koeficients, tāpat ienākumu nevienlīdzības līmenis ir augstāks nekā vidēji ES. To uzskatāmi parādīja arī 2.2.attēls.

Kā jau minēts arī 2.2.nodaļā, ienākumu nevienlīdzību vērtējot pēc Džini koeficienta un S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa, var rasties zināmas atšķirības. Tādēļ salīdzinājumam ar Džini koeficienta izmaiņām un pilnīgākam priekšstatam 2.6.attēlā ir grafiski parādītas arī S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa izmaiņas Latvijā un Itālijā salīdzinājumā ar ES dalībvalstu vidējiem rādītājiem laika posmā no 2004. līdz 2012.gadam.

2.6.att. S80/S20 ienākumu kvintīļu attiecības indekss Latvijā, Itālijā un ES 2004.-2012.gadā¹

Kā redzams, 2.6.attēls uzrāda līdzīgu kopainu, kāda bija vērojama arī 2.5.attēlā, apskatot Džini koeficientu. Tomēr var saskatīt arī vairākas atšķirības.

Pirmkārt, jau Džini koeficients uzrādīja lielāku dinamiku pa gadiem ES vidējos rādītājos, tādējādi uzskatāmāk parādot izmaiņas. S80/S20 indeksa rādītāji konstanti ir pilnīgi vienādi 6 gadus pēc kārtas, un nākamajos gados atšķirības ir minimālas. Pēc Džini koeficienta labāk var spriest par kopējām ES ienākumu nevienlīdzības izmaiņu tendencēm.

Latvijas rādītājos par lielākajām atšķirībām varētu uzskatīt atšķirības starp 2007., 2008.gada un 2010., 2011.gada rādītājiem. 2007. un 2008.gadā Džini koeficienta vērtība ir vienāda, bet S80/S20 indeksa rādītāji savstarpēji atšķiras – 2008.gadā tas ir par 0,1 punktu lielāks (7,4). Bet 2010. un 2011.gadā S80/S20 indekss ir vienāds abos gados, turpretim Džini koeficients atšķiras par 0,6 procentpunktiem – 2011.gadā tas ir lielāks (35,7%). Grafiski izmaiņu līkne gan ir gandrīz vienāda abos – gan Džini koeficienta, gan S80/S20 indeksa grafikos.

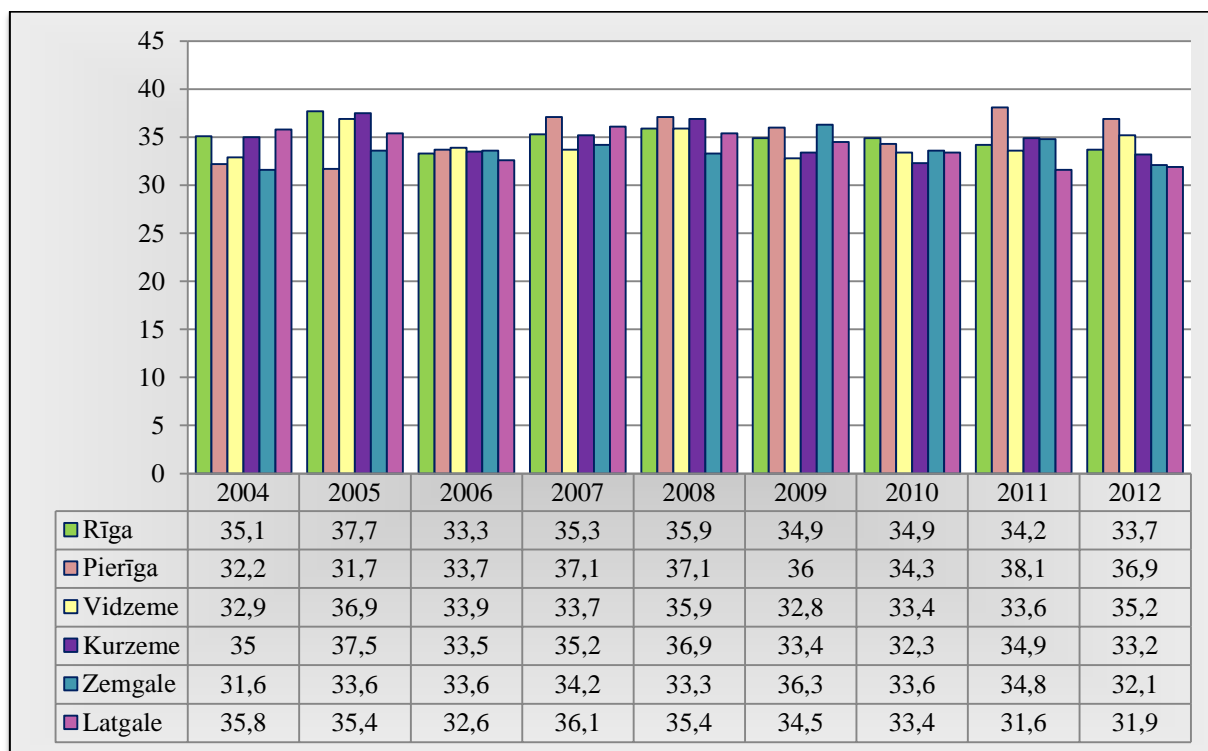
Arī Itālijas Džini koeficienta un S80/S20 indeksa rādītājos ir atrodamas nelielas atšķirības. Salīdzinot ar 2007.gadu, 2008.gadā S80/S20 indekss Itālijā ir par 0,1 punktu lielāks, respektīvi, 7,3 2007.gadā un 7,4 punkti 2008.gadā. Tai pat laikā Džini koeficients abos gados ir vienāds – 37,5%. Un tāpat kā Latvijā, arī Itālijā 2010. un 2011.gadā S80/S20 koeficients ir vienāds, bet Džini koeficients atšķiras, jo 2010.gadā tas ir 31,2%, kas ir viens no

¹ Autores veidots grafiks pēc Eurostat datiem

zemākajiem Itālijas nevienlīdzības rādītājiem, taču 2011.gadā tas ir par 0,7 procentpunktiem augstāks, jeb 31,9%.

Kopumā var secināt, ka par ienākumu nevienlīdzības izmaiņu tendencēm pa gadiem Latvijā un Itālijā var spriest vienlīdz labi kā ar Džini koeficienta, tā ar S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa palīdzību. Bet ES vidējā ienākumu nevienlīdzības līmeņa izmaiņas pa gadiem uzskatāmāk ataino Džini koeficients.

Apskatot sīkāk Latvijas ienākumu nevienlīdzības rādītājus pa reģioniem, gan Džini koeficients, gan S80/S20 indekss sniedz ļoti līdzīgu ieskatu Latvijas reģionālās ienākumu nevienlīdzības kopainā. Līdz ar to grafiski attēloti ir dati par Džini koeficienta vērtību Latvijas reģionos (2.7.attēls), bet 2.1. tabulā apskatāmi S80/S20 indeksa dati Latvijas reģionos un Latvijā kopumā laika posmā no 2004. līdz 2012.gadam.

2.7.att. Džini koeficients Latvijas reģionos 2004.-2012.gadā¹

2.7.attēlā redzams, ka starp nevienlīdzīgākajiem Latvijas reģioniem pēdējos divus gadus, respektīvi, 2011. un 2012.gadā ir Pierīga. Toties Latgalē ienākumu nevienlīdzības līmenis Džini koeficienta izteiksmē pēdējos divos gados ir viszemākais, kaut arī Latgale tiek uzskatīta par nabadzīgāko Latvijas reģionu.

¹ Autores veidots grafiks pēc CSP datiem „Iedzīvotāji un sociālie procesi”

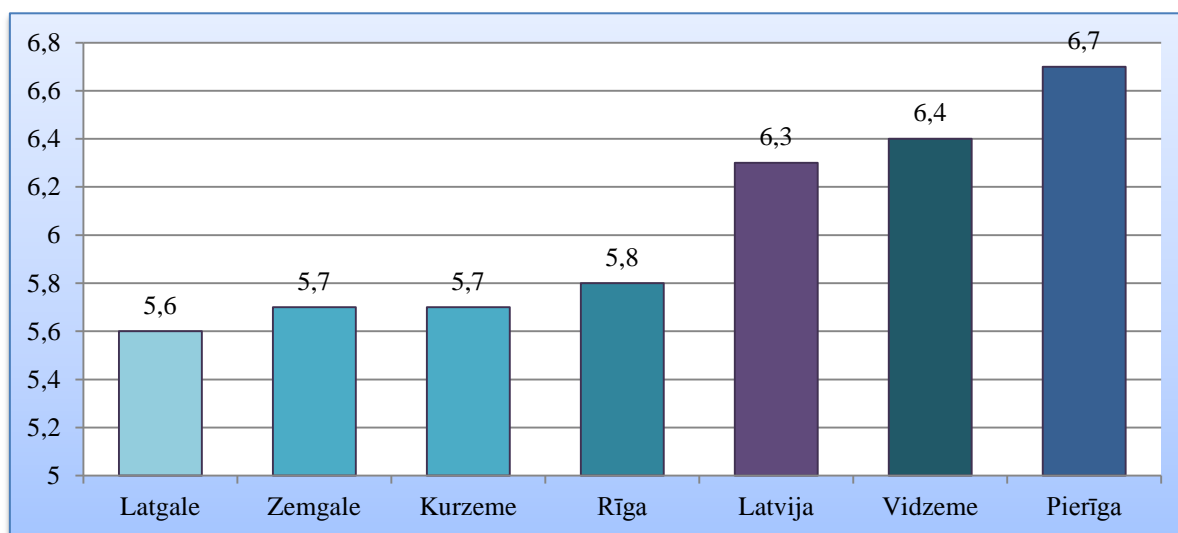
S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indekss Latvijas reģionos 2004.-2012.gadā¹

	Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
2004	5,9	5,5	6,4	6,5	5,4	7,3	6,7
2005	7,3	5,4	6,8	6,7	6	7,9	7,8
2006	5,9	5,5	5,7	5,6	5,8	6,2	6,4
2007	6,7	7,3	5,7	6,1	6,2	7	7,3
2008	6,8	7,2	6,6	6,8	6,1	6,9	7,4
2009	6,4	6,4	5,9	6,2	7	6,9	6,8
2010	6,3	5,9	6,2	5,7	6,6	6,2	6,5
2011	5,9	6,7	6,1	6,1	6,8	5,6	6,5
2012	5,8	6,7	6,4	5,7	5,7	5,6	6,3

2.7.attēlā redzamo apliecina arī 2.1.tabulas dati, taču redzams, ka 2011.gadā pēc S80/S20 indeksa nevienlīdzīgākā ir Zemgale.

Spriežot pēc S80/S20 indeksa apskatītajā laika periodā var redzēt, ka ienākumu nevienlīdzība reģionos pārsvarā ir zemāka nekā kopumā Latvijā vai atsevišķos reģionos atsevišķos gados (piemēram, Pierīga un Zemgale 2011.gadā, Pierīga 2012.gadā u.c.) nedaudz augstāka nekā Latvijā.

Uzskatāmākam ienākumu nevienlīdzības atainojumam ar pētījuma veikšanas laikā jaunākajiem pieejamajiem datiem par 2012.gadu ir izveidots 2.8.attēls, kurā grafiski salīdzināts S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indekss Latvijas reģionos.

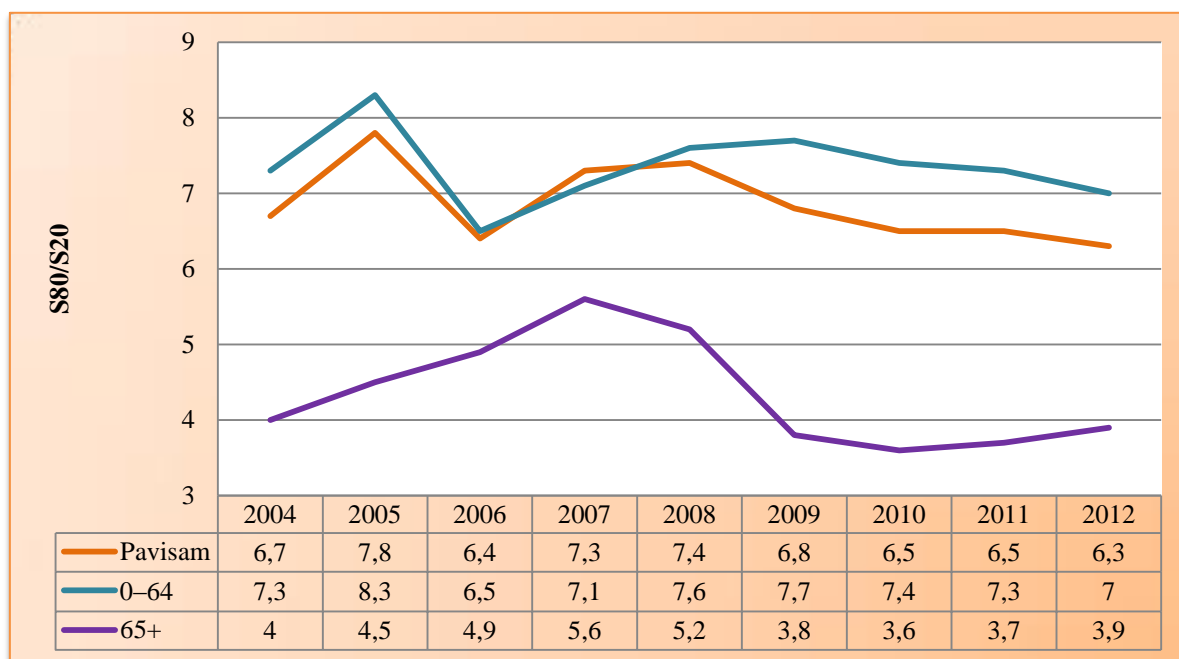
2.8.att. S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indekss Latvijas reģionos 2012.gadā²

¹ Autores veidota tabula pēc CSP datiem „Iedzīvotāji un sociālie procesi”

² Autores veidots grafiks pēc CSP datiem „Iedzīvotāji un sociālie procesi”

Kā var redzēt 2.8.attēlā, starp Latvijas reģioniem visaugstākā ienākumu nevienlīdzība starp iedzīvotāju grupām 2012.gadā valdīja Pierīgā un Vidzemē. Latgalē, Zemgalē, Kurzemē un Vidzemē atšķirība starp augstāko un zemāko ieņēmumu saņēmējiem nebija tik liela kā Latvijā kopumā.

Autore pētījumā apskatījusi arī ienākumu nevienlīdzības rādītāju sadalījumu Latvijā pa vecuma grupām. 2.9.attēlā skatāms grafisks S80/S20 indeksa izmaiņu salīdzinājums Latvijā no 2004. līdz 2012.gadam.

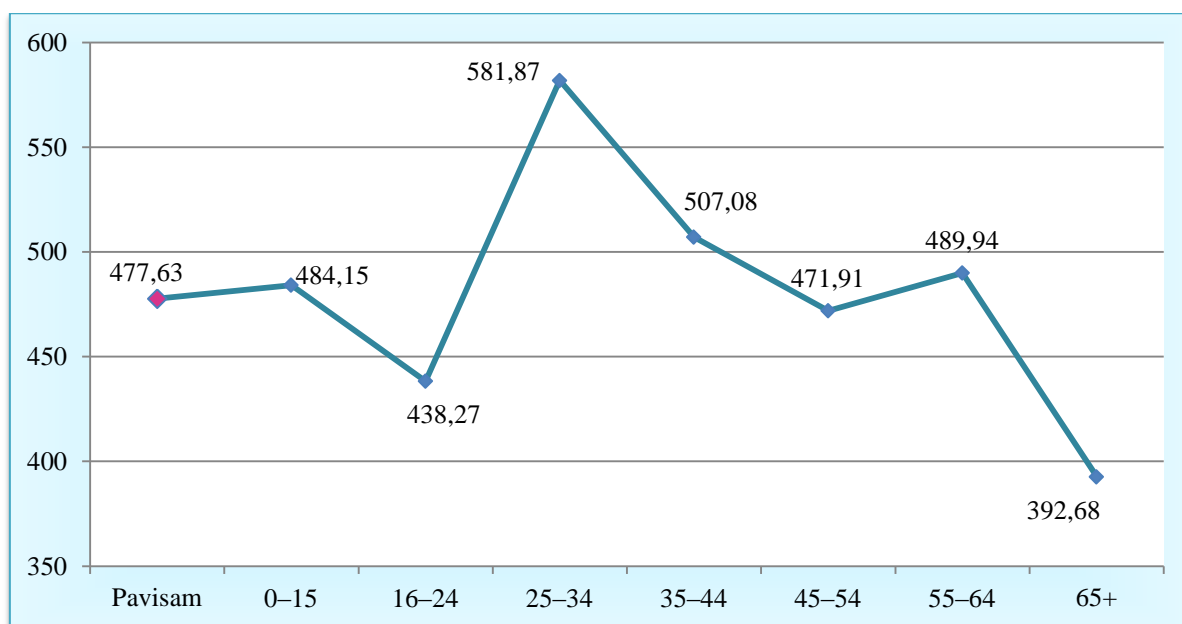

2.9.att. S80/S20 ienākumu kvintīļu attiecības indekss pēc vecuma Latvijā 2004.-2012.gadā¹

Kā redzams 2.9.attēlā, visā apskatītajā laika posmā, t.i., no 2004. līdz 2012.gadam, atšķirības bagātāko un nabadzīgāko iedzīvotāju ienākumos pa vecuma grupām ir diezgan ievrojamas. S80/S20 indekss ir daudz augstāks iedzīvotāju no 0 līdz 64 gadiem vidū. Starp iedzīvotājiem, kas ir vecāki par 65 gadiem, ienākumu nevienlīdzība ir mazāka. Tas ir izskaidrojams ar to, ka pirmajā vecuma grupā (0-64 gadi) ietilpst ļoti dažādu grupu cilvēki – gan ekonomiski aktīvie, gan ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji darbības vecumā, bērni, bet virs 65 gadiem pārsvarā ir pensionāri – gan strādājoši, gan nestrādājoši. Līdz ar to pirmajā grupā ienākumu līmeņa augstās atšķirības ir loģiskas, kamēr pensionāru ienākumi ir salīdzinoši līdzīgi.

Ja apskata sīkāk rīcībā esošā ienākuma sadalījumu pa vairākām vecuma grupām, var iegūt labāku priekšstatu par ienākumu līmeņa nevienlīdzību. Uzskatāmi to parāda 2.10. attēls.

¹ Autores veidots grafiks pēc CSP datiem „Iedzīvotāji un sociālie procesi”

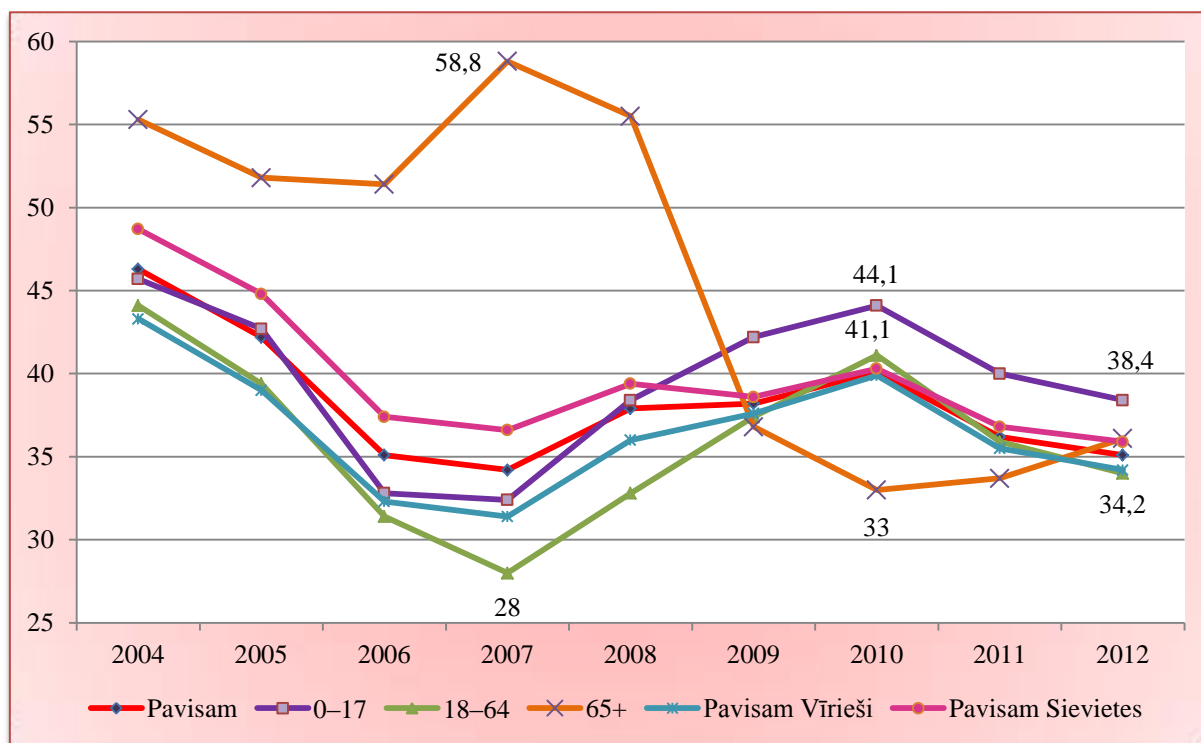

2.10.att. Rīcībā esošā ienākuma sadalījums pa vecuma grupām uz vienu ekvivalento patērētāju (EUR mēnesī) Latvijā 2012.gadā¹

Kā var redzēt 2.10.attēlā, kad vecuma grupa no 0 līdz 64 gadiem ir iedalīta sešās vēl sīkākās vecuma grupās, grafiski ļoti uzskatāmi redzams, kā atšķiras vidējais ienākumu līmenis pa attiecīgajām grupām. 25-34 gadu vecie iedzīvotāji vidēji saņem visaugstākos ienākumus uz vienu ekvivalento patērētāju, jo liela daļa šo cilvēku ir ar augstāko izglītību un ekonomiski aktīvi jeb strādājoši iedzīvotāji bez bērniem. Savukārt 35-54 gadus vecie iedzīvotāji pārsvarā ir ar lielāku darba stāžu, pieredzi, augstāko izglītību un viņu apgādībā atrodas citas personas, kas atrodas 0-15, 16-24 un 65+ vecuma grupās, līdz ar to viņu ienākums proporcionāli sadalās uz vairākiem cilvēkiem. Vecuma grupā no 16 līdz 24 gadiem atrodošies iedzīvotāji pārsvarā ir studenti, kuri atrodas vai nu vecāku apgādībā, vai arī strādā darbos, par kuriem atalgojums sākotnēji ir mazāks, jo vēl nav iegūta augstākā izglītība vai darba pieredze. Bet 65+ vecuma grupā atrodošies iedzīvotāji, kā jau minēts iepriekš, lielākoties ir pensionāri, kuru ieņēmumi ir zemāki nekā ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem darbaspējas vecumā.

Ienākumu sadalījuma un nevienlīdzības kontekstā, autoresprāt, nozīmīgi ir apskatīt arī, kāds ir to Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir pakļauti nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai. Iedalot nedaudz citādās vecuma grupās nekā 2.10.attēlā, grafiski procentuālais sadalījums ir atspoguļots 2.11.attēlā, ņemot vērā ne vien iedzīvotāju vecumu, bet arī dzimumu.

¹ Autores veidots grafiks pēc CSP datiem „Iedzīvotāji un sociālie procesi”

2.11.att. Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri pakļauti nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai pēc vecuma un dzimuma procentuāli 2004.-2012.gadā¹

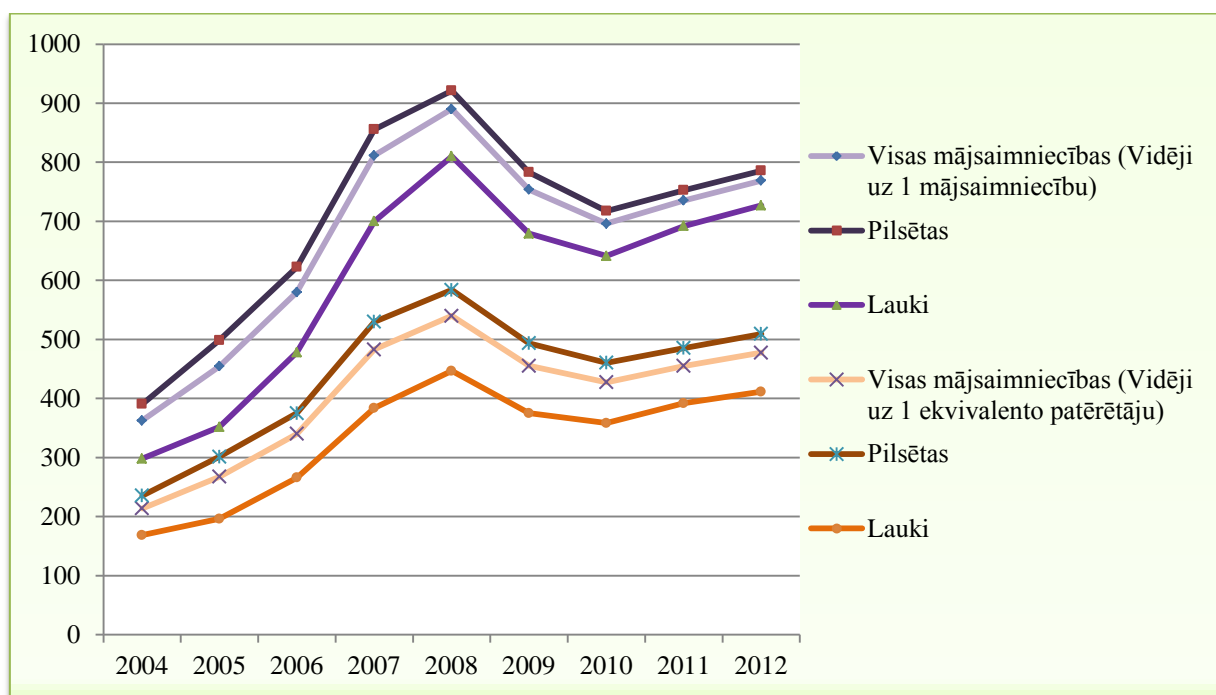
2.11.attēlā iedzīvotāji iedalīti trijās vecuma grupās – pirmā ir nepilngadīgie (0-17 gadi), otrā ir darbspējas vecuma (18-64 gadi), bet trešie – pensijas vecuma iedzīvotāji (65+ gadi). Attēlā var redzēt, ka vislielākais nabadzības un sociālās atstumtības risks 2012.gadā ir nevis pensijas vecuma iedzīvotājiem, kā varētu spriest pēc 2.10.attēlā redzamā rīcībā esošā ienākuma sadalījuma, kas viszemākais ir tieši 65+ grupā, bet gan nepilngadīgajiem jeb 0-17 gadu vecajiem Latvijas iedzīvotājiem. Tomēr var redzēt arī, ka iepriekšējos gados pensijas vecuma iedzīvotājiem nabadzības un sociālās atstumtības risks ir bijis ievērojami augstāks. Piemēram, 2007.gadā tas bija 58%, kamēr zemākais riska procentuālais rādītājs bija 28% 18-64 gadus vecajiem iedzīvotājiem. 65+ gadus vecajiem iedzīvotājiem nabadzības un sociālās atstumtības riska līmenis saglabājās krietni augstāks nekā pārējiem no 2004. līdz 2008.gadam. Toties 2009.gadā tieši pensijas vecuma iedzīvotājiem šis rādītājs procentuāli bija viszemākais, salīdzinot ar pārējām iedzīvotāju vecuma grupām. Vēl zemāks tas bija 2010.gadā (33%), kamēr gan 0-17 gadus vecajiem un arī 18-64 gadus vecajiem šis rādītājs bija visaugstākais (attiecīgi 44,1% 0-17 gadus vecajiem un 41,1% 18-64 gadus vecajiem). Varētu teikt, ka šis rādītāju izmaiņas ir radušās ekonomiskās krīzes ietekmē, kad krasi samazinājās daudzu iedzīvotāju ienākumi, un vislielākais samazinājums skāra tieši ekonomiski aktīvos

¹ Autores veidots grafiks pēc CSP datiem „Iedzīvotāji un sociālie procesi”

iedzīvotājus, līdz ar to arī apgādībā esošo nepilngadīgo iedzīvotāju rīcībā esošos ienākumus. Pensiju apmēru samazinājums bija salīdzinoši mazāks, tāpēc arī nabadzības risks palielinājās un procentuāli pieauga tieši ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem un bērniem. Pilna datu tabula ar nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai pakļauto Latvijas iedzīvotāju īpatsvaru un par rīcībā esošā ienākuma izmaiņām Latvijā 2004.-2012.gadā ir skatāma 9. un 10.pielikumā.

Salīdzinot nabadzības riska un sociālās atstumtības rādītājus pēc dzimuma, var redzēt, ka vīriešu nabadzības risks ir zemāks nekā iedzīvotājiem kopēji, toties sievietes salīdzinoši ir krietni vairāk pakļautas nabadzības un sociālās atstumtības riskam. Tas ir skaidrojams ar dažādiem dzimumu nevienlīdzības faktoriem, atšķirīgo sieviešu un vīriešu ienākumu līmeni un atšķirīgajām iespējām darba tirgū (piemēram, sievietēm bieži mēdz būt ilgstoši pārtraukumi darba tirgus aprītē bērnu dēļ). Dzimumu nevienlīdzība gan šajā pētījumā sīkāk nav apskatīta.

Turpinot Latvijas mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sadalījuma salīdzināšanu, autore ir izveidojusi 2.12.attēlu, kurā atspoguļoti mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi vidēji uz vienu mājsaimniecību un vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju pilsētās un laukos.

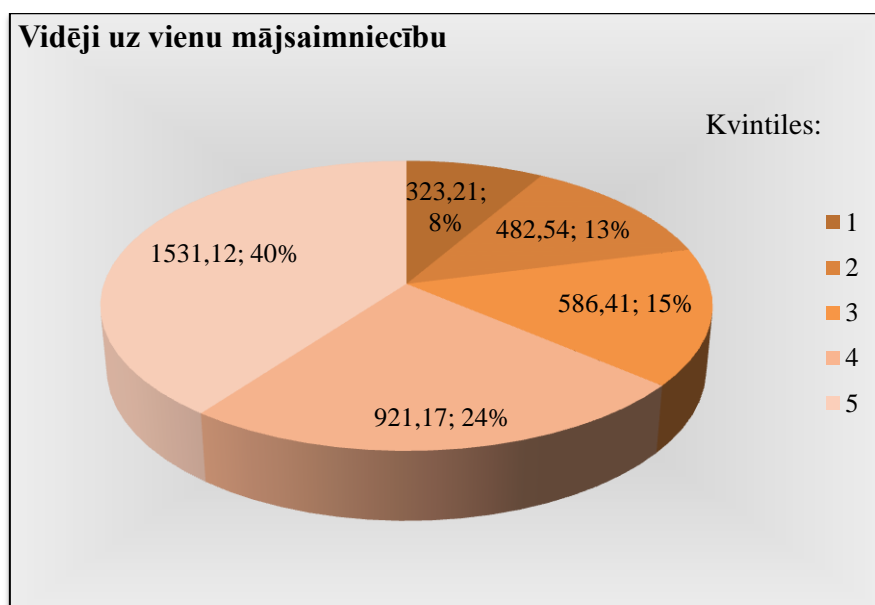

2.12.att. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi vidēji uz vienu mājsaimniecību un vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju teritoriālajā sadalījumā Latvijā 2004.-2012.gadā (EUR, mēnesī) ¹

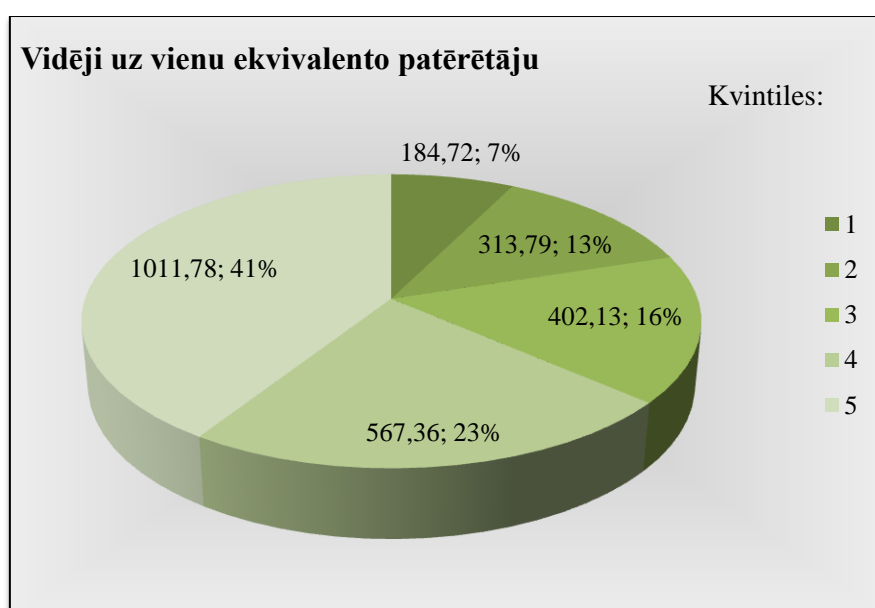
¹ Autores veidots grafiks pēc CSP datiem

2.12.attēls parāda ļoti līdzīgas sadalījuma līknes ienākumos gan vidēji uz vienu mājsaimniecību, gan vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju, atšķirīgi ir tikai skaitliskie dati. Kā redzams, ir izteikta atšķirība starp iedzīvotāju rīcībā esošajiem ienākumiem pilsētās un laukos visu gadu garumā laika posmā no 2004. līdz 2012.gadam. Izmiņu tendences gan ir līdzīgas gan pilsētās gan laukos, neatkarīgi no tā, vai vērtē ienākumus vidēji uz vienu mājsaimniecību vai vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju. Ipašs ienākumu līmeņa pieaugums bija 2007.gadā, sasniedzot maksimumu 2008.gadā. 2009.-2010.gadā, ekonomiskās krīzes laikā, ienākumu līmenis ievērojami samazinājās, bet pēc tam atkal pakāpeniski pieauga. Kaut arī 2009.-2010. gadā mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu līmenis samazinājās, attiecīgo teritoriālo grupu ietvaros tas joprojām bija augstāks nekā 2006.gadā pirms ienākumu līmeņa ievērojamās paaugstināšanās. Bet, ja skatās ārpus teritoriālajām grupām, tad, piemēram, 2010.gadā mājsaimniecību ienākumi pilsētās vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju bija gandrīz tikpat augstā līmenī kā lauku mājsaimniecību ieņēmumi vidēji uz vienu mājsaimniecību 2006.gadā. Pilna datu tabula par mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem vidēji uz vienu mājsaimniecību un vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju teritoriālajā sadalījumā Latvijā 2004.-2012.gadā ir skatāma 10.pielikumā.

Savukārt 2.13 un 2.14. attēlos diagrammu veidā ir redzams, kā ir sadalīti kopējie Latvijas mājsaimniecību ienākumi pa iedzīvotāju kvintilēm jeb piektdaļām. Teorētiski, ja visiem iedzīvotājiem ar vienādu mājsaimniecības struktūru (ekvivalentajiem patērētājiem) būtu pilnīgi vienādi ienākumi, tad visi mājsaimniecību ienākumi arī sadalītos piecās vienādās daļās, t.i., katrā daļā būtu 20% no kopējā ienākuma. Tomēr praktiski valstīs, tai skaitā Latvijā, šīs proporcijas ir atšķirīgas, kas ir uzskatāmi parādīts arī turpmākajos divos attēlos. Savukārt pilna datu tabula par mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem kvintiļu grupās Latvijā no 2004. līdz 2012.gadā ir atrodama 1.pielikumā.

2.13.att. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās vidēji uz vienu mājsaimniecību Latvijā 2012.gadā (EUR, mēnesī)¹

2.14.att. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju Latvijā 2012.gadā (EUR, mēnesī)²

2.13. un 2.14. attēlos esošajās diagrammās labi redzams, ka pirmā kvintile jeb tā piektdaļa iedzīvotāju, kuriem ir vismazākie ienākumi, rēķinot uz vienu ekvivalento patērētāju, 2012.gadā saņēma tikai 7% no visu mājsaimniecību kopējiem ienākumiem. Rēķinot vidēji uz vienu mājsaimniecību, šis rādītājs bija 8%. Pēc CSP datiem 2012.gadā pirmajā kvintilē

¹ Autores veidots grafiks pēc CSP datiem

² Autores veidots grafiks pēc CSP datiem

atrodosies iedzīvotāji saņēma vidēji 184,72 EUR mēnesī, rēķinot uz vienu ekvivalento patērētāju, un 323,21 EUR mēnesī, rēķinot uz vienu mājsaimniecību.

Arī otrā kvintile jeb nākošie 20% iedzīvotāju saņēma tikai 13% no visa kopējā ienākuma gan rēķinot uz vienu ekvivalento patērētāju, gan vidēji uz vienu mājsaimniecību. Šajā grupā ir tie, kuru ienākumi uz vienu pieaugušu ģimenes locekli jeb ekvivalento patērētāju bija vidēji 313,79 EUR mēnesī un uz vienu mājsaimniecību – 482,54 EUR mēnesī.

Trešā kvintile saņēma attiecīgi 16%, rēķinot uz vienu ekvivalento patērētāju, kā arī 15% ietilpst tie, kuru tīrie ienākumi bija vidēji 402,13 EUR mēnesī uz vienu ekvivalento patērētāju un 586,41 EUR mēnesī vidēji uz vienu mājsaimniecību.

Latvijas gadījumā tikai ceturtajā kvintilē esošā piektdaļa iedzīvotāju arī saņēma iepriekš minētos aptuveni 20% no kopējiem ienākumiem, precīzāk 23%, rēķinot uz vienu ekvivalento patērētāju, un 24%, rēķinot uz vienu mājsaimniecību. Šīs grupas ekvivalento patērētāju ienākumi 2012.gadā bija vidēji 567,36 EUR mēnesī, bet vidēji uz vienu mājsaimniecību tie bija 921,17 EUR mēnesī.

Vislielāko daļu ienākumu saņēma piektā kvintile, jeb bagātāko iedzīvotāju piektdaļa. Latvijas gadījumā tie ir cilvēki, kuru mājsaimniecībās ienākumi uz vienu ekvivalento patērētāju 2012.gadā bija vidēji 1011,78 EUR mēnesī (41%) un vidēji 1531,12 EUR mēnesī uz vienu mājsaimniecību (40%).

Tas, ka visaugstākajās ienākumu kvintilēs esošā iedzīvotāju kopuma rīcībā atrodas vislielākā kopējo ienākumu daļa, ir diezgan loģiski. Nevienlīdzības kontekstā ir būtiski novērtēt, cik liels ir šīs ienākumu daļas pārsvars salīdzinājumā ar citām ienākumu grupām.¹ Tas ir izdarāms, izmantojot S80/S20 kvintiļu attiecību indeksu, un uzskatāmi grafiski tas jau tika parādīts šīs nodaļas iepriekšējās tabulās un attēlos esošajos grafikos un diagrammās. Savukārt 2.13. un 2.14. attēli vedina domāt, ka Latvijā nav īpaši izteikts vidusslānis, jo piektās jeb bagātākās kvintiles ienākumi ir gandrīz divas reizes lielāki nekā ceturtajai kvintilei, bet pirmās trīs kvintiles visas kopā saņem tikai aptuveni trešo daļu visu ienākumu. Turklāt ievērojama daļa no pirmās kvintiles varētu būt pakļauta nabadzības riskam. Nabadzības riska slietnis 2012.gadā pēc CSP datiem 1 personas mājsaimniecībai bija 2821 EUR gadā, tātad, izdalot uz 12 mēnešiem, tie ir 235 EUR mēnesī. Ja uz vienu ekvivalento patērētāju 1.kvintiles ienākumi bija vidēji 184,72 EUR mēnesī, tas nepārprotami nozīmē, ka liela daļa no Latvijas nabadzīgākās piektdaļas iedzīvotājiem atrodas uz vai zem nabadzības sliekšņa.

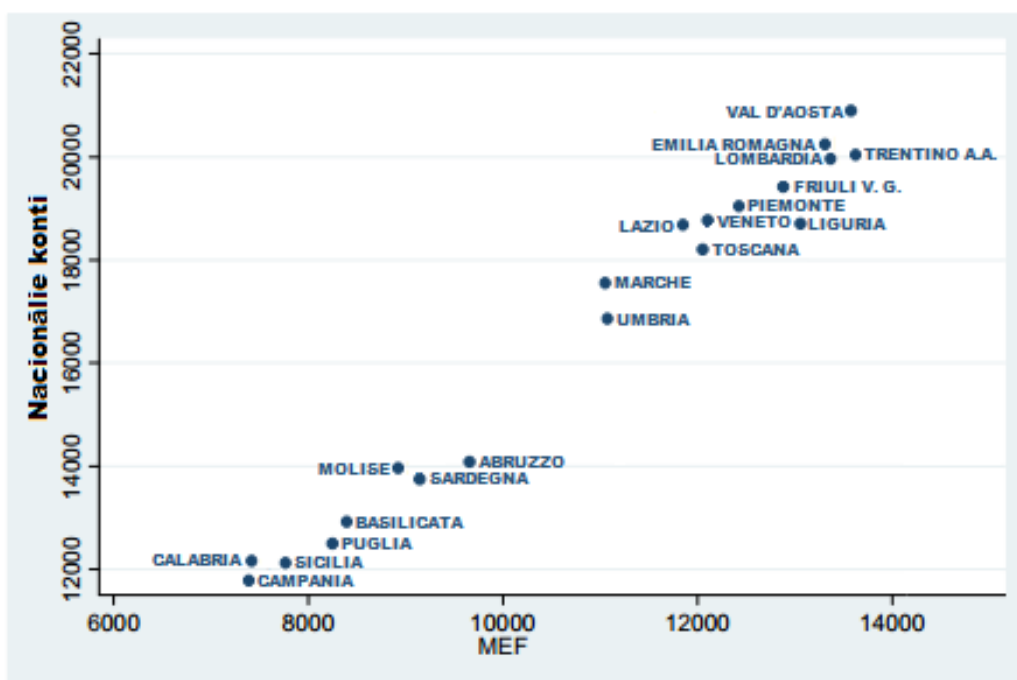
---

¹ Zilvere R. „Ienākumu nevienlīdzība Latvijā”

Turpinājumā, apskatot Itālijas ienākumu sadalījumu, autores pētījumā ir iekļauts 2.15.attēls, kurā parādīts Itālijas reģionu salīdzinājums pēc neto ienākumiem. Šajā salīdzinājumā ir atspoguļoti 2010.gada dati un skaitliskie rādītāji ir par nacionālajiem kontiem un no Itālijas Ekonomikas un finanšu ministrijā reģistrētajām ienākumu deklarācijām iegūtie dati par ienākumiem.

Reģionālā līmeņa apkopoto statistikas datu salīdzinājums

Neto ienākumi uz 1 iedzīvotāju

2.15.att. Neto ienākumi Itālijas reģionos 2010.gadā¹

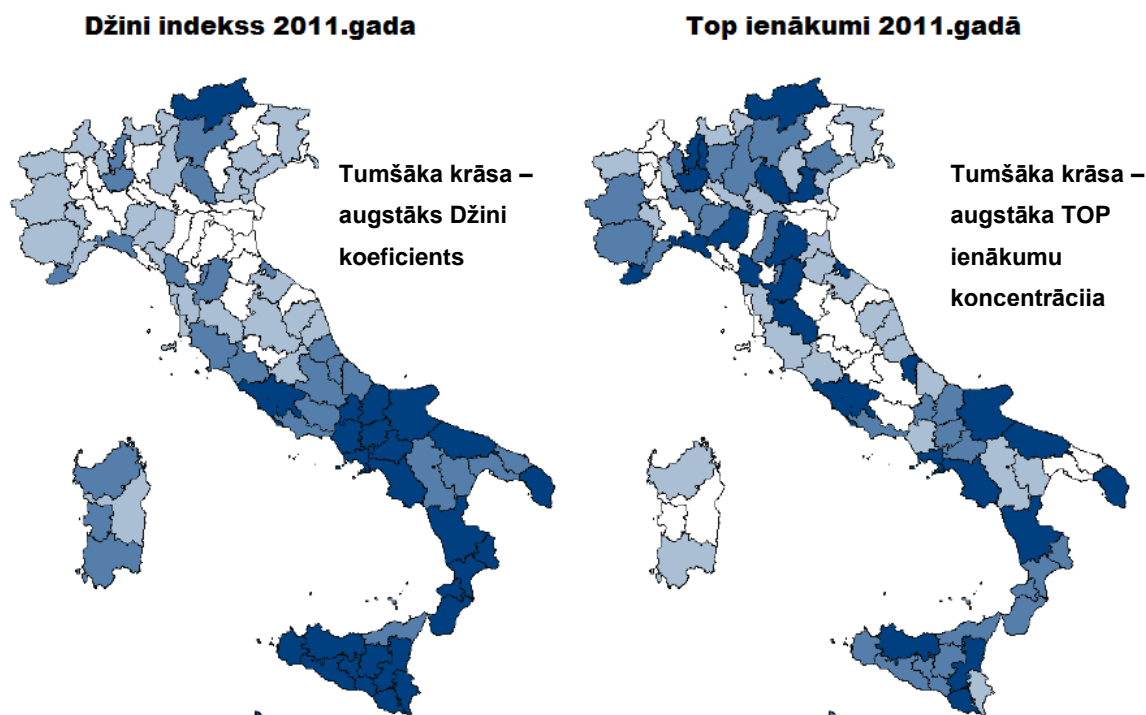
Kā redzams 2.15.attēlā, Itālijas reģionos ir ļoti atšķirīgs ienākumu sadalījums, un īpaši šī starpība ir redzama starp Ziemeļiem un Dienvidiem. Itālijas Ekonomikas un finanšu ministrijas (MEF) reģistrēto ienākumu deklarāciju un nacionālo kontu dati liecina, ka viszemākie neto ienākumi un nacionālie konti uz vienu iedzīvotāju ir Itālijas Dienvidu reģionā Kampānijā (*Campania*). Arī pārējo Dienvidu reģionu – Kalabrijas (*Calabria*), Sicīlijas (*Sicilia*), Apūlijas (*Puglia*), Bazilikātas (*Basilicata*), Molīzes (*Molise*), Sardīnijas (*Sardegna*) un Abruco (*Abruzzo*) ienākumu rādītāji Itālijas kopējos mērogos ir salīdzinoši zemi. Turpretim vislielākie neto ienākumi ir Itālijas Ziemeļos Trentīno Alto – Adidžē (*Trentino A.A.*) un nacionālie konti – Valdaostā (*Val d'Aosta*). Augsti rādītāji ir arī pārējos Ziemeļu un

¹ Acciari P., Mocetti S. „Una mappa della disuguaglianza del reddito in Italia” 30.lpp.

Itālijas vidusdaļas reģionos: Emīlijā – Romanjā (*Emilia Romagna*), Lombardijā (*Lombardia*), Friuli - Venēcijā Džūlijā (*Friuli V.G.*), Pjemontē (*Piemonte*), Ligūrijā (*Liguria*), Veneto (*Veneto*), Lacio (*Lazio*), Toskānas (*Toscana*), Markes (*Marche*) un Umbrijas (*Umbria*) reģionos.

Vidējā neto alga Itālijā 2012.gadā bija 1304 EUR mēnesī. Salīdzinot starp dzimumiem, vīriešu vidējā mēnešalga bija 1432 EUR, bet sieviešu – 1146 EUR.¹

Tālāk, pievērsoties Itālijas ienākumu nevienlīdzības rādītāju analīzei, Džini koeficienta un ienākumu sadalījuma atšķirības pa Itālijas reģioniem un administratīvi teritoriālajiem iedalījumiem (provincēm) ir attēlotas ilustratīvi 2.16. attēlā. Atsevišķa divdesmit Itālijas reģionu karte ir apskatāma 11.pielikumā.

2.16.att. Džini koeficients un ienākumu koncentrācija Itālijā 2011.gadā²

2.16.attēlā redzams, ka ir ļoti izteikta atšķirība ienākumu sadalījuma starpība un nevienlīdzība starp Itālijas Ziemeļu un Dienvidu daļu. Reģioni un provinces ar visaugstāko Džini koeficientu attēlā ir iezīmēti tumšākā krāsā, un, kā redzams, visa Dienvidu daļa ir iekrāsota krietni tumšāka, līdz ar to visaugstākā ienākumu nevienlīdzība valda tieši Dienvidu reģionos. Augsts ienākumu nevienlīdzības līmenis ir arī valsts galvaspilsētā Romā (*Lazio* reģions

¹ Avots: Istat dati

² Acciari P., Mocetti S. „Una mappa della disuguaglianza del reddito in Italia” 35.lpp.

Itālijas vidusdaļā), kā arī Ziemeļu reģionā *Trentino Alto Adige* pie robežas ar Austriju un Šveici, kurā ir visaugstākie neto ienākumi uz vienu iedzīvotāju. Bet, piemēram, Itālijas reģionā Val d' Aosta, kur ir visaugstākie rādītāji par nacionālajiem kontiem, ir vidēji augsta gan TOP ienākumu koncentrācija, gan Džini koeficients.

Kā zināms, Itālijas Dienvidi vienmēr ir tikuši un joprojām tiek uzskatīti par valsts nabadzīgāko daļu, tomēr ļoti liela daļa augsto jeb TOP ienākumu ir koncentrējusies tieši Dienvidos. Tas gan nenozīmē, ka šie reģioni ir bagātāki. Tieši tas, ka ir gan daudz bagāto, gan nabago arī rada augsto ienākumu nevienlīdzības līmeni un Džini koeficientu Itālijas Dienvidos. Savukārt Itālijas Ziemeļos ir augsta TOP ienākumu koncentrācija un salīdzinoši zems Džini koeficients, tātad tas nozīmē, ka Ziemeļu reģionos un provincēs ir zemāks nabadzības līmenis un lielākajai daļai iedzīvotāju ir pietiekami augsts turības līmenis, lai ienākumu nevienlīdzības līmenis nebūtu izteikti augsts.

Salīdzinot Itālijas reģionu Džini koeficientus ar 10 gadu atšķirību, var secināt, ka ienākumu nevienlīdzības tendences ir saglabājušās līdzīgas, respektīvi, tajos reģionos, kuros ienākumu nevienlīdzība bija visaugstākā 2000.gadā, tajos arī šobrīd, jeb pēc jaunākajiem pieejamiem datiem Džini koeficients ir visaugstākais. Visaugstākais Džini koeficients nemainīgi ir Sicīlijā, bet viszemākais – Umbrijā, kaut arī Umbrija starp turīgākajiem reģioniem, rēķinot pēc neto ienākumiem uz vienu iedzīvotāju (2.h. attēlā), atrodas viszemākajā pozīcijā.

Diemžēl jaunākā pieejamā datu un ilustratīvā informācija par Itālijas ienākumu nevienlīdzības rādītājiem pētījuma veikšanas laikā bija tikai par 2010. un 2011.gadu, tomēr jaunākajā neto ienākumu, Džini koeficienta un ienākumu koncentrācijas reģionālajā sadalījumā varētu būt salīdzinoši mazas izmaiņas.

Pilni dati par Itālijas ienākumu nevienlīdzības rādītājiem ir apskatāmi 3., 4. un 5.pielikumā.

Tomēr jāpiebilst, ka Itālijā valda augsts ēnu ekonomikas un korupcijas līmenis, līdz ar to var būt grūti objektīvi atspoguļot un pareizi novērtēt patieso ienākumu nevienlīdzības līmeni šajā valstī.

2.4.Latvijas un Itālijas ienākuma nodokļu sistēmu salīdzinājums

Latvijā ienākuma nodokļu sistēmu veido divi nodokļi: iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN), kā arī uzņēmumu ienākuma nodoklis (UIN).¹

---

¹ Likums „Par nodokļiem un nodevām”

Pēc autores 2012.gadā veiktajā pētījumā „Iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmu salīdzinošā analīze Latvijā un Itālijā” apkopotās informācijas var teikt, ka Latvijas un Itālijas ienākuma nodokļu sistēmas savstarpēji ievērojami atšķiras. Galvenā atšķirība ir tāda, ka Latvijā iedzīvotāju ienākuma nodoklis jeb IIN ir proporcionāls, t.i., nodokļa likme ir vienāda neatkarīgi no ienākumu apjoma. Toties Itālijā iedzīvotāju ienākuma nodoklis jeb IRPEF (*no itāļu val. - L'Imposta sul Reddito Personale delle Persone Fisiche*) ir progresīvs. Var piebilst gan, ka IIN Latvijā, gan IRPEF Itālijā vēsturiski laika gaitā ir nepārtraukti mainījies. Agrāk iedzīvotāju ienākuma nodoklis Latvijā ir bijis arī progresīvs, bet kopš Latvijas brīvvalsts atjaunošanas laikiem tas ir proporcionāls, ar fiksētu likmi, tomēr šī likme regulāri ir tikusi mainīta.

Kopš minētā pētījuma veikšanas ir notikušas vairākas izmaiņas, un Latvijā šobrīd ir mainījusies IIN likme, minimālā mēneša darba alga, neapliekamais minimums un atvieglojumi par apgādājamām personām. No 2013.gada 1.janvāra IIN likme ir 24% (pamatlikme - ienākumam no algota darba un ienākumam no saimnieciskās darbības, kā arī citiem ienākuma veidiem, ja tiem likumā nav noteikta cita nodokļa likme). Papildus ir arī citas likmes citiem ienākumu veidiem, piemēram, 15% IIN likme ienākumam no kapitāla pieauguma, 10% ienākumam no kapitāla, kas nav kapitāla pieaugums, kā arī 10% ienākumam no īpašuma u.c. ¹ No 2014.gada 1.janvāra minimālā mēneša darba alga ir 320 EUR, neapliekamais minimums ir 75 EUR un atvieglojumi par apgādājamām personām ir 165 EUR. UIN likme 2014.gadā ir 15%. ²

Savukārt Itālijā, kā jau pirmīt minēts, iedzīvotāju ienākumu nodokļu sistēma ir progresīva – jo lielāki ienākumi, jo augstāka nodokļu likme. Privātpersonu kā nodarbinātu personu ienākumi tiek aplikti ar nodokli. Tas pats attiecas arī uz pašnodarbinātām personām. Ar šo nodokli tiek aplikti Itālijā gūti ienākumi, kas attiecas arī uz ārvalstniekiem, kuri dzīvo Itālijā un ir nokārtojuši speciālu testu, kā rezultātā saskaņā ar Itālijas likumdošanu viņi tiek uzskatīti par pastāvīgiem Itālijas iedzīvotājiem. 2014.gadā ienākumu nodoklis privātpersonām (IRPEF) ir palicis nemainīgs salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem - no 23 % līdz 43 %. IRPEF progresīvo ienākuma nodokļa likmju sadalījums atkarībā no gada kopējā ienākuma apjoma Itālijā 2014.gadā ir attēlots 2.2.tabulā.

---

¹ FM: Nodokļu politika – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

² I-Finanses: Nodokļu likmes 2014

**IRPEF progresīvo ienākuma nodokļa likmju sadalījums atkarībā no gada kopējā
ienākuma apjoma Itālijā 2014.gadā¹**

Apliekamais ienākums (EUR gadā)	Likme	IRPEF bruto (kopējais nodoklis)
0 - 15 000	23 %	23% no ienākuma
15 000 - 28 000	27 %	3450 € + 27% no ienākuma daļas, kas pārsniedz 15 000 €
28 000 - 55 000	38 %	6960 € + 38% no ienākuma daļas, kas pārsniedz 28 000 €
55 000 - 75 000	41 %	17 200 € + 41% no ienākuma daļas, kas pārsniedz 55 000 €
75 000 - ...	43 %	25 420 € + 43% no ienākuma daļas, kas pārsniedz 75 000 €

Papildus tiešajai taksācijai, Itālijā pastāv arī reģionālie nodokļi, kuru likme svārstās no 0,70% - 2,03% un komunālais jeb pilsētas nodoklis ar maksimālo likmi 0,8% atkarībā no pilsētas. Ir ieviestas arī tā sauktās izlīdzinošās un solidaritātes iemaksas. Izlīdzinošās iemaksas tiek piemērotas pensionāru un ierēdņu ienākumiem, kas pārsniedz 90 000 EUR gadā – 5% un ienākumiem, kas pārsniedz 150 000 EUR gadā – 10%. Bet solidaritātes iemaksas attiecas uz visiem, kuru ienākumi gadā ir virs 300 000 EUR un tās piemēro, paaugstinot IRPEF likmi par 3%.² Noteiktos gadījumos pastāv arī nodokļu atvieglojumi un samazinātas nodokļu likmes.

Vienota minimālā alga Itālijā ar likumu nav noteikta, taču to regulē dažādas arodbiedrību vienošanās, darba ņēmēju un darba devēju vienošanās nozaru vai reģionu ietvaros, kuras nosaka, kādai ir jābūt algai noteiktu profesiju un saimniecības nozaru pārstāvjiem. Tas ir apkopots 2.3.tabulā.

**Minimālais noteiktais atalgojuma līmenis dažādu saimniecības nozaru pārstāvjiem Itālijā
2014.gadā³**

Saimniecības nozare	Minimālā stundas likme	Minimālā mēneša alga
<i>Tekstilrūpniecība</i>	<i>6,60 EUR</i>	<i>1141,33 EUR</i>
<i>Lauksaimniecība</i>	<i>7,13 EUR</i>	<i>1204,84 EUR</i>
<i>Tūrisms un viesmīlība</i>	<i>7,17 EUR</i>	<i>1233,16 EUR</i>
<i>Metālrūpniecība un mašīnbūve</i>	<i>7,32 EUR</i>	<i>1266,57 EUR</i>
<i>Būvniecība</i>	<i>7,59 EUR</i>	<i>1313,23 EUR</i>
<i>Pārtikas rūpniecība</i>	<i>8,21 EUR</i>	<i>1420,78 EUR</i>
<i>Finanses un kredīti</i>	<i>11,11 EUR</i>	<i>1800, 52 EUR</i>

¹ Autores veidota tabula pēc „Come calcolare l’IRPEF”

² Aliquote IRPEF 2013 e 2014

³ Avots: Pennacchio V. „Qual è Lo stipendio minimo in Italia?”

2.3.tabulā nav norādīti visu profesiju atalgojumi, tomēr ir sniegts ieskats galvenajās nozarēs. Starp apskatītajām nozarēm vislabāk apmaksāta ir finanšu un kredīta nozare, kurā strādājošajiem minimālā mēneša alga ir nedaudz virs 1800 EUR, bet viszemāk – tekstilrūpniecības nozare, kurā strādājošie saņem ne mazāk kā 1141,33 EUR mēnesī.

Uzņēmumu jeb uzņēmējdarbības ienākuma nodoklim 2014.gadā standarta uzņēmuma ienākuma nodokļa likme ir 27,5%, tai klāt tiek pieskaitīta reģionālā nodokļa likme 3,9% apmērā, līdz ar to kopējais spēkā esošais uzņēmuma ienākuma nodoklis 2014.gadā ir 31,4%.¹

Itālijas jaunā valdība premjerministra Mateo Renci (*Matteo Renzi*) vadībā 2014.gadā ir uzsākusi vairākas nodokļu reformas, kas lielā mērā ir saistītas ar ienākumu nevienlīdzības mazināšanu. M.Renci valdības piedāvātie priekšlikumi finanšu ienākumu aplikšanai ar nodokļiem ir sīkāk analizēti pētījuma 3.nodaļā ar nolūku identificēt Latvijai piemērotus, atbilstošus un pielāgojamus fiskālās politikas pasākumus, kas nākotnē varētu mazināt ienākumu nevienlīdzību Latvijā.

2.nodaļas kopsavilkumā var secināt, ka gan Latviju, gan Itāliju smagi skārusi nesēnā ekonomiskā krīze. Abu valstu ekonomiskās izaugsmes rādītāji vēl nav atgriezušies pirmskrīzes līmenī, tomēr šobrīd abu valstu IKP procentuālā pieauguma rādītāji uzlabojas. Latvija pēdējos gados ir piedzīvojusi straujāko ekonomisko izaugsmi ES, taču salīdzinot uz kopējā ES valstu fona, Latvijas IKP joprojām ir ļoti zems – viens no zemākajiem ES pēc pirktspējas paritātes.

Salīdzinot ar pārējām Eiropas valstīm, tai skaitā ES un EBTA, Latvijai un Itālijai pastāvīgi ir augstāki ienākumu nevienlīdzības rādītāji nekā vidēji ES, novērtējot nevienlīdzību gan pēc Džini koeficienta, gan S80/S20 ienākumu kvintiļu attiecības indeksa.

Tādējādi, spriežot pēc Latvijas piemēra, var secināt, ka valstī valdoša augsta ienākumu nevienlīdzība neizslēdz iespēju valstij uzrādīt ļoti labus ekonomiskās izaugsmes rādītājus jeb IKP pieauguma tempus, tomēr var uzskatīt, ka pastāvīgi augsts ienākumu nevienlīdzības līmenis ir viens no kavēkļiem sasniegt vēl augstāku IKP apjomu, līdz ar to palielinot gan ekonomisko izaugsmi, gan paaugstinot iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Līdz ar to Latvijai vajadzētu samazināt ienākumu nevienlīdzības līmeni, lai tuvinātos optimālajam nevienlīdzības līmenim (ORI).

---

¹ CGIA Mestre „Le cento tasse italiane”

Tā kā ienākuma nodokļu sistēmas Latvijā un Itālijā ir atšķirīgas (proporcionāls IIN Latvijā un progresīvs IRPEF Itālijā), šī atšķirība ir ņemta vērā arī, salīdzinot Latviju un Itāliju ienākumu nevienlīdzības kontekstā un darba analītiskajā daļā izstrādājot ar fiskālo politiku saistītus secinājumus un priekšlikumus.

3. IENĀKUMU NEVIENLĪDZĪBAS MAZINĀŠANAS IESPĒJU

ANALĪZE LATVIJĀ

3.1. Latvijai noderīgas Itālijas pieredzes pārņemšanas iespējas

Lai atbildētu uz pirmo no pētījuma sākumā izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem - Kādu pieredzi Latvijas valsts pārvalde var iegūt no Itālijas valsts pārvaldes turpmākai ienākumu nevienlīdzības regulēšanai? -, autore ir sīkāk izpētījusi, kādi iemesli ir pamatā salīdzinoši augstajam ienākumu nevienlīdzības līmenim Itālijā, kā arī kāda ir bijusi Itālijas valdības līdzšinējā rīcība un ko tā plāno darīt turpmāk, lai ienākumu nevienlīdzības līmeni mazinātu. Šajā nodaļā atspoguļotā pētījuma nolūks ir identificēt gan Itālijas valdības kļūdas un negatīvo pieredzi, kuru varētu ņemt vērā Latvija, īstenojot savus uz ienākumu nevienlīdzības mazināšanu vērstos pasākumus, gan arī aizgūt idejas no Itālijas līdzšinējās pozitīvās un arī plānotās, bet līdz šim vēl praktiski viennozīmīgi neizvērtētās pieredzes ienākumu nevienlīdzības mazināšanā.

Deviņdesmito gadu sākumā Itālijā strauji pieauga ienākumu nevienlīdzība un nabadzība. Ja līdz tam šie rādītāji bija tuvi OECD valstu vidējam līmenim, tad šajā laikā tie vairāk pietuvinājās pārējo Dienvideiropas valstu līmenim. Kopš tā laika ienākumu nevienlīdzības līmenis ir saglabājies visu laiku salīdzinoši augsts.¹

Mājsaimniecību ienākumu nevienlīdzību nelabvēlīgi ietekmē augstais bezdarba līmenis, kā arī augsta pašnodarbinātības un kapitāla ienākumu koncentrācija. Arī valsts fondētās pensijas, kas spēlē galveno lomu Itālijas labklājības sistēmā, skaidrās naudas pārskaitījumi un nodokļu sistēma nespēj veicināt nevienlīdzības līmeņa samazināšanos līdz OECD valstu vidējam līmenim.

Nevienlīdzības līmeni astoņdesmitajos gados ietekmēja izmaiņas algu struktūrās. Salīdzinoši nelielu ietekmi uz nevienlīdzības rādītājiem atstāja arī ienākumu saņēmēju pieaugošais skaits mājsaimniecībās septiņdesmitajos gados, nedaudz lielāku – pensionāru skaita pieaugums, kā arī sieviešu skaita palielināšanās Itālijas darba tirgū deviņdesmitajos.²

Itālijā ienākumu nevienlīdzība šobrīd tiek uzskatīta par vienu no galvenajām valsts problēmām. Kā atzīst eksperti, it īpaši ienākumu nevienlīdzība ir būtiska augsta bezdarba

---

¹ Hoeller, P. et al. „Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible?: Part 1. Mapping Income Inequality Across the OECD” 21.lpp.

² Fiorio Carlo V. „Understanding Inequality Trends: Microsimulation Decomposition for Italy” 8.lpp.

līmeņa, reģionu ekonomisko atšķirību kontekstā un tā negatīvi ietekmē jauniešus, sievietes, un iedzīvotājus vecumā virs 50 gadiem.¹

Izteikti augstais bezdarba līmenis radās ekonomiskās krīzes ietekmē. Laika posmā no 2008. līdz 2013.gadam Itālijā tika likvidētas aptuveni 984 000 darbavietas. 2014.gadā bezdarbs Itālijā ir sasniedzis rekordaugstu līmeni – 13%, jauniešu bezdarbs – 42,4%. Visaugstākais bezdarba līmenis ir tieši Itālijas Dienvidu reģionos. Kopumā Itālijā šobrīd ir vairāk nekā 3 miljoni bezdarbnieku, un tas liecina par nopietnu problēmu.²

Šim nolūkam Itālijas Darba konfederācija (*Confederazione Generale Italiana del Lavoro* CGIL), kas ir Itālijas lielākā arodbiedrība, 2013.gadā ir izstrādājusi īpašu plānu darba vietu radīšanai, ko tā ir prezentējusi arī valdībai. Šobrīd Itālijā tiek plānota daļēja šī plāna īstenošanas uzsākšana.³

CGIL plāns ietver gan īstermiņa, gan ilgtermiņa mērķus. Tas paredz, ka jaunas darbavietas ir jārada tādās perspektīvās nozarēs kā zaļā ekonomika, pienācīgi jānovērtē un jāizmanto arī ekonomiskās iespējas, ko sniedz Itālijas bagātais kultūras mantojums un ražošana, kā arī jāaizsargā tādas tradicionālās saimniecības nozares kā lauksaimniecība, rūpniecība un pakalpojumu sfēra.. CGIL arī uzskata, ka Itālijai vairāk jākoncentrējas nevis uz eksporta ražošanu bet gan vietējam tirgum domātu produktu ražošanu. Arodbiedrība pauž stingru nostāju, ka katram Itālijas iedzīvotājam ir tiesības uz pienācīgu darbavietu, darba apstākļiem un atalgojumu. Kā jau daudzās Dienvidu zemēs tas ir biežāk pieņemts, šī nostāja kopā ar citām arodbiedrībām regulāri tiek pausta arī dažādās vietēja un nacionāla mēroga demonstrācijās.

CGIL mērķis ir piesaistīt 40 miljardus EUR gadā, palielinot gan nodokļus un nodokļa bāzi - ar cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un īstenojot progresīvāku sistēmu. Otrkārt, tās mērķis ir arī palielināt valsts budžetu vēl par 20 miljardiem EUR, uzlabojot valsts izdevumu efektivitāti un cīnoties pret korupciju. Arodbiedrība norāda, ka vajadzīgie resursi šī plāna īstenošanai būtu iegūstami galvenokārt no radikālām nodokļu reformām. CGIL uzskata, ka, pirmkārt, ir nepieciešams nodokļu taisnīgums: progresīva nodokļu sistēma, kā arī bagātības nodokļi tai skaitā par ienākumiem, finanšu līdzekļiem, vērtspapīriem un nekustamo īpašumu.

---

¹ Income inequality: Interview with Silvana Cappuccio (CGIL)

² Avots: Istat dati

³ CGIL „Creating jobs to give Italy future and growth”

Jāatzīmē gan, ka papildus pētījuma 2.nodaļā jau minētajiem ienākuma nodokļiem, Itālijas iedzīvotāji jau šobrīd ir pakļauti ļoti lielam nodokļu slogam. Itālijā eksistē kopumā 100 dažādu nodokļu un nodevu.¹

Kā jau tika minēts pētījuma 2.nodaļā, Itālijā pēdējo pāris gadu laikā jau vairākas reizes ir nomainījusies valdība. Pēdējā valdības nomaiņa veikta šī pētījuma tapšanas laikā – 2014.gada sākumā. Jaunā valdība, kuru vada Mateo Renzi, ir aktīvi ķērusies klāt pie dažādu reformu īstenošanas, kas ir paredzētas ar mērķi uzlabot valsts ekonomisko un politisko situāciju, tai skaitā, arī ienākumu nevienlīdzības līmeni.

Viena no šādām reformām ir 2014.gada aprīlī pieņemtais likums par neatliekamiem pasākumiem konkurētspējas un sociālā taisnīguma uzlabošanai (*„Misure urgenti per la competitivita' e la giustizia sociale”*).² Tas paredz papildus 80 EUR ikmēneša ienākumu pieaugumu katram, kas mēnesī saņem algu līdz 1500 EUR. Tāpat ienākumi līdz 8000 EUR gadā netiek aplikti ar nodokli vispār. Būtu noderīgi izvērtēt, vai Latvijā varētu ieviest līdzīgu sistēmu, taču attiecīgi ar citiem algu apmēriem.

Vēl viena likumā minētā reforma paredz nodarbinātības regulējumu darba līgumu ziņā. Šobrīd Itālijā darba līgumi ļoti bieži tiek slēgti un regulāri atjaunoti uz noteiktu laiku, parasti 1 gadu. Jaunais regulējums paredz darba ņēmējiem labvēlīgākus nosacījumus un lielāku stabilitāti, nosakot minimālo līguma slēgšanas termiņu uz 36 mēnešiem jeb 3 gadiem. Tas veicina gan bezdarba un ienākumu nevienlīdzības līmeņa samazināšanos, gan pozitīvi ietekmē valsts ekonomisko izaugsmi, lielākai iedzīvotāju daļai ļaujot saņemt kredītus un piedaloties ekonomiskajā apritē.³

Tāpat paredzēts īstenot dažādus „apgriešanas” pasākumus ar mērķi papildināt valsts budžetu par 3 miljardiem EUR.⁴

Kaut arī reformas ir vērtējamas pozitīvi, kā negatīvais aspekts reformām ir jāmin tas, ka, līdzīgi kā Latvijā, arī Itālijā ir raksturīgs augsts ēnu ekonomikas un korupcijas līmenis, turklāt krietni augstākos mērogos nekā Latvijā. Dažādu reformu īstenošanai Itālijā līdz šim gandrīz vienmēr ir traucējušas lobiju intereses. Tā kā šīs ir pavisam nesenās reformas, kas vēl ir īstenošanas procesā, to faktisko ietekmi vēl nav iespējams pienācīgi novērtēt.

Pēc autores personīgajiem secinājumiem un arī Itālijā dzirdētiem viedokļiem ienākumu nevienlīdzības līmeni ļoti ietekmē tieši lielās atšķirības algās.¹ Piemēram, ir tādi lielo

---

¹ CGIA Mestre „Le cento tasse degli italiani”

² Likums „Misure urgenti per la competitivita' e la giustizia sociale”

³ Legge Poletti, come cambiano i contratti a termine

⁴ Spending review: tutti i numeri del piano Cottarelli

koncernu vadītāji, kas saņem 100, 1000 un pat vairāk nekā 6000 reizes lielāku ikgadējo atalgojumu nekā uzņēmumu zemākā līmeņa strādnieki. Kaut arī vadītājam neapšaubāmi ir tiesības uz krietni lielāku algu un tie nav valsts uzņēmumi, kuros algas varētu tikt regulētas no valsts puses, šādi milzīgi sadalījumi bieži vien ir ne vien netaisnīgi, bet pat absurdi.

Pēc OECD aprēķiniem Itālija 2008.gadā atradās 6.vietā starp visām OECD valstīm pēc tā saucamās bagātības plaisas jeb atšķirības starp bagātajiem un nabagiem.²

Šāds fakts neapšaubāmi ir izraisījis ne viena vien Itālijas iedzīvotāja neapmierinātību, un Itālijas publiskajā telpā ir izskanējis priekšlikums ieviest centralizētu regulējumu valsts uzņēmumu vadošo darbinieku un zemākā līmeņa darbinieku algās jeb to attiecībā, respektīvi, cik reizes uzņēmuma vadītāja alga drīkst būt lielāka nekā darbiniekiem, kas saņem zemākās algas.³ Šis priekšlikums šobrīd vēl nav oficiāli apstiprināts, tomēr pastāv iespēja, ka tuvākajā nākotnē tas tiks īstenots. Tādā gadījumā šāda pieredze varētu būt noderīga arī Latvijai.

3.2.Optimālais nevienlīdzības līmenis Latvijā

Kā var secināt pēc pētījuma pirmajā nodaļā atspoguļotās informācijas par Horhe Alberto Čārlza – Kolla piedāvāto ORI modeli un veicot 1.3.attēlā atspoguļotā grafika analīzi, optimālais nevienlīdzības līmenis jeb ORI nav stacionārs, bet gan tā ir dinamiska vērtība, kas laika gaitā mainās. To ietekmē arī tādi faktori kā izglītības līmenis, apkārtējo valstu politika un politiskā un ekonomiskā situācija, tai skaitā nabadzība, nodarbinātība u.c. ORI ietekmē visi tie paši faktori, kas ietekmē valsts ekonomiku, līdz ar to tā precīza noteikšana ir pārāk kompleksa un ar vienas formulas palīdzību nav izdarāma.

Valsts var ar nodokļu instrumentiem pietuvināties ORI līmenim (iegūt tuvinātu ORI līmeni), bet tā nevar tikai ar nodokļu instrumentiem panākt, ka ORI tiek saglabāts visu laiku vienā līmenī, jo, tā kā ORI ir ļoti dinamisks jeb nemitīgi mainīga vērtība, nepārtraukti būtu jāmainās arī nodokļiem. Pārāk biežas nodokļu politikas izmaiņas varētu būt neefektīvas, ar pārāk augstām administratīvajām izmaksām un tās varētu mazināt iedzīvotāju uzticību valstij un nodokļu sistēmai konsekvences trūkuma dēļ.

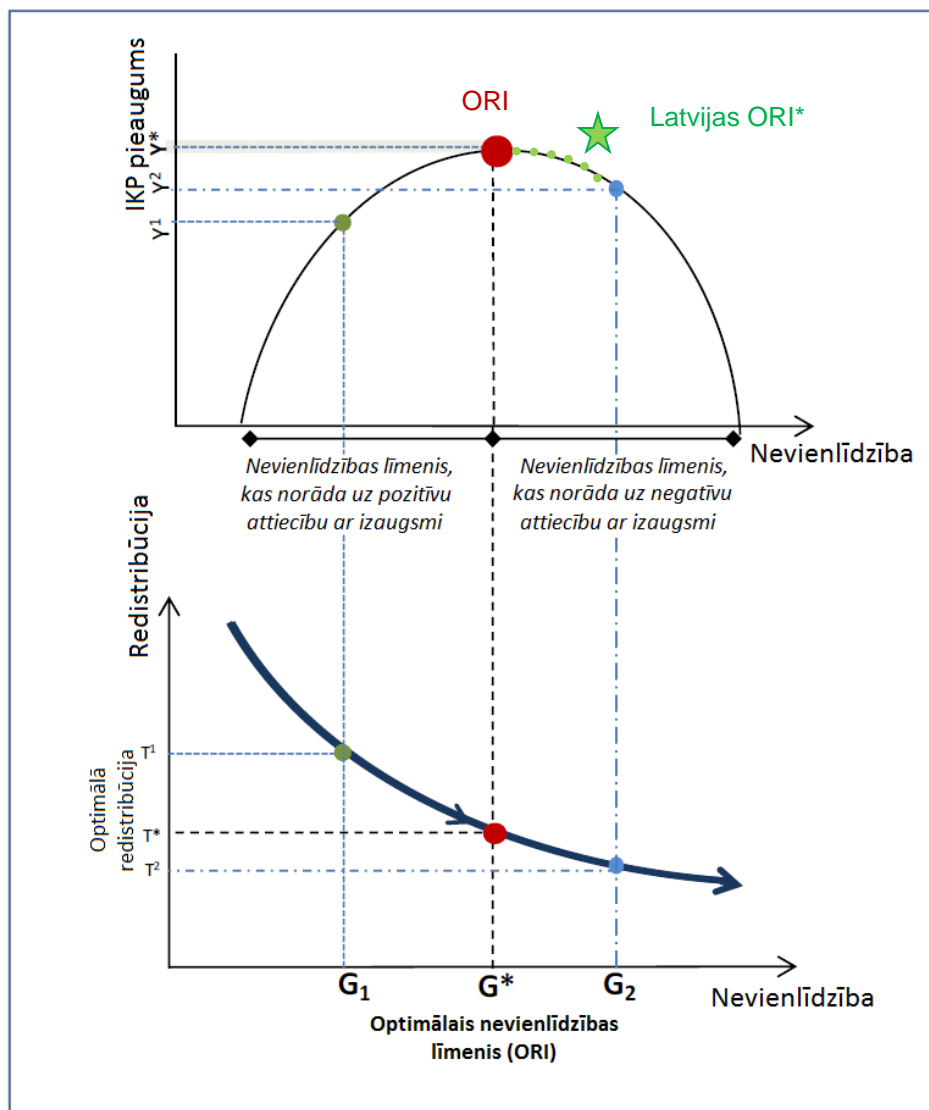
---

¹ Revolting Europe: Rising gap between rich and poor in Italy, new figures show

² Hoeller, P. et al. „Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible?: Part 1. Mapping Income Inequality Across the OECD”21.lpp.

³ Stipendi dei manager pubblici, i conti non tornano

Pēc H.A.Čārlza – Kolla piedāvātā ORI modeļa diemžēl nav iespējams noteikt precīzu Latvijas optimālo nevienlīdzības līmeni un Latvijas pašreizējo attālumu līdz tam. Tomēr, balstoties uz iepriekš veikto statistikas datu analīzi par ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes rādītājiem, autore ir izdarījusi secinājumus un izvirzījusi pieņēmumu, kāds ir aptuvenais Latvijas pašreizējais nevienlīdzības līmenis un cik tas ir tālu no vēlāmā optimālā līmeņa ORI. Savu pieņēmumu autore grafiski ir atspoguļojusi 3.1.attēlā.

3.1.att. Latvijas ienākumu nevienlīdzības līmeņa iespējamais attālums līdz optimālajam nevienlīdzības līmenim ¹

¹ Uz autores secinājumiem balsīts pieņēmums, izmantojot H.A.Čārlza-Kolla ORI grafiku (Charles - Coll J. A. „The optimal rate of inequality: A framework for the relationship between income inequality and economic growth” 10.lpp.)

3.1. attēlā redzams, ka, ja pieņem par patiesu Čārlza – Kolla izstrādāto ORI grafiku, tad, pēc autores domām, Latvijas šā brīža atrašanās vietai būtu jābūt ļoti tuvai ORI vai arī nedaudz zem tā virzienā pa labi.

Autore arī secinājusi, ka ORI var izvērtēt tikai *post factum*, jeb, salīdzinot statistikas datus un rādītājus par iepriekšējiem gadiem un var secināt, kad valsts ienākumu nevienlīdzības līmenis ir bijis vistuvāk ORI un kādā virzienā tas ir aizvirzījies prom no ORI. Tādēļ autore savu pieņēmumu balstījusi uz otrajā nodaļā veikto statistikas datu analīzi, kas atspoguļota galvenokārt 1., 2., 6., 8. pielikumā un 2.1., 2.4. un 2.5. attēlos.

Analizējot Latvijas Džini koeficienta un IKP procentuālās izmaiņas no 2004. līdz 2008.gadam, autore nav atradusi konstantas šo rādītāju likumsakarības, jo tie ir dinamiski rādītāji, kas ir atkarīgi no daudziem citiem dažādiem faktoriem, tomēr vērtējot šo rādītāju izmaiņu dinamiku, ir izdarīti secinājumi.

2005.gadā Džini koeficients palielinājās no 36,2% līdz 38,9%, pieauga arī IKP no 8,8% līdz 10,1%. Vislabākā šo rādītāju attiecība ir bijusi 2006.gadā, kad Džini koeficients bija salīdzinoši zems – 35,4%, bet IKP procentuālais pieaugums visaugstākais – 11%. 2007.gadā Džini koeficients palielinājās līdz 37,5%, bet IKP pieaugums samazinājās līdz 10%, 2008.gadā Džini koeficients bija nemainīgs, bet te jau sākās ekonomiskā recesija, kas labi atspoguļojas negatīvajos IKP pieauguma rādītājos.

Kaut arī ienākumu nevienlīdzības līmenis valstī samazinājās līdz 35,9% 2009.gadā un 35,1% 2010.gadā, to nevarētu uzskatīt par ievērojamu sasniegumu cīņā ar nevienlīdzību vai sociālās labklājības stāvokļa uzlabošanu. Šis laika posms bija ļoti smags Latvijas ekonomiskajai attīstībai un negatīvi skāra ļoti daudzus Latvijas uzņēmumus un iedzīvotājus, kas bankrotēja vai zaudēja darbu. Ļoti labi var redzēt pēc datiem par mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem kvintiļu grupās, ka visievērojamākais ienākumu samazinājums tomēr bija nevis zemākajām kvintilēm, jeb mazturīgākajiem iedzīvotājiem, bet gan pēdējām divām kvintilēm, it īpaši visaugstāko ienākumu guvējiem, piektajai kvintilei. Šie ienākumi radīja salīdzinoši daudz lielāku pievienoto vērtību, ieguvumus valsts budžetam un IKP un tie samazinājās tieši ekonomiskās situācijas dēļ, kas atspoguļojas, piemēram, biržās, nekustamo īpašumu cenās utt. IKP galvenokārt ietekmēja citi faktori, mazāk - Džini koeficients un ienākumu nevienlīdzība.

2011.gadā pieauga gan iedzīvotāju ienākumi visās kvintilēs, gan nedaudz Džini koeficients - no 35,1% līdz 35,7% -, gan arī bija ievērojams IKP pieaugums no -1,3% līdz 5,2%, kas bija straujākais Eiropā. 2012.gadā līdz 35,2% nedaudz samazinājās Džini koeficients un nedaudz arī samazinājās IKP pieaugums.

Spriežot pēc šiem rādītājiem, bet pieņemot, ka darbojas *ceteris paribus* princips, varētu apgalvot, ka 2006.gadā Latvija atradās savā tā laika optimālajā nevienlīdzības līmenī, spējot nodrošināt maksimālo ekonomisko izaugsmi. Apskatot pēdējos gadus, par ORI varētu uzskatīt 2011.gada nevienlīdzības līmeni, kas ir samērā tuvs 2006.gada līmenim, un tiek uzrādīti labākie ekonomiskās izaugsmes rādītāji tuvākajā laika periodā. Pēc loģikas un H.A.Čārlza-Kolla grafika līknes Latvijas ienākumu nevienlīdzības līmenim 2012.gadā vajadzētu pavisam nedaudz pa kreisi no ORI, jo samazinājās gan IKP pieaugums, gan nevienlīdzība.

Tomēr, atmetot *ceteris paribus* un ņemot vērā tā laika neseno ekonomisko recesiju un Latvijas uzrādītos augstos ekonomiskās izaugsmes rādītājus salīdzinājumā ar citām ES valstīm, var uzskatīt, ka Latvijai, par spīti vai arī tieši pateicoties augstajam nevienlīdzības līmenim (Džini koeficients 2011.gadā Latvijā bija augstākais Eiropā), ir izdevies sasniegt maksimālo tajā laikā iespējamo ekonomiskās izaugsmes un IKP pieauguma līmeni. 2006.gada ienākumu nevienlīdzības līmenis tik tiešām varētu būt tā laika ORI vai arī ORI ļoti tuvināts līmenis, taču ir grūti objektīvi novērtēt šī pieņēmuma patiesumu tā brīža nestabilās ekonomiskās situācijas dēļ, jo nākamo gadu rādītājus ir ietekmējusi nopietnā ekonomiskā recesija, kas skāra ne tikai Latviju, ORI noteikti mainījās straujāk un ievērojamāk salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. Arī pēdējos gados, kad Latvijas ekonomika tikai atgūstas no ekonomiskās recesijas, ir pārsteidzīgi droši apgalvot, ka augsts IKP pieaugums un relatīvi zems Džini koeficients noteikti nozīmē ORI, to varēs novērtēt tikai nākotnē, kad šā brīža rādītāji tiks salīdzināti ar vairāku nākamo gadu rādītājiem.

Tāpat jāņem vērā arī tas, ka Latvijas Džini koeficients ir stabili viens no visaugstākajiem Eiropā. To, ka Latvijā ienākumu nevienlīdzība ir ļoti augsta un ir jāturpina mazināt nevienlīdzību sabiedrībā, uzskata arī Starptautiskā Valūtas fonda eksperti.¹

Kaut arī IKP procentuālā pieauguma rādītāji ir ļoti augsti un skaisti izskatās uz kopējā ES valstu fona, IKP pēc pirktspējas paritātes Latvijā tomēr ir ļoti zems, salīdzinot ar pārējām valstīm un tam noteikti ir potenciāls augt. Kopainu lieliski parāda 2.4.attēls 2.nodaļā.

Nedrīkst neņemt vērā arī diezgan augsto bezdarba līmeni, lielu iedzīvotāju skaitu, kas pakļauti nabadzības riskam, kuru ienākumi ir zem iztikas minimuma patēriņa groza, atšķirības starp ienākumiem reģionos, pilsētās un laukos, starp dažādām iedzīvotāju vecuma grupām.

Tāpat jāpatur prātā arī, ka Latvijā ir augsts ēnu ekonomikas līmenis, jo diemžēl Latvijā ir raksturīga neregistrētā nodarbinātība, tā sauktās „aplokšņu algas” un ienākumu slēpšana.

---

¹ LETA: SVF rosina turpināt nevienlīdzības mazināšanu sabiedrībā

Ēnu ekonomika ierobežo datu interpretēšanu un patiesās ekonomiskās situācijas atspoguļošanu.

Līdz ar to, ņemot vērā minētos ierobežojumus un pamatojoties uz savu personīgo datu interpretāciju, autore uzskata, ka Latvijas šā brīža ienākumu nevienlīdzības līmenis ir augsts, bet, pēc šā brīža ekonomiskās izaugsmes pieauguma rādītājiem vērtējot, ne pārlietu augsts. Autore pieņem, ka H.A.Čārlza-Kolla piedāvātajā grafikā tas šobrīd atrodas pa labi no ORI, bet samērā tuvu tam. Tādējādi ienākumu nevienlīdzības samazinājumam nav jābūt krasam, bet, lai turpmāk IKP un valsts ekonomiskā izaugsme pieaugtu arvien vairāk, pakāpeniski sasniedzot Eiropas vidējo līmeni, Džini koeficientam un ienākumu nevienlīdzībai ir jābūt nedaudz zemākai, tādai, kas veicina progresu un ekonomisko izaugsmi.

3.3. Latvijā iepriekš īstenoto un plānoto ienākumu nevienlīdzības mazināšanas pasākumu analīze

Kā jau noskaidrots iepriekš, Latvijā pastāv augsta ienākumu nevienlīdzība, kura tiek atrazota kā darba tirgū, tā sociālās drošības sistēmā. Liela problēma ir nesamērīga atalgojuma starpība starp augstāk un zemāk atalgotajiem darbiniekiem, kā arī strādājošo nabadzība, jo minimālās algas saņēmēji ir spiesti dzīvot zem nabadzības riska sliekšņa.

Kā uzskata eksperti Latvijā, sociālās drošības sistēmā netiek realizēts harmonijas princips starp ieguldījuma atalgojumu un vajadzību nodrošinājumu, jo vai nu vispār nav noteikti minimālie pensiju un pabalstu apmēri, vai arī tie ir tik zemi, ka vairo nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaitu.

Sociālās drošības sistēmas ilgtspēju apdraud arī samērs starp nodokļu maksātājiem un pabalstu saņēmējiem, kā arī proporcija starp vidējo algu un vidējo pensiju, rīcībā esošo ienākumu atšķirības pa vecuma grupām un pilsētām un laukiem, īpaši Rīgu un pārējiem reģioniem.

Var apgalvot, ka Latvijā šobrīd darbojas relatīvi stabila, uz likumiem un normatīvajiem aktiem balstīta sociālās drošības sistēma. Valdība ekonomiskās krīzes un pēckrīzes apstākļos ir spērusi dažus soļus, lai bezdarbnieku un maznodrošināto cilvēku situācija nepasliktinātos pārāk dramatiski.¹

Kā pozitīvs jāmin arī fakts, ka Latvijas valdība nesen ir spērusi arī nozīmīgu soli pensionāru stāvokļa uzlabošanai. LR Saeima 2014.gada aprīlī ir pieņēmusi grozījumus likumā

---

¹ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.” 33.lpp.

„Par valsts pensijām”, kas paredz jaunu kārtību pensiju indeksācijai. Saskaņā ar likuma grozījumiem turpmāk indeksāciju piemēros noteiktai pensijas daļai, ņemot vērā gan patēriņa cenu indeksu, gan arī daļu no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem. Likuma grozījumi paredz, ka turpmāk indeksēs tās pensijas vai to daļas, kas nepārsniedz 50 procentus no iepriekšējā kalendārā gada vidējās apdrošināšanas iemaksu algas valstī, ņemot vērā faktisko patēriņa cenu indeksu un 25 % no apdrošināšanas iemaksu algas indeksa.¹ Šāda pieeja nodrošinās to, ka personām ar nelielām pensijām ieguvums no indeksācijas būs nozīmīgāks, nekā pensionāriem ar salīdzinoši lielām pensijām, līdz ar to, autoresprāt, to var uzskatīt par pareizu soli ienākumu nevienlīdzības mazināšanā.

Tā kā valsts var regulēt ienākumu nevienlīdzību ar fiskālās politikas instrumentiem, autore pētījumā pievērsusi uzmanību Latvijas iedzīvotāju ienākuma nodoklim un ar to saistītajiem minimālajai algai, neapliekamajam minimumam, nodokļa atvieglojumiem un šo rādītāju izmaiņām.

Līdz 2009.gadam, kad Latviju skāra smaga ekonomiskā krīze, Latvijā notika pakāpeniska iedzīvotāju ienākuma nodokļa sloga mazināšana. Minimālās bruto algas, neapliekamā minimuma, atvieglojumu par apgādībā esošu personu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmēru izmaiņas laika posmā no 2004. līdz 2014.gadam skaitliski attēlotas 3.1.tabulā.

3.1. tabula

Minimālās bruto algas, neapliekamā minimuma, atvieglojumu par apgādībā esošu personu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmēri 2004. – 2014.gadā²

Gads	Minimālā bruto alga (Ls/ EUR mēnesī)	Neapliekamais minimums (Ls/ EUR mēnesī)	IIN atvieglojumi par apgādājamo (Ls/ EUR mēnesī)	IIN likme (%)
2004	80 Ls	21 Ls	10,50 Ls	25 %
2005	80 Ls	26 Ls	18 Ls	25 %
2006	90 Ls	32 Ls	22 Ls	25 %
2007	120 Ls	50 Ls	35 Ls	25 %
2008	160 Ls	80 Ls	56 Ls	25 %
2009	180 Ls	35 Ls	63 Ls	23 %
2010	180 Ls	35 Ls	63 Ls	26 %
2011	200 Ls	45 Ls	70 Ls	25 %
2012	200 Ls	45 Ls	70 Ls	25 %
2013	200 Ls	45 Ls	70 Ls / 80 Ls	24 %
2014	320 EUR (225 Ls)	75 EUR (53 Ls)	165 EUR (116 Ls)	24 %

¹ Saeima nosaka jaunu pensiju indeksācijas kārtību

² Autores veidota tabula

3.1. tabulā redzams, ka pirms pieciem gadiem Latvijā ekonomikas lejupslīdes rezultātā šie uzlabojumi tika pārtraukti un tika krietni paaugstināts IIN slogs, ko galvenokārt izjuta iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem. No 2009.gada 1.jūlija ar IIN neapliekamais minimums tika samazināts no 90 uz 35 latiem mēnesī, IIN likme tika samazināta no 25% uz 23%. Bet jau no 2010.gada 1.janvāra IIN likme tika palielināta par veseliem trim procentpunktiem - no 23% uz 26%, neapliekamajam minimumam saglabājoties 35 Ls.

Pēc ekonomiskās krīzes 2011.gadā IIN likme tika samazināta par 1 procentpunktu, t.i. no 26% uz 25%, un nedaudz tika palielināts ar nodokli neapliekamais minimums - no 35 uz 45 latiem mēnesī. Tai pat laikā darba ņēmēju valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu jeb sociālā nodokļa likme tika palielināta par 2 procentpunktiem no 9% uz 11 procentiem. 2014.gadā sociālā nodokļa likme darba ņēmēju pusē ir samazināta no 11% uz 10,5%, bet darba devēju pusē - no 24,09% uz 23,59%.

IIN likmi plānots samazināt līdz 22% 2016.gadā.¹

Pēc 2014.gada Latvijā paredzēts izstrādāt priekšlikumu par diferencēto neapliekamo minimumu, atsakoties no neapliekamā minimuma piemērošanas augstām algām un meklējot iespēju piemērot diferencētu neapliekamo minimumu mēnešu griezumā.

Pieņemot šādu risinājumu darbaspēka nodokļu mazināšanai, netiks īstenota iepriekš iedzīvotāju ienākuma nodokļa likumā paredzētā IIN samazināšana. Līdz šim likums paredzēja, ka IIN 2014.gadā būtu bijis jāsamazina no pašreizējiem 24% līdz 22%, bet 2015.gadā - līdz 20%.

2013.gadā LR Finanšu ministrija bija izstrādājusi informatīvo ziņojumu ar priekšlikumiem ienākumu nevienlīdzības mazināšanai. FM priekšlikumi paredzēja 2014.gadā paaugstināt minimālo darba algu, palielināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) atvieglojumu par apgādībā esošām personām, kā arī piemērot diferencētu ar IIN neapliekamo minimumu. Šie priekšlikumi ir apkopoti 3.2.tabulā.

---

¹ LR Likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”

LR Finanšu ministrijas izstrādātie priekšlikumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai¹

	2013	2014		2015	
	<i>LVL</i> <i>mēnesī</i>	<i>LVL</i> <i>mēnesī</i>	<i>EUR</i> <i>mēnesī</i>	<i>LVL</i> <i>mēnesī</i>	<i>EUR</i> <i>mēnesī</i>
Minimālā darba alga	200	225	320	232	330
Neapliekamais minimums	45	Līdz 84	Līdz 120	Līdz 91	Līdz 130
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	70 80	98	140	112	160

Kā redzams 3.2. tabulā, FM plānojsi no šī (2014.) gada palielināt minimālo mēnešalgu par 25 latiem (līdz 320 EUR). Tā ieteikusi ieviest diferencēto neapliekamo minimumu līdz 84 latiem jeb 120 EUR mēnesī, bet atvieglojumus par apgādībā esošajām personām paaugstināt no 70 un 80 latiem 2013.gadā līdz 98 latiem jeb 140 EUR mēnesī jau 2014.gadā.

Latvijā ir nesamērīgi liels to strādājošo iedzīvotāju īpatsvars, kas saņem minimālo algu (26,2% strādājošo 2013.gadā). Lai gan tā ir pieaugusi no 80 latiem mēnesī 2004.gadā līdz 225 latiem (320 EUR) mēnesī 2014.gadā, tomēr minimālā alga nespēj nodrošināt pat Centrālās statistikas pārvaldes aprēķināto iztikas minimuma patēriņa grozu vienam iedzīvotājam, kas, piemēram, 2013.gadā bija 252,84 EUR.² Te gan atkārtoti jāpiebilst, ka statistika par iedzīvotāju ienākumiem ir vērtējama ar zināmu piesardzību, jo Latvijā ir raksturīga neregistrētā nodarbinātība, tā sauktās aplokšņu algas un ienākumu slēpšana, kuru precīzu apjomu nav iespējams noteikt. Iespējams, ka lielais minimālās algas saņēmēju skaits privātajā sektorā izskaidrojams ar jau pieminētajām aplokšņu algām, tomēr daudzi strādājošie saņem minimālo algu arī sabiedriskajā sektorā, kas tomēr jāvērtē ļoti negatīvi. Latvijas iedzīvotājiem, kuri saņem minimālo algu, darbs nenodrošina pienācīgu dzīves līmeni.

Varētu uzskatīt, ka iepriekš pieņemtie valdības lēmumi, kurus tā bija spiesta pieņemt ekonomiskās krīzes dēļ, samazināt ar iedzīvotāju ienākumu nodokli neapliekamo minimumu un palielināt šī nodokļa likmi, krietni pasliktināja to iedzīvotāju ekonomisko situāciju, dzīves un rocības līmeni, kuri saņēma minimālo algu. Kā minēts iepriekš, 3.1.tabulā, IIN likme darba ņēmējiem 2008. un 2009.gadā bija 25% un 23%. Savukārt 2010.gadā tā sasniedza jau 26%. Šie lēmumi negatīvi ietekmēja iedzīvotāju labklājību, sevišķi smagi to izjuta mazo algu

¹ FM Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai” 7.lpp.

² Avots: CSP dati

saņēmēji – daudziem krīzes laikā samazināja algas, kuras vēl tika apliktas ar lielākiem nodokļiem.¹ Tomēr šie taupības pasākumi ir ļāvuši Latvijas ekonomikai atgūties no dziļās recesijas un uzrādīt labus pieauguma rādītājus, tai skaitā arī prognozes nākamajiem gadiem ir labas.

Algas nodokļu izmaiņas atstāj atšķirīgu ietekmi uz dažādām sabiedrības grupām, jo indivīdu reakcija uz neto algas izmaiņām ir ļoti atšķirīga un ir atkarīga gan no ienākuma lieluma, gan ģimenes stāvokļa un citiem apsvērumiem. Nodokļi ietekmē lēmumus par dalību darba tirgū, darba stundām, piepūli, kā arī ilgtermiņa lēmumus par izglītību un profesiju. Darbaspēka nodokļu slogs ietekmē arī lēmumu par izvairīšanos no nodokļu nomaksas jeb ēnu ekonomikas. Tas ir viens no pamatojumiem veidot darbaspēka nodokļu politiku atšķirīgu dažādām iedzīvotāju grupām.

Latvija ir viena no ES valstīm, kurā iedzīvotāju ienākuma nodoklis nav progresīvs. Tomēr arī proporcionāls nodoklis pēc savas būtības ir ar progresivitātes iezīmēm, kā secināts autores iepriekš veiktajā pētījumā par iedzīvotāju ienākuma nodokļu sistēmām Latvijā un Itālijā. Kaut arī Latvijā IIN likme tiek mazināta visiem vienādi, proporcionāli tā vairāk ietekmē darba ņēmējus ar atalgojumu virs vidējā, tomēr augstākais nodokļu slogs ir zemo algu saņēmējiem. Tādējādi IIN mērķtiecīgāk ietekmē produktīvāko darbinieku darba algas, tomēr nerisina ienākumu nevienlīdzības problēmas.

Lai mērķtiecīgi mazinātu nodokļu slogu tieši zemo algu saņēmējiem, Finanšu ministrijas ierosināts variants ir ieviest nevis progresīvo nodokli, bet gan diferencētu neapliekamo minimumu.

Autoresprāt, LR Finanšu ministrijas piedāvātie ar fiskālo politiku saistītie priekšlikumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai paši par sevi ir vērtīgi, taču nav pietiekami, lai mazinātu ienākumu nevienlīdzības un no tā izrietošās nabadzības līmeni Latvijā. Tā kā ienākumu nevienlīdzību ietekmē daudzi faktori, tad autore piedāvā arī savus papildinājumus priekšlikumiem, kas skar ne tikai fiskālās politikas izmaiņu, bet arī citus jautājumus.

3.4. Nākotnē īstenojamās ienākumu nevienlīdzības mazināšanas iespējas

Lai risinātu ienākumu nevienlīdzības jautājumu, vispirms jārisina problēmas, kas saistītas ar minimālo atalgojumu. Konkrētais minimālais atalgojuma līmenis un

---

¹ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.” 20.-21.lpp.

nodrošinājums sociālā riska gadījumā dažādās ES dalībvalstīs atšķiras, veidojot 30–45% no vidējās vīrieša algas, bet jaunajās postsociālistiskajās ES dalībvalstīs, tai skaitā Latvijā, minimālo algu līmenis parasti ir zemāks. Minimālā alga būtu jāpaceļ vēl vairāk, lai tā būtu lielāka par iztikas minimumu un tādējādi tiktu samazināts mazu slāņu nabadzības risks. Minimālā atalgojuma līmeņa celšana nepieciešama ne tikai tā saņēmējiem, bet arī sociālās drošības sistēmas ilgtspējai.¹

Latvijā minimālās algas tika ieviestas līdz ar valsts neatkarības atjaunošanu 1991. gadā, kad Latvija pārgāja no sociālisma sistēmas uz brīvā tirgus ekonomiku. Padomju sistēmā algas tika kontrolētas administratīvi un algu sadalījums bija diezgan līdzīgs. Rezultātā līdz ar algu ierobežojumu atcelšanu algu nevienlīdzība ievērojami palielinājās, un augsta ienākumu nevienlīdzība, kā jau iepriekš noskaidrots, Latvijā ir līdz pat šodienai.

Bet, runājot par minimālajām algām, daudzviet Eiropā, tai skaitā Itālijā, strādājošajiem tiek piemērotas nevis minimālās algas, bet gan diferencētas atalgojuma likmes atkarībā no tā, kādā nozarē un kurā vietā (ģeogrāfiski) darbinieks strādā un kāda līmeņa amatu ieņem.²

Autore uzskata, ka arī Latvijai minimālā atalgojuma regulēšana būtu piemērots variants. Tādējādi būtu iespējams mazināt gan ienākumu nevienlīdzību, gan arī ēnu ekonomiku, jo tiktu samazināta iespējamība, kad uzņēmumu vadītāji saviem darbiniekiem izmaksā neadekvāti zemas algas – parasti valstī noteiktās minimālās –, reizēm pat algas par pusslodzi, kad darbinieks faktiski strādā pilnu slodzi, un papildus algu saņem „aplaksnē”, par ko valsts budžetā netiek iemaksāti nodokļi.

Tāpat noderīgi būtu izstrādāt arī īpašu profesiju klasifikatoru, kurām būtu noteikta algas grāda, jeb minimālā alga, tādējādi diferencējot valstī noteikto minimālās algas apmēru. Tas ļautu paaugstināt ienākumu līmeni augstāk kvalificētiem vai izglītotiem darbiniekiem, kas nereti saņem tikai minimālo algu, palielinātu nodokļu ieņēmumus valsts budžetā, kā arī līdzētu cīņā ar ēnu ekonomiku un „aplakšņu” algām, kad uzņēmumu darbiniekiem bruto alga ir valstī noteiktā minimālā, bet papildus reāli tiek izmaksāta lielāka naudas summa, kas netiek aplikta ar nodokli.

Balstoties uz taisnīguma principu, līdzīgi kā iecerēts Itālijā, lai izlīdzinātu ienākumu līmeni, varētu arī ieviest regulējumu, lai noteiktu maksimāli pieļaujamo attiecību starp uzņēmumu vadītāju vai vadošā līmeņa un zemāko līmeņu darbinieku atalgojuma apmēriem, kā arī attiecību starp uzņēmumu apgrozījumu, peļņu un darbinieku algām. Tomēr šādu

---

¹ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.” 20.lpp.

² Masso J., Espenberg K., Masso A., Mierina I., Philips K. „Growing inequalities and its impacts in the Baltics. Country Report for the Baltic States Estonia, Latvia, Lithuania.” 105.lpp.

nosacījumu realizēšanai ir nepieciešami turpmāki kompleksi pētījumi, ņemot vērā daudzus dažādus faktorus.

Papildus autore izvirza uz saviem novērojumiem balstītus priekšlikumus, kādās jomās vēl būtu nepieciešamas turpmākas likumdošanas, nodokļu politikas u.c. izmaiņas un uzlabojumi, lai pakāpeniski ne vien samazinātu ienākumu nevienlīdzības rādītājus, bet uzlabotu iedzīvotāju dzīves līmeni, labklājību, mazinātu nabadzību, bezdarbu, un īsākā vai ilgākā termiņā pozitīvi ietekmētu ekonomiku.

Domājot par nodokļu sistēmu, autoresprāt, būtu vērts izskatīt iespēju veikt izmaiņas arī citu tiešo un netiešo nodokļu administrēšanā, ne tikai iedzīvotāju ienākuma nodoklī.

Viens no šiem nodokļiem varētu būt nekustamā īpašuma nodoklis, kuru varētu diferencēt.

Kas attiecas uz uzņēmējdarbības veicināšanu, būtu jāsamazina nodokļi ienākumiem, kas vērsti ražošanas paplašināšanai un investīcijām. Kaut arī tas radītu tūlītējus zaudējumus valsts budžeta ieņēmumos, tas būtu ilgtermiņa ieguldījums valsts ekonomiskajā izaugsmē, tas radītu papildus darba vietas un mazinātu bezdarbu un ienākumu nevienlīdzību, no kā gan valsts, gan daudzi iedzīvotāji tikai iegūtu. Tāpat būtu jānodrošina lielas un pietiekami lētas naudas pieejamība latviešu ražošanas uzņēmumiem. Tā ir gan lēta kredīta pieejamība (ar pēc iespējas mazāku ķīlu vai vispār bez ķīlas), gan arī dažādi riska kapitāla fondi un citi finanšu instrumenti, ar kuru palīdzību var pietiekami īsā laikā radīt lielus Eiropas un pasaules mērogā strādājošus uzņēmumus.

Papildus būtu jāpilnveido mehānismi mazās un vidējās uzņēmējdarbības veicināšanai un atbalstīšanai no valsts puses. Stimulējoša varētu būt, piemēram, īpaša 2-3 gadu attīstības programma ar īpaši izdevīgiem aizdevumu atmaksu nosacījumiem, nodokļu atlaidēm utt. LR Ekonomikas ministrija līdz ar LIAA ir atbildīgā institūcija par atbalsta programmu „Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstāmajās teritorijās”, tomēr EM ir norādījusi, ka turpmākas projektu iesniegumu atlases kārtas šajā programmā nav plānotas.¹

Apsverot iedzīvotāju ienākuma nodokļa progresivitāti, varētu būt ieviešams tāds progresīvais IIN, kurš palielinās atkarībā no reizēm, kas pārsniedz valstī noteikto minimālo atalgojumu.

Piemēram, 2016.gadā plānotais 22% IIN bāzes nodoklis + reizes, cik pārsniedz minimālo atalgojumu, kas varētu būt 330 EUR. Tas izpaustos šādi: Ja mēneša alga ir 1000

---

¹ EM: Uzņēmējdarbības veicināšana

EUR, tad IIN, ar kuru apliek ar IIN apliekamo algas daļu ir: $22\% + (1000/330) = 22\% + 3\% = 25,3\%$ Tādā gadījumā cilvēkam, kas saņem 10 000 EUR mēnesī būtu jāmaksā par 30% lielāks iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kas arī ir nesamērīgi daudz, tādēļ šāda aprēķināšanas formula būtu jāierobežo līdz noteiktam algas līmenim. Sasniedzot to, varētu tikt piemērota solidaritātes iemaksa, līdzīgi, kā tas šobrīd ir Itālijā. Šādi ar laiku varētu izlīdzināties ienākumi un būtu iespējams celt gan minimālo algu, gan iztikas minimumu. Tomēr jebkādi objektīvai un piemērotai progresīvā IIN formulas izstrādei nepieciešami atsevišķi padziļināti pētījumi.

Balstoties uz teorētisko literatūras analīzi un citiem pētījumiem, tai skaitā, autore iepriekš veikto pētījumu 2012.gadā par iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmu salīdzinošo analīzi Latvijā un Itālijā, autore uzskata, ka Latvijā nākotnē varētu ieviest progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokli, jo tas pēc savas būtības veicina ienākumu nevienlīdzības samazināšanos un nodrošina lielākus kopējos valsts budžeta nodokļu ieņēmumus, un sekmē valsts ekonomisko attīstību labāk nekā proporcionālais iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Tomēr, ņemot vērā to, ka ir valstis, kurās efektīvāks ir proporcionālais nodoklis, un parasti tās ir attīstības valstis, šobrīd tas varētu būt arī Latvijas gadījums. Lai arī teorētiski nodoklis ar neapliekamo minimumu, kā tas ir Latvijā, ir proporcionāls, praktiski to pēc savas būtības var uzskatīt arī par zināmā mērā progresīvu, jo no lielākiem ienākumiem neapliekamais ienākums sastāda mazāku ienākumu daļu nekā no mazākiem ienākumiem, līdz ar to iedzīvotājiem ar lielākiem ienākumiem IIN slogs ir salīdzinoši lielāks. Turklāt, salīdzinot Latvijas algas ar algām citviet Eiropā, tās, kas Latvijā skaitās augstas, citviet būtu uzskatāmas par ļoti zemām. Nodokļu sloga vēl lielāka palielināšana iedzīvotāju grupām, kas ar nodokļiem sniedz lielāko ieguldījumu valsts budžetā un ekonomiskajā attīstībā, varētu izraisīt citas sociāla un ekonomiska rakstura problēmas, piemēram, ēnu ekonomikas vēl lielāku palielināšanos, augsti kvalificēta darbaspēka un kapitāla aizplūšanu, migrāciju u.c. Lai progresīvais iedzīvotāju ienākuma nodoklis Latvijā būtu maksimāli efektīvs, līdz tā ieviešanai Latvijai vēl būtu jāsasniedz zināms ekonomiskās attīstības līmenis.

Autore piekrīt uzskatam, ka Latvijā svarīgs uzdevums būtu mazināt sociālās drošības sistēmas nevienlīdzību atražojošās darbības un pavērst tās nevienlīdzību kompensējošā virzienā. Tas būtu izdarāms, piemēram, nosakot sociālo pabalstu griestus un grīdu – minimumu, kas nevaic pašvaldību sociālās palīdzības klientu skaitu.¹

---

¹ Bela B. „Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.” 33.lpp.

Autoresprāt, valstij ir jādomā arī par labas un arī pietiekami lētas infrastruktūras nodrošināšanu, lai ietekmētu ienākumu nevienlīdzību, kas saistīta ar izmaiņām ekonomikas struktūrā.

Pirmkārt, būtu jānodrošina lēta elektroenerģija. Tā ir universāla konkurētspējas palielināšanas formula visām valstīm. Ir jādomā arī par siltuma apgādes tarifiem, ūdens apgādi un dažādiem citiem pakalpojumiem, kuru pieejamība un cena attiecīgi samazina vai palielina ražošanas (un arī pakalpojumu) izmaksas.

Ir jābūvē labas kvalitātes ceļi, jo bez tiem nav iespējama pienācīga ekonomiskā attīstība valstī, it īpaši reģionos, kas ir tālu no galvaspilsētas un kuros nav speciālo ekonomisko zonu, ostu. Tas ir svarīgi arī tranzīta biznesa attīstībai. Šo jautājumu LR Satiksmes ministrija risina atbilstoši Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam un Transporta attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam izvirzītajiem mērķiem.¹

Kas attiecas uz publisko izglītību, autore uzskata, ka valstī ir jāveido un jāveicina kvalitatīva profesionālā vidējā izglītība, kas arī tiktu saistīta ar konkrētām tendencēm katrā nozarē, pieprasījumu pēc konkrētu nozaru speciālistiem. Tieši no profesionālās izglītības līmeņa lielā mērā ir atkarīga arī ražošanas un reālā sektora attīstība valstī. Latvijā pārāk mazs skaits jauniešu izvēlas vidējo izglītību un papildus kvalifikāciju iegūt profesionālajās vidusskolās, dodot priekšroku vispārizglītojošām vidusskolām, jo profesionālā izglītība bieži vien maldīgi tiek uzskatīta par mazāk vērtīgu vai prestižu nekā vispārizglītojošā. Savukārt pēc vispārizglītojošām vidusskolām ļoti liels skaits jauniešu izvēlas, piemēram, sociālo zinātņu studijas, bet mazāk – inženierzinātnes, kaut gan pēc inženierzinātņu speciālistiem pieprasījums Latvijā šobrīd jau vairākus gadus ir vislielākais un tas pilnībā netiek apmierināts. Savukārt sociālo zinātņu studijās ir pārprodukcija, kas izraisa augstu bezdarba līmeni izglītotu jauniešu vidū, vai arī jaunieši ir spiesti strādāt ne savās izvēlētajās un izglītībai atbilstošajās profesijās, kas var negatīvi ietekmēt arī atalgojuma līmeni.

Visu autores minēto priekšlikumu īstenošanai būtu nepieciešams izstrādāt papildus turpmākus padziļinātākus pētījumus, lai izvērtētu to konkrēto paredzamo efektu uz ienākumu nevienlīdzības un ekonomiskās izaugsmes izmaiņām.

---

¹ LR Satiksmes ministrija - Autoceļi

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pamatojoties uz maģistra darba izstrādes procesā veiktajiem pētījumiem un informācijas analīzi, ir izdarīti šādi secinājumi:

1. Ienākumu nevienlīdzības ietekme uz ekonomisko izaugsmi var būt gan pozitīva, gan negatīva.
2. Ienākumu nevienlīdzības mērīšanā visbiežāk izmantotais rādītājs Džini koeficients ir ērti saprotams, tomēr tas ir relatīvs rādītājs un tā interpretācijā var būt ierobežojumi un pretrunas.
3. Ienākumu nevienlīdzības nevēlamākās blaknes un lielākās ar to saistītās problēmas ir nabadzība un bezdarbs, tādēļ valsts var regulēt ienākumu nevienlīdzību ar redistribūcijas, fiskālās politikas palīdzību.
4. Valdību īstenojamās iniciatīvas ar mērķi mazināt ienākumu nevienlīdzību var to gan samazināt, gan arī palielināt.
5. Parasti attīstītajās valstīs efektīvāks ir progresīvais ienākuma nodoklis, savukārt attīstības valstīs - proporcionālais ienākuma nodoklis.
6. Optimālais nevienlīdzības līmenis, kas katrai valstij ir atšķirīgs, stimulē ekonomisko izaugsmi, maksimizējot tās pieauguma tempus.
7. Optimālais nevienlīdzības līmenis ir dinamiska, laika gaitā mainīga vērtība, kuru ietekmē visi tie paši faktori, kas ietekmē valsts ekonomiku, līdz ar to tā precīza noteikšana ir pārāk kompleksa.
8. Valsts mērķim būtu jābūt identificēt un sasniegt nevienlīdzības līmeni, kas ir empīriski nesaistīts ar izaugsmi.
9. Augsta ienākumu nevienlīdzība neizslēdz iespēju valstij uzrādīt ļoti labus ekonomiskās izaugsmes rādītājus, tomēr pastāvīgi augsts ienākumu nevienlīdzības līmenis var būt viens no kavēkļiem sasniegt vēl augstāku IKP apjomu.
10. Latvijā pašlaik ienākumu nevienlīdzības līmenis varētu būt samērā tuvu optimālajam nevienlīdzības līmenim.
11. Lai Latvija tuvinātos optimālajam nevienlīdzības līmenim un sasniegtu augstākus IKP pieauguma rādītājus, krasa ienākumu nevienlīdzības līmeņa mazināšana nav nepieciešama.
12. Latvijā progresīvā IIN ieviešana būtu atbalstāma tikai ilgtermiņā.

Pamatojoties uz pētījuma gaitā izdarītajiem secinājumiem, autore izvirza šādus priekšlikumus:

LR Finanšu ministrijai:

1. Līdz neapliekamā minimuma diferencēšanai turpināt pakāpeniski palielināt minimālo algu un neapliekamo minimumu Latvijā, sasniedzot vismaz iztikas minimuma līmeni.
2. Diferencēt valstī noteikto minimālās algas apmēru atkarībā no nozarēm. Šim nolūkam izstrādāt īpašu profesiju klasifikatoru, kurām būtu noteikta algas grīda.
3. Samazināt uzņēmumu ienākuma nodokli ienākumiem, kas vērsti ražošanas paplašināšanai un investīcijām.

LR Izglītības un zinātnes ministrijai:

4. Regulāri apzināt speciālistu pieprasījumu atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām ilgtermiņā, lai veidotu plānveidīgu speciālistu sagatavošanu.

LR Ekonomikas ministrijai un LIAA:

5. Izvērtēt iespēju izsludināt jaunu atlases kārtu projektu iesniegšanai atbalsta programmā „Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstāmajās teritorijās” vai izveidot jaunu atbalsta programmu.

Kopumā, ņemot vērā izdarītos secinājumus un izvirzītos priekšlikumus, var apgalvot, ka maģistra darba uzdevumi ir izpildīti, izvirzītie pētnieciskie jautājumi ir atbildēti un mērķis ir sasniegts.

IZMANTOTO INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

Statistikas dati

1. Eurostat: Gini coefficient of equivalised disposable income (source: SILC), <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tessi190> [skatīts 26.04.2014.]
2. Eurostat - Income distribution statistics http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_distribution_statistics [skatīts 24.04.2014.]
3. Eurostat - Tables, Maps and Graphs Interface (TGM) tabele - *Gini coefficient of equivalised disposable income (source: SILC)*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tessi190> [skatīts 28.04.2014.]
4. LR Centrālā statistikas pārvalde – Iedzīvotāju ieņēmumi <http://www.CSP.gov.lv/statistikas-temas/iedzivotaju-ienemumi-galvenie-raditaji-30268.html> [skatīts 24.04.2014.]
5. LR Centrālā statistikas pārvalde - Monetārās nabadzības, ienākumu nevienlīdzības indikatori (EU-SILC apsekojums) <http://www.CSP.gov.lv/statistikas-temas/metodologija/nabadzibas-ienakumu-nevienlidziba-36833.html> [skatīts 24.04.2014.]
6. The Italian National Institute of Statistics - *Households Economic Conditions and Disparities*, <http://dati.istat.it/?lang=it&SubSessionId=6b9df3aa-f83f-46c6-b166-9a46ddff5f8d> [skatīts 03.05.2014.]

Zinātniskie raksti, grāmatas, publikācijas

7. **Andersen R., Yaish, M.** *Public Opinion on Income Inequality in 20 Democracies: The Enduring Impact of Social Class and Economic Inequality* // AIAS, GINI Discussion Paper 48, 2012, 45 p. Pieejams: http://www.uva-aias.net/uploaded_files/publications/DP48-Andersen,Yaish.pdf
8. **Barro R.** *Inequality and Growth in a Panel of Countries* // Harvard University, June 1999, 51 p. Pieejams: http://scholar.harvard.edu/files/barro/files/inequality_growth_1999.pdf
9. **Baumol W. J., Litan R. E., Schramm, C. J.** *Good capitalism, bad capitalism and economics of growth and prosperity.* // New Haven, Conn. and London: Yale

- University Press. 2007, ISBN 978-0-300-10941-2, 321 p. Pieejams:
<http://courseweb.glendale.edu/ppal/pdf%20files/good%20capitalism%20bad%20capitalism.pdf>
10. **Bela B.** *Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija.* Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2013, 128 lpp., ISBN 978-9984-45-784-0
  11. **Brüvers Dz.** *Ekonomikas struktūras izmaiņu, ekonomiskās izaugsmes un finanšu sektora attīstības ietekme uz ienākumu nevienlīdzību ES dalībvalstīs //* Rīga, Latvijas Universitāte, 2013, 106 lpp.
  12. **Charles - Coll J. A.** *The optimal rate of inequality: A framework for the relationship between income inequality and economic growth //* Universidad Autónoma de Tamaulipas, Mexico, MPRA Paper No. 28921, August 2010, 53 p. Pieejams:
<http://mpa.ub.uni-muenchen.de/28921/>
  13. **Dahlbya B., Ferede E.** *Income inequality, redistribution and economic growth //* University of Calgary, The School of Public Policy Working Papers, Volume 6, Issue 25, August 2013, 41 p. Pieejams:
<http://www.policyschool.ucalgary.ca/sites/default/files/research/dahlby-inequality-redistribution.pdf>
  14. **Duncan D., Sabirianova - Peter K.** *Tax Progressivity and Income Inequality //* Andrew Young School of Policy Studies Research Paper Series No. 08-26. June 2008, 49 p. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1260860
  15. **Duncan D., Sabirianova – Peter K.** *Unequal Inequalities: Do Progressive Taxes Reduce Income Inequality? //* IZA Discussion Paper No.6910 October 2012, 67 p. Pieejams: <http://ftp.iza.org/dp6910.pdf>
  16. **Ferreira F. H. G.** *Distributions in Motion Economic Growth, Inequality, and Poverty Dynamics //* World Bank Policy Research Working Paper 5424 September 2010, 33 p. Pieejams:
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/3908/WPS5424.pdf?sequence=1>
  17. **Fiorio Carlo V.** *Understanding Inequality Trends:Microsimulation Decomposition for Italy //* University of Milan and Econpubblica, Bocconi University, February 2006 Pieejams:
http://eprints.lse.ac.uk/6544/1/Understanding_inequality_trends_microsimulation_decomposition_for_Italy.pdf

18. **Hatipoglu O.** *An Empirical Analysis of the Relationship Between Inequality and Innovation in a Schumpeterian Framework* // MPRA Paper No. 7856, March 2008, 45 p. Pieejams: http://mpra.ub.uni-muenchen.de/7856/1/MPRA_paper_7856.pdf
19. **Hoeller, P. et al.** *Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible?: Part 1. Mapping Income Inequality Across the OECD* // OECD Economics Department Working Papers, No. 924, OECD Publishing, 2012 Pieejams: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9h297wxbnr-en>
20. **Joumard I., Pisu M., Bloch D.** *Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part3: Income Redistribution via Taxes and Transfers across OECD Countries* // OECD Economics Department Working Papers, No. 926 OECD Publishing, 2012, 68 p. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9h296b1zjf-en>
21. **Koske I., Fournier J. and Wanner I.** *Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 2. The Distribution of Labour Income* // OECD Economics Department Working Papers, No. 925, OECD Publishing, 2012 Pieejams: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9h2975rhhf-en>
22. **Kuznets S.** *Economic Growth And Income Inequality* // The American Economic Review Volume XLV No. 1, March 1955, 28 p. Pieejams: <http://www.aeaweb.org/aer/top20/45.1.1-28.pdf>
23. **Lopez A.J., Cowell F.A.** *Inequality and Economic Growth. Vicious or Virtuous Circles?* // Revista Galega de Economía, vol. 22, num. extraordinario septiembre 2013, pp. 15-36 Pieejams: http://www.usc.es/econo/RGE/Vol22_ex/castelan/art1c.pdf
24. **Marrero G. A., Rodríguez J. G.** *Inequality of opportunity and growth* // Journal of Development Economics 104, 2013, pp. 107–122 Pieejams: <http://www.ecineq.org/milano/WP/ECINEQ2010-154.pdf>
25. **Masso J., Espenberg K., Masso A., Mierina I., Philips K.** *Growing inequalities and its impacts in the Baltics. Country Report for the Baltic States Estonia, Latvia, Lithuania.* Gini country report Baltics 2012, 155 p. Pieejams: <http://gini-research.org/system/uploads/437/original/Baltics.pdf?1370077200>
26. Mellor J.W. *Dramatic Poverty Reduction in the Third World: Prospects and Needed Action.* // International Food Policy Research Institute. June 2, 1989pp. 16–20. Pieejams: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNABK503.pdf
27. **Piketty T.** *Capital in the Twenty-First Century* // The Belknap Press of Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006, 696 p.

28. **Radu C. F.** *Ways of Income Redistribution in Society.* // The Scientific Journal of Humanistic Studies, Vol. 4 Issue 6, March 2012, pp. 228-233. Pieejams: EBSCO datu bāze
29. **Schumpeter, J. A.** *Capitalism, Socialism, and Democracy* // London, England: Routledge, Taylor & Francis, 2003, ISBN 0-203-20205-8 437 p.
30. **Smith N.** *Economic inequality and poverty: where do we go from here?* // International Journal of Sociology and Social Policy, Vol. 30 No. 3/4, 2010 pp. 127-139 Pieejams: EMERALD datu bāze
31. **Soubbotina T. P., Sheram K.A.** *Beyond Economic Growth. Meeting the Challenges of Global Development.* // The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank, Washington D.C. 2000, ISBN 0-8213-4853-1, 155 p. Pieejams: http://www.worldbank.org/depweb/beyond/beyondco/beg_all.pdf
32. **Spithoven A.H.G.M.** *Distribution of income and the structure of economy and society* // International Journal of Social Economics Vol. 32 No. 1/2, 2005 pp. 133-154 Pieejams: EMERALD datu bāze
33. **Stiglitz J. E.** *The Price Of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future* // New York, W. W. Norton & Company, Inc. ISBN 978-0-393-08869-4, 2012, 448 p.
34. **Yitzhaki S.** *More than a Dozen Alternative Ways of Spelling Gini* // Pieejams: <http://siteresources.worldbank.org/INTDECINEQ/Resources/morethan2002.pdf>

Elektroniskie resursi

35. Acciari P., Mocetti S. *Una mappa della disuguaglianza del reddito in Italia* // Banca d'Italia: Questioni di Economia e Finanza (Occasional papers) Numero 208 Ottobre 2013, 43 p. https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/econo/quest_ecofin_2 [skatīts 26.04.2014.]
36. Aliquote IRPEF 2013 e 2014 <http://www.commercialistatelematico.com/aliquote-irpef-2010> [skatīts 13.05.2014.]
37. Babones S. *Ienākumu nevienlīdzība grauj ekonomisko izaugsmi* <http://liia.lv/lv/blogs/income-inequality-undermines-economic-growth/> [skatīts 06.04.2014.]
38. Canons/ Principles of Taxation By Adam Smith http://economicsconcepts.com/canons_of_taxation.htm [skatīts 29.03.2014.]

39. CGIA Mestre: *Le cento tasse degli italiani* <http://cdn1.cgiamestre.com/wp-content/uploads/2013/10/tasse-italiani.pdf> [skatīts 13.05.2014.]
40. CGIL: *Creating jobs to give Italy future and growth* http://www.cgil.it/Archivio/EVENTI/Conferenza_Programma_2013/CGIL_Plan_for_jobs_2013.pdf [skatīts 13.05.2014.]
41. Chuen K. *Income Distribution of Hong Kong and the Gini Coefficient* <http://www.eabfu.gov.hk/en/pdf/income.pdf> [skatīts 05.04.2014.]
42. CIA: *World Factbook Country comparison: Distribution of family income - Gini index* <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html> [skatīts 06.04.2014.]
43. CIA: *The World Factbook* <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> [skatīts 12.05.2014.]
44. Come calcolare l'IRPEF:
http://www.fabimilanoservizi.it/archivioWeb/L_irpef_come_si_calcola.pdf [skatīts 14.05.2014.]
45. Deprez E. E. *Income Inequality* <http://www.bloomberg.com/quicktake/income-inequality/> [skatīts 06.04.2014.]
46. Ekonomikas ministrija: Uzņēmējdarbības veicināšana
<http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30258> [skatīts 16.05.2014.]
47. Ekonomikas ministrija: Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību, Decembris, 2013 http://em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/zin_2013_2/2013_dec.pdf [skatīts 10.05.2014.]
48. European Commission: *Employment and social analysis* <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1050&intPageId=1870&langId=en> [skatīts 08.05.2014.]
49. European Commission: *Poverty and social exclusion* <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=751> [skatīts 26.04.2014.]
50. FAO: Bellù L. G., Liberati P. *Inequality analysis – the Gini index // Food and Agriculture Organization of the United Nations* http://www.fao.org/docs/up/easypol/329/gini_index_040EN.pdf [skatīts 08.05.2014.]
51. Finanšu ministrija: Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai”
<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40285926&mode=mk&date=2013-05-28>
[skatīts 04.05.2014.]

52. Finanšu ministrija: Nodokļu politika – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/iedzivotaju_ienakuma_nodoklis/
 [skatīts 12.05.2014.]
53. Gini coefficient <http://www.poverty.org.uk/e14/index.shtml> [skatīts 21.03.2014.]
54. Glenn A. S. *Micro Issues – Income*
<http://www.amyglenn.com/ECON/econ2302issues.htm> [skatīts 11.04.2014.]
55. Income inequality: Interview with Silvana Cappuccio (Confederazione Generale Italiana del Lavoro CGIL), Italy, https://www.youtube.com/watch?v=_vCQHojhVzM
 [skatīts 24.03.2014.]
56. Labklājības ministrija: Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi sociālās drošības sistēmas pilnveidošanai”
http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/lmzino_211113.pdf [skatīts 04.05.2014.]
57. Legge Poletti, come cambiano i contratti a termine
<http://espresso.repubblica.it/palazzo/2014/05/14/news/legge-poletti-come-cambiano-i-contratti-a-termine-1.165283> [skatīts 15.05.2014.]
58. LETA: *SVF rosina turpināt nevienlīdzības mazināšanu sabiedrībā*
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vemRAcaMcNEJ:www.leta.lv/home/important/5732EC2A-8C27-4428-B211-AD09FB4F1116/%3Fprint+%&cd=9&hl=lv&ct=clnk&gl=lv&client=firefox-a> [skatīts 24.03.2014.]
59. LIAA: Itālija http://www.liaa.gov.lv/files/liaa/attachments/2013_ekonomika_8.pdf
 [skatīts 14.05.2014.]
60. Likums „Misure urgenti per la competitivita' e la giustizia sociale”. Decreto-legge 24 aprile 2014, n. 66 <http://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2014/04/24/14G00079/sg>
 [skatīts 14.05.2014.]
61. Likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” <http://likumi.lv/doc.php?id=56880>
 [skatīts 12.05.2014.]
62. Likums „Par nodokļiem un nodevām” <http://www.likumi.lv/doc.php?id=33946>
 [skatīts 12.05.2014.]
63. Nodokļu likmes 2014.gadā http://www.ifinances.lv/lat/nodoklu_likmes_2011 [skatīts 12.05.2014.]
64. OECD: An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries: Main Findings <http://www.oecd.org/social/soc/49499779.pdf> [skatīts 04.04.2014.]

65. OECD: Growing Unequal? : Income Distribution And Poverty In OECD Countries– Summary in English, OECD 2008 <http://www.oecd.org/els/soc/41527936.pdf> [skatīts 21.03.2014.]
66. Pennacchio V. *Qual è Lo stipendio minimo in Italia?* <http://www.forexinfo.it/Qual-e-lo-stipendio-minimo-in> [skatīts 13.04.2014.]
67. Rugaber C. S., Boak J. *Wealth gap: A guide to what it is, why it matters* <http://bigstory.ap.org/article/wealth-gap-guide-what-it-why-it-matters> [skatīts 19.03.2014.]
68. Revolting Europe: Rising gap between rich and poor in Italy, new figures show, <http://revolting-europe.com/2011/12/06/rising-gap-between-rich-and-poor-in-italy-new-figures-show/> [skatīts 24.03.2014.]
69. Saeima nosaka jaunu pensiju indeksācijas kārtību <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/22045-saeima-nosaka-jaunu-pensiju-indeksacijas-kartibu> [skatīts 15.05.2014.]
70. Satiksmes ministrija – Autoceļi http://www.sam.gov.lv/satmin/content/?lng=lv&art_id=1796 [skatīts 16.05.2014.]
71. Spending review: tutti i numeri del piano Cottarelli <http://economia.panorama.it/spending-review-piano-cottarelli-tagli-numeri> [skatīts 15.05.2014.]
72. Stipendi dei manager pubblici, i conti non tornano <http://economia.panorama.it/soldi/renzi-stipendi-manager> [skatīts 15.05.2014.]
73. UNCTAD: Trade and Development Report, 2013, Adjusting to the changing Dynamics of the world economy, United Nations, Pieejams http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2013_en.pdf [skatīts 29.03.2014.]
74. United Nations Development Programme: Income inequality, http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Ch3_low.pdf [skatīts 26.04.2014.]
75. Zarli M. *La redistribuzione dei redditi rallenta la crescita economica?* <http://www.forexinfo.it/La-redistribuzione-dei-redditi-No> [skatīts 04.04.2014.]
76. Zilvere R. *Ienākumu nevienlīdzība Latvijā* http://rutazilvere.blogspot.com/2013/10/ienakumu-nevienlidzibalatvija-ii-dala_29.html [skatīts 07.05.2014.]

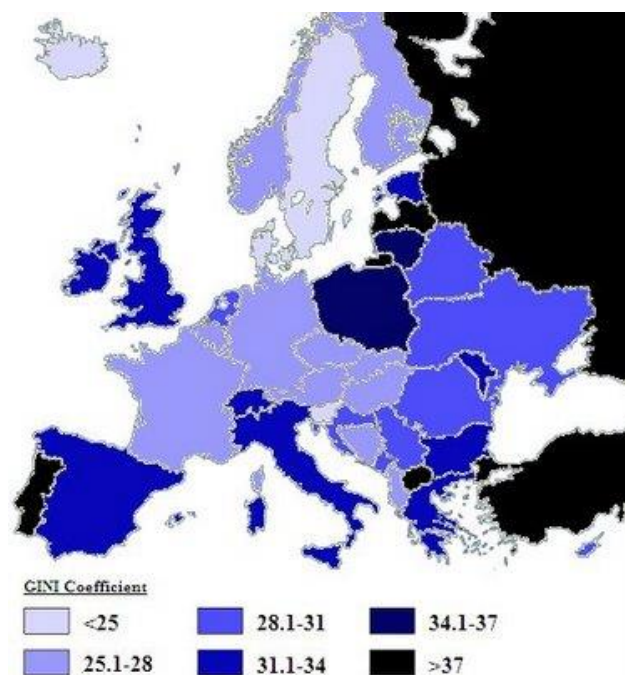
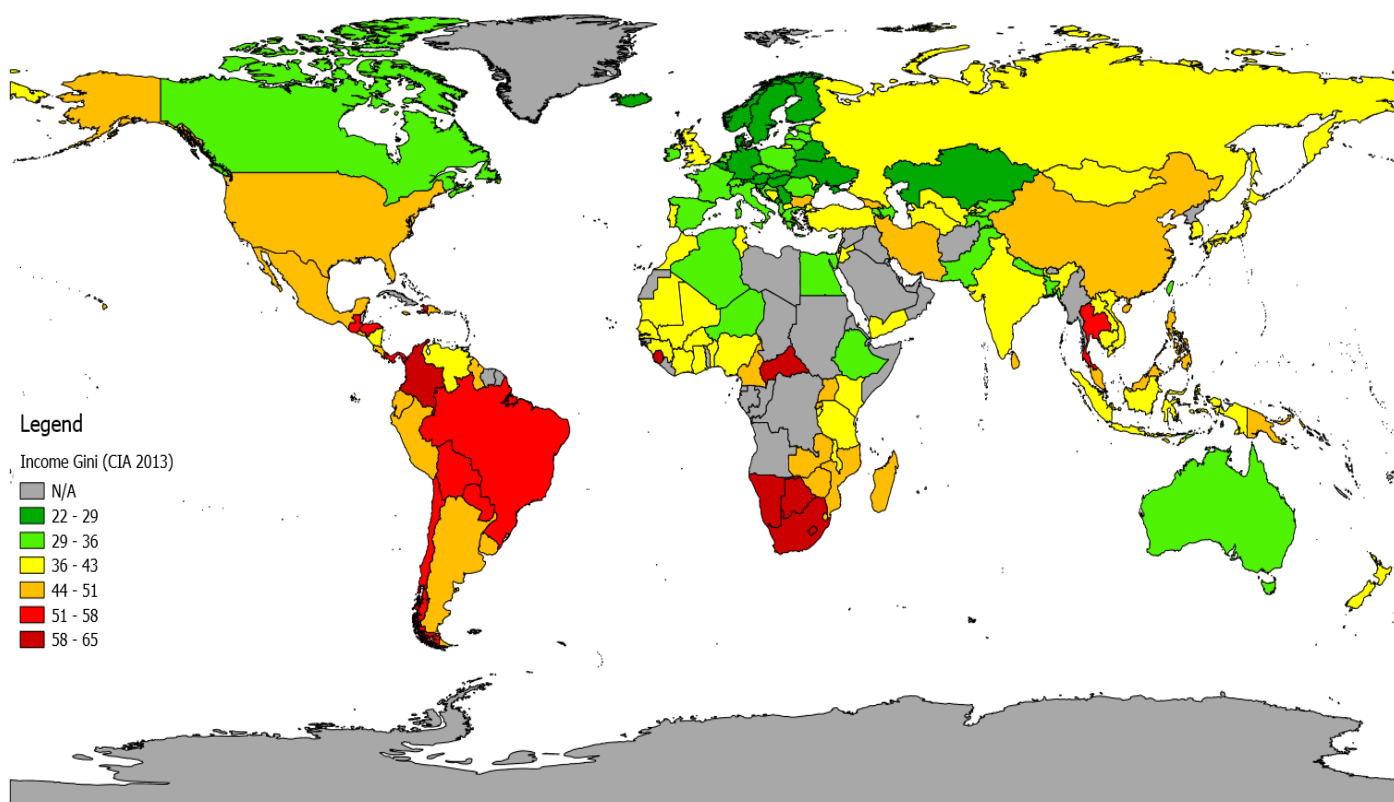
PIELIKUMI

**Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās (EUR, mēnesī) Latvijā
2004.-2012.gadā¹**

2004	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	145	213,9	281,03	434,79	739,38
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	48,14	90,71	114,72	159,61	322,7
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	80,45	137,56	175	249,31	468,24
2005	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	167,97	223,12	348,06	541,36	992,89
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	55,66	101,52	135,83	198,16	407,05
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	91,85	149,96	210,6	308,2	605,57
2006	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	233,27	294,18	482,75	719,62	1169,9
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	79,74	132,65	178,63	260,07	490,15
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	131,74	198,31	280,81	405,34	718,72
2007	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	251,38	387,58	690,3	1020,02	1708
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	99,44	169,71	244,54	363,5	718,29
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	155,37	256,94	388,33	570,76	1058,22
2008	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	308,01	408,27	742,86	1143,03	1849,43
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	112,18	200,93	280,8	411,36	796,88
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	180,13	294,16	438,94	643,4	1172,03
2009	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	306,39	481,8	576,4	888,2	1516,45
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	100,2	201,97	258,58	355,26	667,69
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	166,95	306,58	384,02	542,02	975,31
2010	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	289,06	501,33	516,67	819,22	1353,47
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	96,85	194,31	257,22	337,89	620,26
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	160,57	300,85	370,55	513	900,27
2011	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	300,94	487,77	550,43	867,11	1470,26
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	104,51	199,09	259,78	351,55	681,25
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	172,65	304,75	381,6	532,22	987,54
2012	Kvintiles	1	2	3	4	5
	Vidēji uz vienu mājsaimniecību	323,21	482,54	586,41	921,17	1531,12
	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	111,88	208,64	272,11	371,98	701,33
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	184,72	313,79	402,13	567,36	1011,78

¹ Avots: CSP dati

Džini koeficients pasaulē un Eiropā 2004.-2013.gadā¹

2009

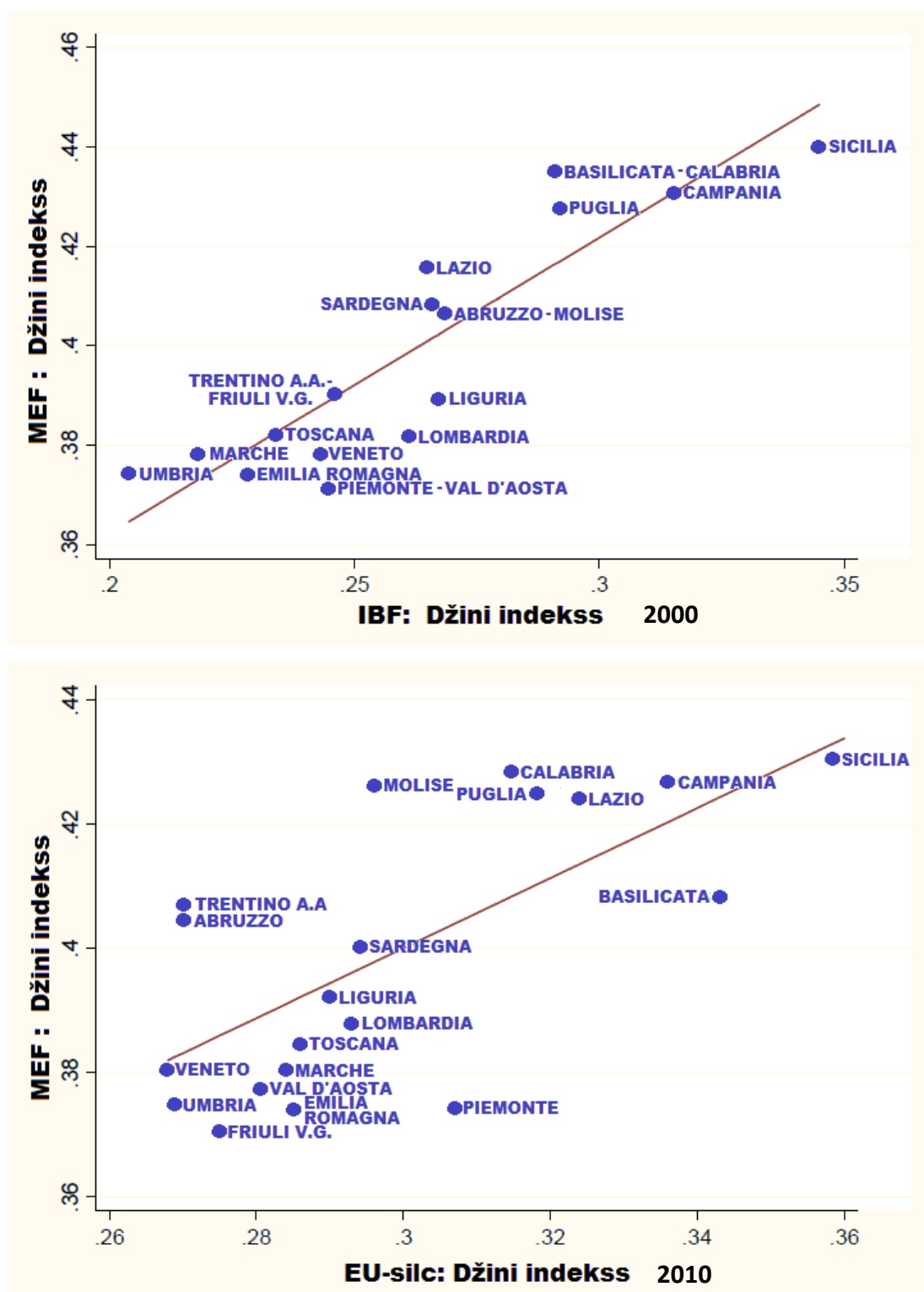
¹ Avots: CIA - The World factbook – Gini index

Džini koeficients ES un EBTA valstīs 2004.-2013.gadā. ¹

Gini coefficient of equivalised disposable income (source: SILC)

GEO/TIME	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
European Union (28 countries)	:	:	:	:	:	:	30,5	30,8	30,6	:
European Union (27 countries)	:	30,6	30,3	30,6	30,9	30,5	30,5	30,8	30,6	:
European Union (15 countries)	30	29,9	29,6	30,3	30,8	30,4	30,5	30,9	30,7	:
New Member States (12 countries)	37,4	33,2	33,0	31,8	31,3	30,7	30,2	30,5	30,3	:
Euro area (18 countries)	:	29,3	29,3	30,0	30,3	30,2	30,3	30,6	30,5	:
Euro area (17 countries)	:	29,3	29,2	30,0	30,3	30,2	30,2	30,5	30,4	:
Belgium	26,1	28,0	27,8	26,3	27,5	26,4	26,6	26,3	26,6	:
Bulgaria	26	25	31,2	35,3	35,9	33,4	33,2	35,0	33,6	:
Czech Republic	:	26,0	25,3	25,3	24,7	25,1	24,9	25,2	24,9	:
Denmark	23,9	23,9	23,7	25,2	25,1	26,9	26,9	27,8	28,1	:
Germany	:	26,1	26,8	30,4	30,2	29,1	29,3	29,0	28,3	:
Estonia	37,4	34,1	33,1	33,4	30,9	31,4	31,3	31,9	32,5	:
Ireland	31,5	31,9	31,9	31,3	29,9	28,8	30,7	29,8	:	:
Greece	33,0	33,2	34,3	34,3	33,4	33,1	32,9	33,5	34,3	:
Spain	31,0	32,2	31,9	31,9	31,9	33,0	34,4	34,5	35,0	:
France	28,2	27,7	27,3	26,6	29,8	29,9	29,8	30,8	30,5	:
Croatia	30	30	28	29	28	27	31,4	31,0	30,5	:
Italy	33,2	32,8	32,1	32,2	31,0	31,5	31,2	31,9	31,9	:
Cyprus	:	28,7	28,8	29,8	29,0	29,5	30,1	29,2	31,0	:
Latvia	36,2	38,9	35,4	37,5	37,5	35,9	35,1	35,7	35,2	:
Lithuania	:	36,3	35,0	33,8	34,0	35,9	37,0	33,0	32,0	:
Luxembourg	26,5	26,5	27,8	27,4	27,7	29,2	27,9	27,2	28,0	:
Hungary	27,6	33,3	25,6	25,2	24,7	24,1	26,8	26,9	28,0	:
Malta	:	27,0	27,1	26,3	28,1	27,4	28,6	27,2	27,1	:
Netherlands	:	26,9	26,4	27,6	27,6	27,2	25,5	25,8	25,4	:
Austria	25,8	26,2	25,3	26,2	26,2	25,7	26,1	26,3	27,6	:
Poland	:	35,6	33,3	32,2	32,0	31,4	31,1	31,1	30,9	:
Portugal	37,8	38,1	37,7	36,8	35,8	35,4	33,7	34,2	34,5	:
Romania	31	31	33	37,8	36,0	34,9	33,3	33,2	33,2	:
Slovenia	:	23,8	23,7	23,2	23,4	22,7	23,8	23,8	23,7	:
Slovakia	:	26,2	28,1	24,5	23,7	24,8	25,9	25,7	25,3	:
Finland	25,5	26,0	25,9	26,2	26,3	25,9	25,4	25,8	25,9	25,4
Sweden	23,0	23,4	24,0	23,4	24,0	24,8	24,1	24,4	24,8	:
United Kingdom	:	34,6	32,5	32,6	33,9	32,4	32,9	33,0	32,8	:
Iceland	24,1	25,1	26,3	28,0	27,3	29,6	25,7	23,6	24,0	24,0
Norway	25,2	28,2	29,2	23,7	25,1	24,1	23,6	22,9	22,6	22,7
Switzerland	:	:	:	30,3	31,1	30,7	29,6	29,7	28,8	:

¹ Avots: Eurostat – SILC dati

Džini koeficienta Itālijas reģionos salīdzinājums 2000. un 2010.gadā¹

¹ Acciari P., Mocetti S. „Una mappa della disuguaglianza del reddito in Italia” 34.lpp.

Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās (EUR, mēnesī) Itālijā 2010.gadā¹

Dataset: Household income quintile

Data type			households per fifth of equivalent household income (per household with same characteristics)				
Measure			per hundred values				
Including or not including imputed rents			including imputed rents				
Household type			total				
Year			2010				
Fifth of equivalent household income			first (lowest)	second	third	fourth	fifth (highest)
Territory							
Italy			20	20	20	20	20
Italy	Nord-ovest		12,2	16,8	21,1	24	25,9
	Nord-ovest	Piemonte	15,2	17,2	21,1	24,3	22,2
		Valle d'Aosta / Vallée d'Aoste	10,3	14,1	22,2	26,7	26,6
		Liguria	11,9	16,3	20,3	25,8	25,7
		Lombardia	10,8	16,7	21,2	23,5	27,7
	Nord-est		10	18,6	22	24,3	25,1
	Nord-est	Provincia Autonoma Bolzano / Bozen	11,7	15	19,2	28,2	25,9
		Provincia Autonoma Trento	8,9	18,9	17,1	28,6	26,5
		Veneto	10,9	21,3	23,7	24,3	19,9
		Friuli-Venezia Giulia	10,3	22,4	23,4	22,4	21,5
		Emilia-Romagna	9	15,2	20,9	23,9	31,1
	Centro (I)		13,1	19	21,7	21,4	24,8
	Centro (I)	Toscana	11,5	17,2	21,6	23,6	26,1
		Umbria	16,3	20,8	24,5	22,3	16,1
		Marche	13,5	21,9	22,6	23,7	18,3
		Lazio	13,6	19,1	21,1	19,1	27,1
	Sud		35,8	25,4	17,2	12,9	8,8
	Sud	Abruzzo	22,1	26,2	21,8	20,4	9,4
		Molise	29,1	32	20,8	9,3	8,8
		Campania	41,1	24,2	15,3	11,7	7,7
Puglia		31,1	26,3	18,6	13,6	10,4	
Basilicata		42	24,1	17,3	7,2	9,4	
Calabria		39,4	25,3	15,6	11,7	8,1	
Isole		41	22,3	15,9	12,9	8	
Isole	Sicilia	46,6	21,7	13,7	11,2	6,8	
	Sardegna	24,8	24	22,2	17,6	11,4	

¹ Avots: Istat dati

Džini koeficients Itālijas reģionos 2010.gadā¹**Dati: Net family income distribution indicators**

		Data type	net family income distribution homogeneity	
		Measure	gini concentration index	
		Year	2010	
		Including or not including imputed rents	including imputed rents	not including imputed rents
Territorio				
Italia				
			0,295	0,319
Nord-ovest			0,273	0,296
Nord-ovest	Piemonte		0,282	0,306
	Valle d'Aosta / Vallée d'Aoste		0,253	0,276
Liguria			0,265	0,292
Lombardia			0,27	0,292
Nord-est			0,255	0,279
Nord-est	Provincia Autonoma Bolzano / Bozen		0,25	0,272
	Provincia Autonoma Trento		0,241	0,272
	Veneto		0,242	0,267
	Friuli-Venezia Giulia		0,25	0,277
	Emilia-Romagna		0,265	0,286
Centro			0,273	0,303
Centro	Toscana		0,259	0,287
	Umbria		0,255	0,269
	Marche		0,263	0,286
	Lazio		0,286	0,323
Sud			0,297	0,324
Sud	Abruzzo		0,24	0,271
	Molise		0,271	0,297
	Campania		0,311	0,339
	Puglia		0,291	0,316
	Basilicata		0,323	0,349
	Calabria		0,292	0,316
Isole			0,312	0,346
Isole	Sicilia		0,319	0,355
	Sardegna		0,269	0,294

¹ Avots: Istat dati

IKP (PPP) ES un EBTA dalībvalstīs 2004.-2012.gadā¹

Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA95 aggregates

AGGREG95 Gross Domestic Product

GEO/TIME	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
European Union (28 countries)	21 600	22 400	23 600	24 900	25 000	23 400	24 400	25 100	25 500
European Union (27 countries)	21 700	22 500	23 700	25 000	25 000	23 500	24 500	25 200	25 600
European Union (15 countries)	24 500	25 400	26 600	27 900	27 700	25 900	26 900	27 500	27 900
Euro area (18 countries)	23 500	24 400	25 700	27 100	27 100	25 400	26 500	27 200	27 600
Belgium	26 200	26 900	27 800	28 900	28 900	27 600	29 400	30 200	30 700
Bulgaria	7 500	8 200	9 000	10 000	10 900	10 300	10 800	11 700	12 000
Czech Republic	16 900	17 800	18 900	20 600	20 200	19 400	19 700	20 300	20 700
Denmark	27 100	27 700	29 300	30 600	31 100	28 900	31 200	31 500	32 100
Germany	25 000	26 000	27 300	28 800	29 000	26 900	29 200	30 800	31 500
Estonia	12 400	13 800	15 600	17 500	17 200	14 900	15 600	17 400	18 200
Ireland	30 800	32 400	34 400	36 500	32 900	30 100	31 400	32 300	32 900
Greece	20 200	20 300	21 800	22 500	23 100	22 100	21 300	20 000	19 200
Spain	21 800	22 900	24 700	26 100	25 900	24 100	24 100	24 200	24 400
France	23 700	24 700	25 500	26 900	26 700	25 500	26 600	27 400	27 700
Croatia	12 100	12 800	13 700	15 100	15 800	14 500	14 300	15 300	15 700
Italy	23 100	23 600	24 700	26 000	26 000	24 300	25 100	25 500	25 600
Cyprus	19 600	20 800	22 000	23 500	24 800	23 400	23 600	23 500	23 400
Latvia	10 100	11 100	12 500	14 300	14 600	12 700	13 500	15 000	16 400
Lithuania	11 100	12 300	13 600	15 500	16 100	13 600	15 100	16 900	18 300
Luxembourg	54 500	57 000	63 800	68 400	65 800	59 200	64 000	66 700	67 100
Hungary	13 600	14 200	14 900	15 300	15 900	15 300	16 100	16 900	17 000
Malta	17 200	18 000	18 600	19 500	20 300	19 800	21 100	21 500	21 900
Netherlands	27 900	29 300	31 000	33 000	33 500	31 000	31 700	32 500	32 600
Austria	27 600	28 100	29 700	30 900	31 100	29 500	30 900	32 300	33 100
Poland	10 900	11 500	12 300	13 600	14 100	14 200	15 400	16 400	17 100
Portugal	16 700	17 900	18 700	19 600	19 500	18 800	19 600	19 300	19 400
Romania	7 400	7 800	9 100	10 400	11 700	11 100	11 700	12 100	12 800
Slovenia	18 700	19 600	20 700	22 100	22 700	20 200	20 600	21 200	21 400
Slovakia	12 300	13 500	14 900	16 900	18 100	17 000	18 100	18 900	19 400
Finland	25 100	25 700	26 900	29 300	29 700	26 900	27 900	29 000	29 400
Sweden	27 300	27 300	29 000	31 200	30 900	28 200	30 200	31 400	32 200
United Kingdom	26 900	27 800	28 900	29 400	28 600	26 300	26 300	26 400	26 900
Iceland	28 400	29 200	29 100	30 100	30 800	28 200	27 900	28 800	29 400
Norway	35 700	39 800	43 800	45 300	47 900	41 400	44 000	46 500	49 600
Switzerland	29 900	30 600	32 900	35 900	37 100	35 200	37 200	38 800	40 300

¹ Avots: Eurostat dati

S80/S20 ienākumu kvintīļu attiecības indekss ES un EBTA valstīs 2002.-2013.gadā ¹

Income quintile share ratio (S80/S20) (source: SILC)												
geo\time	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (28 countries)	:	:	:	:	:	:	:	:	5	5,1	5,1	:
EU (27 countries)	:	:	:	5	5	5	5	5	5	5,1	5,1	:
EU (15 countries)	:	4,6	4,8	4,8	4,7	4,9	4,9	4,9	5	5,1	5,1	:
Euro area (18 countries)	:	:	:	4,6	4,7	4,8	4,9	4,9	5	5,1	5,1	:
Belgium	:	4,3	3,9	4	4,2	3,9	4,1	3,9	3,9	3,9	3,9	:
Bulgaria	3,8	3,6	4	3,7	5,1	7	6,5	5,9	5,9	6,5	6,1	:
Czech Republic	:	:	:	3,7	3,5	3,5	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5	:
Denmark	:	3,6	3,4	3,5	3,4	3,7	3,6	4,6	4,4	4,4	4,5	:
Germany	:	:	:	3,8	4,1	4,9	4,8	4,5	4,5	4,5	4,3	:
Estonia	6,1	5,9	7,2	5,9	5,5	5,5	5	5	5	5,3	5,4	:
Ireland	:	4,9	4,9	5	4,9	4,8	4,4	4,2	4,7	4,6	:	:
Greece	:	6,4	5,9	5,8	6,1	6	5,9	5,8	5,6	6	6,6	:
Spain	5,1	5,1	5,2	5,5	5,5	5,5	5,7	6,4	7,2	7,1	7,2	:
France	3,9	3,8	4,2	4	4	3,9	4,4	4,4	4,4	4,6	4,5	:
Croatia	:	4,6	4,8	4,7	4,4	4,5	4,5	4,3	5,5	5,4	5,4	:
Italy	:	:	5,7	5,6	5,5	5,5	5,1	5,2	5,2	5,6	5,5	:
Cyprus	:	4,1	:	4,3	4,3	4,4	4,3	4,4	4,5	4,3	4,7	:
Latvia	:	:	6,7	7,8	6,4	7,3	7,4	6,8	6,5	6,5	6,3	:
Lithuania	:	:	:	6,9	6,3	5,9	5,9	6,4	7,3	5,8	5,3	:
Luxembourg	:	4,1	3,9	3,9	4,2	4	4,1	4,3	4,1	4	4,1	:
Hungary	3	3,3	4	5,5	3,7	3,6	3,5	3,4	3,9	4	4,2	:
Malta	:	:	:	3,9	4	3,9	4,3	4	4,3	4	3,9	:
Netherlands	4	4	:	4	3,8	4	4	4	3,7	3,8	3,6	:
Austria	:	4,1	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7	3,7	3,7	3,8	4,2	:
Poland	:	:	:	6,6	5,6	5,3	5,1	5	5	5	4,9	:
Portugal	7,3	7,4	7	7	6,7	6,5	6,1	6	5,6	5,7	5,8	:
Romania	4,7	4,6	4,8	4,9	5,3	7,8	7	6,7	6	6,2	6,3	:
Slovenia	3,1	3,1	:	3,4	3,4	3,3	3,4	3,2	3,4	3,5	3,4	:
Slovakia	:	:	:	3,9	4,1	3,5	3,4	3,6	3,8	3,8	3,7	:
Finland	3,7	3,6	3,5	3,6	3,6	3,7	3,8	3,7	3,6	3,7	3,7	3,6
Sweden	3,3	:	3,3	3,3	3,6	3,3	3,5	3,7	3,5	3,6	3,7	:
United Kingdom	5,5	5,3	:	5,9	5,4	5,3	5,6	5,3	5,4	5,3	5,4	:
Iceland	:	:	3,4	3,5	3,7	3,9	3,8	4,2	3,6	3,3	3,4	3,4
Norway	3,2	3,8	3,6	4,1	4,8	3,5	3,7	3,5	3,4	3,3	3,2	3,3
Switzerland	:	:	:	:	:	4,7	4,9	4,8	4,5	4,5	4,4	:

¹ Avots: Eurostat dati

Latvijas ekonomiskās attīstības pamatrādītāji 2008.-2014.gadā ¹

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 ⁿ	2014 ^p
	(pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos)						
Iekšzemes kopprodukts	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,5	4,5
Privātais patēriņš	-5,8	-22,6	2,3	4,8	5,8	5,9	4,8
Valsts patēriņš	1,6	-9,4	-7,9	1,1	-0,2	3,1	3,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,8	-37,4	-18,1	27,9	8,7	1,1	3,1
Eksports	2,4	-13,1	12,5	12,4	9,4	1,0	3,0
Imports	-10,2	-31,7	11,8	22,3	4,5	-0,9	3,1
Patēriņa cenas	15,4	3,5	-1,1	4,4	2,3	0,0	2,0
	(procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi)						
Vispārējās valdības sektora bilance	-4,2	-9,7	-8,1	-3,6	-1,4	-1,3	-0,9
Vispārējās valdības parāds	19,8	36,9	44,4	41,9	40,6	38,0	40,0
Eksporta-importa saldo	-13,6	-1,5	-1,4	-4,8	-3,9	-2,3	-2,6
Nodarbināto skaita izmaiņas (15-74 gadi, % pret iepriekšējo gadu)	-0,2	-13,9	-6,4	1,3	1,6	2,4	2,0
Bezdarba līmenis (darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadi)	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	12,0	9,6

n – novērtējums; p – prognoze

¹ Avots: EM Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 9.lpp.

**Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri pakļauti nabadzības riskam vai sociālai
atstumtībai 2004.-2012.gadā¹**

PĒC VECUMA UN DZIMUMA (%)

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pavisam	Pavisam	46,3	42,2	35,1	34,2	37,9	38,2	40,1	36,2	35,1
	0–17	45,7	42,7	32,8	32,4	38,4	42,2	44,1	40	38,4
	18–64	44,1	39,4	31,4	28	32,8	37,4	41,1	35,9	34
	65+	55,3	51,8	51,4	58,8	55,5	36,8	33	33,7	36,1
Vīrieši	Pavisam Vīrieši	43,3	39	32,3	31,4	36	37,6	39,9	35,5	34,2
	0–17	45,4	42,2	33,3	33,6	39,4	42,9	45	41,9	39,4
	18–64	42,2	37,8	30,2	26,9	32,8	37,8	41	35,4	33,8
	65+	46,1	40,1	42,5	52,1	47,2	28,8	26,2	26,5	28,3
Sievietes	Pavisam Sievietes	48,7	44,8	37,4	36,6	39,4	38,6	40,3	36,8	35,9
	0–17	46,1	43,3	32,3	31,1	37,2	41,5	43,1	38	37,2
	18–64	45,8	40,9	32,5	29	32,8	37,1	41,1	36,4	34,2
	65+	59,6	57,5	55,7	62,1	59,5	40,6	36,2	37,1	39,8

NABADZĪBAS RISKĀ INDEKSS PĒC MĀJSAIMNIECĪBAS TIPA (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pavisam	19,4	23,5	21,2	25,9	26,4	20,9	19	19,2	19,4
Visas mājsaimn. bez apg. esošiem bērniem	20,5	24,8	26,2	33,3	31,8	18,9	16,5	17,5	18,4
1 pers. mājsaimn. - pavisam	40,6	55,5	56,7	61,4	59,1	32,5	20,5	27,6	31,3
1 pers. mājsaimn. - vīrieši	42,2	46,4	44,8	48,7	51,7	38	33,6	35,4	34,6
1 pers. mājsaimn. - sievietes	39,8	59,4	62	67,5	62,6	30	14,4	24,1	29,8
1 pers. mājsaimn. līdz 64 g. vecumam	36,8	41,5	39,2	40,6	38,8	34,2	33,2	35,4	33,5
1 personas mājsaimn. 65 + gadi	44,7	69,1	73,5	81,4	78,9	30,9	8,5	20,3	29,2
2 pieaugušie bez apg. esošiem bērniem	16	19	21,8	33,4	27,6	14,5	16	16	16,7
2 pieaugušie bez apg. esošiem bērniem (abi jaunāki par 65 gadiem)	20,9	21,6	18,7	18,7	18,2	17,3	20,2	18,8	18,7
2 pieaugušie bez apgādībā esošiem bērniem (vismaz viens 65+ gadi)	10,6	16,1	25	47,9	37,8	11,5	11,2	12,7	14,2
Visas mājsaimn. ar apg. esošiem bērniem	18,7	22,5	17,4	20,1	21,8	22,6	21,2	20,7	20,1
Nepilna ģimene (vismaz 1 apg. esošs bērns)	32,1	43,8	37	37,1	38,7	39	37,6	41,5	38,3
2 pieaugušie, 1 apgādībā esošs bērns	15,3	16,7	15,3	13,8	14,8	17,4	17,5	16,8	14,3
2 pieaugušie, 2 apgādībā esoši bērni	17,7	20,3	13,4	22,5	23,6	18,4	17,9	18,7	16
2 pieaugušie, 3 + apg. esoši bērni	39,4	56,2	39,7	33,9	41,2	37,6	37,1	35,9	32,6
2 + pieaugušie bez apg. esošiem bērniem	14,5	15,9	16,8	23,9	22,1	14,1	15,1	13,9	13,9
2 + pieaugušie ar apg. esošiem bērniem	17,1	20,3	15,4	18,4	20,1	20,6	19,1	18,1	17,9
3 + pieaugušie bez apg. esošiem bērniem	12,1	11,6	10,4	12,3	14,4	13,5	13,7	10,6	9,2
3 + pieaugušie ar apg. esošiem bērniem	12,4	16,5	12,6	16,5	17	20,4	16,6	14,5	17,9

¹ Avots: CSP dati

Rīcībā esošie ienākumi Latvijā 2004.-2012.gadā¹

Pa vecuma grupām (EUR, mēnesī)

		Pavisam	0-15	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2004	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	141,33	116,38	140,86	165,36	148,59	144,85	154,48	128,81
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	214,04	205,66	219,05	255,82	230,37	211,8	214,34	171,37
2005	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	175,59	148,68	174,23	229,12	165,71	196,36	176,98	149,34
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	267,67	262,5	272,12	360,03	259,57	285,6	247,77	199,5
2006	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	223,07	186,35	229,93	264,22	227,32	242,53	226,44	197,04
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	340,11	329,6	358,82	418,6	352,63	355,62	315,19	266,13
2007	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	316,48	272,06	324,18	388,72	322,83	351,13	334,49	248,29
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	483,14	483,7	504,76	609,79	507,18	514,81	465,13	333,16
2008	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	355,45	296,36	353,23	413,61	353,67	412,16	389,89	296,3
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	539,88	531,09	549,92	654,92	552,69	601,76	536,78	392,22
2009	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	302,88	250,9	276,35	344,42	302,1	329,56	341,73	288,58
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	455,47	449,28	429,54	539,54	471,28	479,1	466,07	377,73
2010	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	285,7	241,49	249,01	320,15	287,87	292,75	318,1	293,07
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	427,59	434,98	388,32	498,4	452,79	423,38	431,76	377,09
2011	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	304,51	255,25	276,21	344,28	308,32	314,03	346,16	295,28
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	455,24	461,62	430,05	532,66	486,5	449,49	471,93	378,75
2012	Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	319,9	267,44	281,17	378,37	321,94	330,29	361,96	304,38
	Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	477,63	484,15	438,27	581,87	507,08	471,91	489,94	392,68

¹ Avots: CSP dati

Teritoriālajā sadalījumā

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Visas mājsaimniecības (Vidēji uz 1 mājsaimniecību)	362,8	454,71	579,97	811,39	890,21	753,79	695,95	735,26	768,83
Pilsētas	390,58	498,63	622,54	855,73	921,32	783,13	717,38	752,7	785,77
Lauki	298,29	351,77	478,27	700,04	810,2	679,24	641,41	691,89	726,87
Visas mājsaimniecības (Vidēji uz 1 ekvivalento patērētāju)	214,04	267,67	340,11	483,14	539,88	455,47	427,59	455,24	477,63
Pilsētas	235,55	301,42	375,08	529,96	583,96	493,54	460,41	485,51	509,45
Lauki	168,77	196,42	266,08	383,92	446,63	375,15	358,44	392,11	411,52
Visas mājsaimniecības (Vidēji uz 1 mājsaimniecības locekli)	141,33	175,59	223,07	316,48	355,45	302,88	285,7	304,51	319,9
Pilsētas	156,88	198,91	248,52	351,37	390,12	332,82	311,77	328,95	345,05
Lauki	108,62	126,38	169,2	242,55	282,1	239,72	230,78	253,55	267,66

Itālijas reģionu karte

